

DEL Penedès

PUBLICACIÓ DE L'INSTITUT D'ESTUDIS PENEDESENC

Jaume Baltà Monner

Els altres vilafranquins (I): Lluís Antoni Yàñez i Rovira,
Antoni Mayner i Alcover, Pere Terrada i Font

Joan Solé i Bordes

D'alguns <americanos> vilafranquins i els orígens de
la Caixa d'Estalvis del Penedès

Gener Aymamí i Domingo

Una excursió espeleològica al Penedès fa més de cent anys

**Adjutori Vàrias i Gabarró (1911-1938),
Joan Montserrat i Robert (Ed)**

Diari personal en temps de guerra (I)

DEL PENEDÈS

PUBLICACIÓ DE L'INSTITUT D'ESTUDIS PENEDESENC

INSTITUT
D'ESTUDIS
PENEDESENC

Edita: Institut d'Estudis Penedesencs
C/ Ferrers, 54, baixos - Tel./fax 93 892 19 79
08720 Vilafranca del Penedès

C. Major, 18 - 43700 El Vendrell

Carrer de Sant Pau, 13
08800 Vilanova i la Geltrú
iepenedesencs.cat - secretaria@iepenedesencs.org

Apartat de correus 119 - 08800 Vilanova i la Geltrú

Institut d'Estudis Penedesencs,
entitat registrada a la Direcció General de
Dret i Entitats Jurídiques de la Generalitat de
Catalunya, capítol d'Associacions, secció 1ª,
número 3.360 - CIF G-08885311.

ISSN: 1698/3122

Entitat declarada d'interès cultural per acord
de la Generalitat, de 12 de novembre de 1997.

Consell de redacció:

Ramon Arnabat i Mata
Montserrat Comas i Güell
Daniel Garcia i Peris
Núria Jané i Orpí
Íngrid Mercadé i Altés
Àngels Parés i Corretgé
Àngels Santacana i Figuerola
Joan Solé i Bordes
Pilar Tarrada i Gol
Àngels Travé i Ràfols
Albert Tubau i Garcia
Joan Vidal i Urpí

Versió abstract: Josep M. Figueras

Correcció lingüística:
Francesc Llopart i Puignau

Impressió i muntatge:
Gràfiques Llopart
Sant Antoni, 63
08770 Sant Sadurní d'Anoia
Tel. 93 891 03 12
llopart@grafiquesllopart.cat
Dipòsit legal: B-39.107-2002

S U M A R I

PORTALADA

Patrimoni industrial al Penedès	5
---------------------------------------	---

COL·LABORACIONS

Els altres vilafranquins (I): Lluís Antoni Yàñez i Rovira, Antoni Mayner i Alcover, Pere Terrada i Font <i>Jaume Baltà Monner</i>	8
D'alguns <americanos> vilafranquins i els orígens de la Caixa d'Estalvis del Penedès <i>Joan Solé i Bordes</i>	17
Una excursió espeleològica al Penedès fa més de cent anys <i>Gener Aymamí i Domingo</i>	31
Diari personal en temps de guerra (I) <i>Adjutori Vàrias i Gabarró (1911- 938), Joan Montserrat i Robert (Ed)</i>	34

SECCIONS

Inventari de toponímia penedesenca.	69
25 sortides a peu pel Penedès	70
CIARGA Centre d'Interpretació de l'Aviació Republicana i la Guerra Aèria	71
Segells i Enoturisme <i>Lluís Eroles i Benabarre</i>	76
Excursió a Torre Ramona <i>Daniel Garcia Peris</i>	78

VÀRIA

L'Arxiu Gelidenc Maria Morera Martí i Pere Carafi Pascual	81
Carrer de Don Pedro Grases a La Castellana <i>Carlos Maldonado-Bourgoin</i>	81
Emigració del camp de Tarragona i Conca de Barberà a Vilanova i la Geltrú en el primer terç del segle XIX <i>Josep M. Grau i Pujol</i>	83

LLIBRES	90
---------------	----

BIBLIOGRAFIA PENEDESENCA	96
--------------------------------	----

P O R T A L A D A

PATRIMONI INDUSTRIAL AL PENEDÈS

É innegable que, avui, les societats més avançades posen en valor elements patrimonials que abans passaven desapercebuts o, senzillament, eren menyspreats. El patrimoni paisatgístic, l'industrial, el de la Guerra Civil o el de la pedra seca, per exemple, són ara objecte d'atenció, estudi i salvaguarda. La celeritat dels avenços de la cultura tecnicoindustrial ha provocat que, quan hem volgut valoritzar el seu llegat físic, bona part d'aquest ja havia desaparegut. Contemporàniament, hem vist com, sovint, moltes coses es tornaven antigues abans de fer-se velles. Això no havia passat en cap altre moment de la història. La velocitat de transformació ha fet que no ens adonéssim de la seva singularitat i importància. Si cal, molts dels fenòmens associats al món industrial anaven acompanyats de tòpics poc atractius. En la majoria dels casos es tractava de coses desendregades, brutes, tronades o greixoses. Quan hem estat sensibles a aquesta història recent que se'ns escapava, molts molins, xemeneies, naus industrials o maquinària obsoleta ja havien passat a millor vida o era del tot impossible la seva recuperació. En aquest sentit, és admirable la feina duta a terme pel sistema museístic del Museu Nacional de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya. Un patrimoni que, en no pocs llocs, ara s'erigeix en factor de promoció cultural i dinamització turística de primer ordre. Permeteu-me un exemple. La subcomarca de l'Alt Berguedà és uns dels territoris on la depressió econòmica ha estat més accelerada. L'economia del blanc, el gris i el negre -es a dir, el cotó, el ciment i el carbó- se n'ha anat en orris. Avui, però, les principals iniciatives turístiques pivoten al voltant d'un patrimoni industrial singular i desconegut. Podem contemplar la museïtzació de les mines de Cercs, el tren del ciment que duu la gent des de la Pobla de Lillet fins a les restes de la imponent fàbrica de ciment del Clot del Moro en terme de Castellar de n'Hug, on s'ubica el Museu del Ciment de Catalunya; podem visitar la mina de petroli de Riutort o contemplar les restes de La Petrolífera a Bagà. Un panorama que es complementa amb el sistema de colònies industrials que s'escampen pel Baix Berguedà a tocar del riu Llobregat. Un patrimoni, en definitiva, que permet conèixer la particular història d'aquells territoris. Dit això, què en podem dir, del Penedès? Si ens cenyim al catàleg oficial, descobrirem poca cosa més que les Caves Codorniu de Sant Sadurn d'Anoia o el Museu del Ferrocarril de Vilanova i la Geltrú. En aquesta darrera ciutat també podríem seguir la ruta guiada de la industrialització mitjançant un suport digital d'interpretació. Afortunadament, però, no tot s'acaba aquí. Els rius i rieres del Foix, Marmellar o Pontons, per exemple, ens ofereixen vestigis de molts molins fariners. Les conques del Mediona i el riu de Bitlles conserven les restes físiques d'un bon nombre de molins paperers. Si hi afegim pous de glaç, forns de calç, bòbiles, cellers, aqüeductes i altres infraestructures, ens adonarem que són factors que ens ajuden a explicar el territori. Una interrelació eficaç entre activitat econòmica, assentament humà i medi natural. L'arqueologia industrial no pretén ser restrictiva en relació al camp d'interès. Són importants els continents, però també els continguts: eines, màquines, processos... Així mateix, la disciplina també pot fer-se extensiva al que anomenem la indústria dels serveis públics (canals o fonts d'aigua; serveis de gas o electricitat; mercats i escorxadors...), infraestructures comunicatives o de senyals (ponts, ferrocarrils, fars marítims, torres del telègraf...) i també conjunts d'habitatges obrers, magatzems, elements agrícoles, indústries extractives, etc.

El Penedès, doncs, presenta una diversitat d'elements d'interès, a voltes massa dispersos però que ens permeten de percebre l'estreta vinculació entre territori físic i activitats agràries, industrials o marineres. Finalment, i a risc de ser massa sintètic i excloent, permeteu-me d'apuntar alguns dels exponents més característics d'aquest patrimoni industrial o preindustrial. Potser no tant per la importància de les restes actuals, sinó per la seva significació passada. Podríem citar una vintena de xemeneies de tot tipus, forma i dimensions; el molí de mar de Vilanova, el pou de glaç de Can Romeu dels Borrulls, el funicular de Gelida, la torre del telègraf de l'Ordal, l'autòdrom de Ribes, els magatzems del carrer del Comerç de Vilafranca, el Pantà de Foix i la seva xarxa de recs, la torre d'aigua de la Bleda, els fons del Vinseum, etc.

El problema de la preservació passa per uns criteris selectius adequats i per l'equilibri dels costos de recuperació i manteniment. Cal tenir una visió de conjunt que permeti de prioritzar la salvaguarda d'aquells elements que puguin ser transformats i reaprofitats per a nous usos alternatius. En tenim molts exemples, de la seva conversió en museus, restaurants, centres educatius, equipaments públics, etc. I quan no sigui possible la preservació física caldrà una memòria documental exhaustiva (fotografies, filmacions, memòria oral, documentació escrita...), tal com la Universitat va fer amb el barri del Poble Nou abans de la Barcelona Olímpica.

Així, doncs, l'arqueologia industrial és també un patrimoni de primer ordre que cal tenir en consideració.

Albert Tubau i García

Setembre de 2011

COL·LABORACIONS

ELS ALTRES VILAFRANQUINS (I) Lluís Antoni Yàñez i Rovira, Antoni Mayner i Alcover i Pere Terrada i Font

RESUM

Som injustos en oblidar-nos de personatges que la societat on els va tocar viure no va valorar prou, però l'aportació dels quals, en el decurs del temps, si cerquem en les fonts adequades, podem veure com ha estat determinant per al saber d'avui. D'aquí que vulguem parlar dels "altres vilafranquins", de tots aquells que també han contribuït, amb el seu tarannà, en un moment de la història, a l'avenç de la societat i del saber, tant en el context de Vilafranca com de Catalunya, però que malauradament han estat oblidats. En concret, en aquesta primera part parlarem de l'apotecari Lluís Antoni Yàñez i Rovira (1743-1817), i dels doctors Antoni Mayner i Alcover (1784-1857), i Pere Terrada i Font (1803-1851).

ABSTRACT

We are unfair when we overlook some important figures that society, during their lifetime, did not value enough. However, if we search in the right sources we can learn that their contribution was key for today's knowledge. This is the reason why we would like to talk about the "other Vilafranca citizens", about those who also contributed –with their willingness during a specific period in history– to make society and knowledge go forward, both in the context of Vilafranca and Catalonia but whom were unfortunately overlooked. In this first part, we shall deal with pharmacist Lluís Antoni Yàñez i Rovira (1743-1817) and doctors Antoni Mayner i Alcover (1784-1857) and Pere Terrada i Font (1803-1851).

Durant la presentació del llibre *El Penedès al segle XIX*,¹ els autors de l'edició van esmentar la importància que va tenir, en el seu moment, el treball *Notes sobre'l moviment intel·lectual i artístic de Vilafranca del Penadés durant el segle XIX*, escrit per Claudi Mas Jornet l'any 1902, i que encara és un referent per a molts historiadors de l'Alt Penedès. Treball que l'autor va realitzar en quedar desert el tema "Apuntes sobre'l moviment intel·lectual i artístic del Penadés en el sigla XIX", en el marc del concurs d'història contemporània organitzat pel Centre Catalanista de Vilafranca l'any 1901. Certamen literari presidit pel metge vilafranquí Carles Condis i Alegret (1846-1920).

¹ *El Penedès al segle XIX*. Antoni Martorell i Pañellas, Ramon Escasans i Milà i Claudi Mas i Jornet. Estudis preliminars de Raimon Soler i Becerro, Ramon Arnabat i Mata i Joan Solé i Bordes. Edició a cura de Joan Solé i Bordes. Institut d'Estudis Penedesencs 2010. 247 pàgs.

La seva lectura ens ha fet reflexionar sobre el que sabem de molts vilafranquins que han inscrit la història de Vilafranca en el context de Catalunya. D'antuvi, podem dir que els que intentem contribuir a refer la història a vegades som del tot injustos en oblidar-nos de personatges que la societat on els va tocar viure no va valorar prou, però l'aportació dels quals, en el decurs del temps, si cerquem en les fonts adequades, podem veure com ha estat determinant per al saber d'avui. D'altra banda, hem de ser conscients que l'avenç de la nostra societat en tots els camps humanístics i científics no s'ha fet generalment en base a les aportacions de grans homes, sinó que la majoria de les vegades han estat moltes petites contribucions les que han permès que una persona hagi acabat realitzant una gran aportació i aquest hagi esdevingut una personalitat reconeguda.

Per tot això creiem que ja és hora de parlar dels “altres vilafranquins”, de tots aquells que també han contribuït amb el seu tarannà, en un moment de la història, a l'avenç de la societat i del saber, tant en el context de Vilafranca com de Catalunya, però que, malauradament, han estat oblidats. En aquesta primera ocasió volem recordar tres homes de ciència que amb el seu treball i exemple van permetre que altres generacions seguissin el seu camí i deixessin pas, en ocasions, a prohoms que varen marcar una època. Ens referim a l'apotecari Lluís Antoni Yàñez i Rovira (1743-1817) i als doctors Antoni Mayner i Alcover (1784-1857) i Pere Terrada i Font (1803-1851).

LLUÍS ANTONI YÀÑEZ I ROVIRA

Gràcies als estudis sobre els apotecaris i la història de la farmàcia a Catalunya,² a hores d'ara podem gaudir d'algunes referències de la vida d'aquest vilafranquí prou interessants per adonar-nos del seu possible paper d'interconnexió entre els vilafranquins nouvinguts a la Barcelona de finals del XVIII i principis del XIX. Va néixer a Vilafranca un 29 de juliol de 1843,³ en una família benestant, i tenia tres germans: el Josep Antoni, l'Antònia i l'Eulàlia. Era fill d'Antoni Yàñez de Castilla, secretari del corregidor de la vila en aquells moments, i d'Eulàlia Rovira.

De ben jovenet es va decantar per la professió d'apotecari, que no requeria d'estudis però sí que estava controlada pel gremi o col·legi professional. Els joves havien d'aprendre l'ofici durant uns anys al costat d'un mestre apotecari per obtenir el títol. Com que l'obertura d'apotecaries estava controlada pel gremi de Barcelona, i donada l'existència d'alguna d'elles a la vila, creiem que es desplaçà a Barcelona, com també ho feien altres vilafranquins en aquells anys, per aprendre l'ofici. Fou, també, el cas de Gaietà Marrugat. A la ciutat de Barcelona va treballar d'aprenent, possiblement a la botica dels Salvadors,⁴ al carrer Ample –ja que el lloc d'apotecari estava vacant d'ençà de la mort del titular i ho regentava la seva vídua–, i allí s'examinà per obtenir el títol d'apotecari. Malgrat validar el seu títol pel Protomedicat, la qual cosa li permetia obrir apotecaria a qualsevol lloc del Principat, l'any 1777, el 4 d'agost ja el trobem com a mestre apotecari formant part del Col·legi de Farmacèutics de Barcelona. Tanmateix, creiem que va ser abans d'aquesta data que hi va ingressar, ja que l'any 1776 actuà com a procurador del Col·legi de Metges, Apotecaris i Cirurgians de Tarragona en un afer del control de taxes per banda de les apotecaries de l'esmentada ciutat. Participà, com a mestre apotecari que era, en els Tribunals d'Exàmens del Col·legi d'Apotecaris de Barcelona. És, precisament, entorn l'any 1777 que el trobem al davant,

² *De l'apotecari al farmacèutic. Els farmacèutics catalans dels segles XVIII i XIX.* Anna M. Carmona i Cornet. 1983.

³ Registre baptismal de Santa Maria. 1743, 1748.

⁴ *Un llibre de text a la Barcelona de principis del segle XIX. El Lecciones de Historia Natural d'Agustí Yàñez i Girona.* Treball de recerca presentat per l'obtenció del magister en història de la ciència a la Universitat Autònoma de Barcelona. Raimon Sucarrats i Riera. 2002, pàg. 68.

encara de manera provisional, de l'apotecaria dels Salvadors, ja que al cap de dos anys marxa a l'apotecaria de Francesc Horta, situada a cèntric carrer d'Escudillers.⁵ Apotecaria que finalment quedaria de la seva propietat. La situació d'aquest establiment, prop del carrer del Pi, juntament amb el fet de ser prou conegut, li va permetre establir relacions en el decurs dels anys i conèixer el bo i millor de la ciutat de Barcelona. Molts dels prohoms de la ciència vivien al seu entorn. A tall d'exemple del que diem, el Dr. F. Salvà i Campillo (1751-1828) vivia en el mateix carrer d'Escudillers. Des del punt de vista professional, Yàñez era un apotecari de reconegut prestigi a la ciutat comtal i va ser comissionat l'any 1812, juntament amb els apotecaris Josep Antoni Balcells i Camps (1777-1857) i Joan Ametller i Mestres (1730-?), sota l'encàrrec de l'Ajuntament de la ciutat, per esbrinar la certesa de l'intent d'enverinar la guarnició francesa de la Ciutadella de Barcelona.⁶ L'any 1815, d'un total de 33 apotecaries existents a la ciutat, solament 17 dels propietaris eren mestres apotecaris del Col·legi de Barcelona.

Molt possiblement, el major èxit de la seva vida, tot i que, com hem dit, aconseguí ser un reconegut apotecari de la ciutat comtal, fou, fruit del seu matrimoni amb Anna M. Girona Corominas, el naixement el 9 de novembre de 1789 del seu fill Agustí Yàñez Girona (1789-1857), que seguí els ensenyaments i professió del seu pare, i que amb els anys esdevindria un dels personatges cabdals en la vida intel·lectual lligada a la ciència, a l'ensenyament universitari i a la societat civil, durant el primera meitat del XIX, a Catalunya.

ANTONI MAYNER I ALCOVER

La vida del nostre segon vilafranquí començà el 7 de febrer de 1783⁷ en una família artesana. El seu pare, Jaume Mayner, era espadenyer, la mare es deia Teresa Alcové. Tanmateix, ja d'antuvi en Josep Pau Antoni va tenir uns bons padrins. Per una banda, Josep Capdevila, de professió veterinari, i, per l'altra, Antònia Bartran, muller d'en Fèlix Janer, de professió ferrer, que només feia quatre anys havien estat pares d'un noiet que es deia Fèlix Janer i Bartran (1779-1865). Noiet que amb els anys esdevindria una personalitat de la medicina catalana. A hores d'ara, en els treballs de deontologia mèdica encara es recordat per les seves aportacions a aquest camp.

D'acord amb les dades que tenim, els estudis primaris els realitzà a Vilafranca, i marxà més tard a la Universitat de Salamanca, que en aquells moments era la Universitat que tenia més renom i nivell, per tal d'estudiar filosofia i poder després tenir entrada als altres estudis universitaris. Tanmateix, a l'entorn del 1801, ja amb disset anys, va tornar a Barcelona a cursar estudis al reconegut Reial Col·legi de Cirurgia de Barcelona, coincidint a la ciutat amb el seu convilatà Fèlix Janer. Allí va acabar els estudis l'any 1807 quan, el 26 de juny, obtingué el títol de llicenciat i el 16 de novembre el de doctor.⁸ De manera immediata començà a treballar a l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona amb el grau de practicant major.⁹

A l'inici de la Guerra del Francès sembla que va estar a Vilafranca auxiliant com a cirurgia els ferits que eren ingressats a l'hospital de la vila. L'any 1810 fou nomenat cirurgia, tot i entrar-hi

5 *Colectánea de "speciers" mancebos boticarios, boticarios, farmacéuticos prácticos de farmacia y farmacéuticos en Cataluña (1207-1997)*. Ramón Jordi González. Fundació Uriach 1938. 867/V.

6 *La conspiración de los venenos*, (Barcelona 1812). Comunicació presentada per el Dr. en Farmàcia Ramón Jordi i González en el Congreso Internacional de Historia de la Farmacia. París, 28 de septiembre de 1973.

7 Registre baptismal de Santa Maria. 1784, pàg. 232.

8 *Història del Reial Col·legi de Cirurgia de Barcelona*. Dr. Josep Maria Massons. 2002. Pàg. 128.

9 *Història del Reial Col·legi de Cirurgia de Barcelona*. Dr. Josep Maria Massons. 2002. Pàg. 143.

com a estudiant, pel General Teodoro Reing, cap de la plaça de Tarragona, en el regiment suís de Wimpffen,¹⁰ sota el comandament del general Sarsfield.

Després de la Guerra del Francès i amb l'experiència adquirida, Antoni Mayner va tornar a Barcelona i concursà en una de les dues places que estaven vacants de catedràtic numerari al Reial Col·legi de Cirurgia, places que es varen convocar a la mort dels seus corresponents propietaris. Mayner va guanyar l'oposició convocada i va prendre possessió de la plaça el 9 de juliol de 1816, plaça que tenia annexa la tasca de bibliotecari (R.O. del 10 de juliol de 1816). També es va encarregar de la tasca de la secretaria durant l'any 1819, i compartia aquestes tasques amb la de metge-cirurgià dels presos a la presó pública de Barcelona,¹¹ feina que va seguir desenvolupant fins a l'octubre de 1847.¹²

D'ençà de la seva entrada al Reial Col·legi de Cirurgia de Barcelona, li va tocar viure tots els canvis que es varen produir durant l'anomenat trienni constitucional i el retorn de l'absolutisme, amb totes les seves conseqüències. Va ser nomenat catedràtic de la Escuela Especial de la Ciencia de Curar,¹³ que reunia en un sol estudi universitari els de medicina, cirurgia i farmàcia. Allí impartia l'assignatura referida als parts. Les seves idees polítiques liberals i constitucionalistes el van portar a pronunciar durant l'obertura del curs de cirurgia mèdica, el 2 d'octubre de 1820, el discurs *Sociabilidad natural del hombre y poderoso influjo de las formas de gobierno en su constitución física*, on defensà el nou govern en base al bé de la salut.

*En los gobiernos representativos deben cesar todos estos gérmenes de dolencias. Sus habitantes desterrados la arbitrariedad del despota, la humillación del esclavo, y la independencia turbulenta é indisciplinada del republicano... La retribución cedida en esta clase de gobiernos exclusivamente al merito y á la virtud, y la igualdad legal enseñan al ciudadano á ser hombre de bien, y escluyendo todo resentimiento promueven una noble emulacion para el bien real del público... Las enfermedades de sus habitantes deben seguir tambien un tipo mas regular, desapareciendo aquellas que he atribuido como peculiares á las dos formas de gobierno precedentes.... Y he aquí jóvenes, otra de las innumerables ventajas que pregonan la preferencia del actual sistema de gobierno.*¹⁴

Tanmateix, amb el retorn de Ferran VII i el restabliment del Reial Col·legi de Cirurgia i Medicina, A. Mayner va ser depurat i apartat de la seva càtedra fins a l'any 1825 que li va ser restituïda. D'ençà de la seva reincorporació al Reial Col·legi de Cirurgia de Barcelona, seguí ocupant-se de l'ensenyament de l'obstetrícia en general. Fou a partir de l'any 1843, arran de la creació de la Facultat de Medicina de Barcelona i l'adequació del pla d'estudis a la realitat de la medicina amb el pla Pere Mata -fins llavors se seguia el pla Calomarde-, que es va afavorir la creació per primer cop de la Càtedra Clínica de Parts i Malalties de Dones i Nens. El seu ensenyament va ser encarregat a Mayner fins a l'any 1845 quan, amb el canvi de pla d'estudis,

10 *Los cirujanos de los regimientos suizos al servicio de España*. Josep M. Massons. Gimbernat, 1987, VIII, pàg. 161-191.

11 *Diccionari Biogràfic de Metges Catalans*. Segon Volum. Josep M. Cabet i Camarasa, i Jacint Corbella i Corbella. 1982. Pàgs. 132-133.

12 *La presó pública de Barcelona durant l'etapa isabelina (1833-1868)*. César Gómez Vázquez. 1997. Pàg. 124.

13 *Reseña histórica de la Escuela Especial de la Ciencia de curar*. José Luis Gómez Caamaño. Medicina e Historia, 1972, (19).

14 *Sociabilidad natural del hombre y poderoso influjo de las formas de gobierno en su constitución física. Discurso inagural que en la abertura de clases del Colegio Nacional de Cirugía-Médica de la ciudad de Barcelona leyó el Dr. Antonio Mayner y Alcover. Catedrático de la asignatura de Partos en el día 2 de octubre de 1820*. 38 pàgs.

Pla Pidal, va passar a denominar-se: Obstetrícia, Malalties dels Nens i Dones i la seva Clínica.¹⁵ A Mayner va ocupar aquesta càtedra fins a la seva mort.

Cal apuntar que ens referim a una època en què aquest tipus d'ensenyament anava dirigit també a les dones que cursaven els estudis de llevadores, tota vegada que la societat i les autoritats d'aquells moments tenien molts prejudicis davant el fet que els metges, sent homes tots ells, poguessin tenir una formació pràctica en aquesta especialitat, la qual cosa, òbviament, en dificultava en gran manera la tasca pedagògica i la pràctica a nivell universitari. A partir de l'any 1827 en aquest aspecte es van produir importants canvis en el règim intern, disposant-se "que als hospitals annexos als Reials Col·legis de Cirurgia hi hagi dues sales de sis llits cadascuna. Una destinada als parts, l'altra per a les malaltes amb afeccions ginecològiques".¹⁶ Tanmateix, i a pesar dels canvis introduïts per tal d'afavorir aquest ensenyament, durant molts anys "els nostres tocòlegs "feien pràctiques" al costat d'un tocòleg prop de la seva clientela particular".¹⁷

Tot i això, la vàlua del Dr. A. Mayner havia de ser força alta, ja que els seus col·legues de professió van valorar que la quota a nivell tributari que li pertocava pagar es trobava en la quarta posició dels professionals de l'art del curar de la ciutat, la qual cosa volia dir que tenia molta feina.¹⁸ Bon exemple del que diem és que l'any 1831 fou nomenat acadèmic de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona i que el 1833 va col·laborar en la revisió i anotació de la publicació "*Elementos de obstetricia redactados conforme a los principios de tokologia y embriologia*" del polifacètic humanista i metge higienista Pere Felip Monlau (1808-1871).

Com a curiositat podem esmentar que, al curs de llevadores que s'impartí durant el mes de juny de 1830, hi van assistir les vilatanes Manuela Mayner Ferrer, neboda d'A. Mayner, Clara Güell Carbó i Caterina Terrada Font, germana del Dr. Pere Terrada Font.

Des del punt de vista de la seva obra, podem esmentar que, durant els primers anys d'exercici de la seva professió, començà a col·laborar a la revista *El telégrafo médico*, on publicà al llarg dels anys diversos articles mèdics prou destacats, com "Cáncer en el pecho y resección de dos costillas por Richerard", 1819; "Luxaciones espontáneas del hueso fémur", 1819; "Memória sobre el método de administrar el mercurio en combinación con el sulfuro calcáreo amoniaco por el Dr. P. Chosel", 1820; "Preñez extrauterina", 1828; "Pólipo implantado en los bordes del orificio de la matriz, descubierto en el acto el parto y curado por medio de la escisión", 1833; "Observación de partos reternaturales"; "Caso de parto doble, en el que uno de los fetos se presentó de cabeza y el otro de espalda", 1847, article que també va publicar a la revista *Abeja médica* el mateix any. Així mateix deixà alguns manuscrits corresponents als apunts de les seves classes com els "Elementos de Obstetricia" i "Tratado de partos".¹⁹

L'any 1847, 2 de gener, li va correspondre llegir el treball d'inici del curs acadèmic de la Reial Acadèmia de Medicina: *Del cambio de situación de la mujer en el acto del parto considerado como medio de promover la evolución espontánea del feto en las posiciones desviadas de espalda, con salida de mano y brazo o sin ella*.

15 *Història de les Càtedres d'Obstetrícia i Ginecologia de Barcelona*. J. González Merlo. Pàgs 169-170.

16 *L'ensenyament de l' Obstetrícia a Barcelona entre 1826 i 1850. La Influència de Pere Castelló*. Josep Maria Massons. Gimbernat. 2000, 34, pàg. 99.

17 *L'ensenyament de l' Obstetrícia a Barcelona entre 1826 i 1850. La Influència de Pere Castelló*. Josep Maria Massons. Gimbernat. 2000, 34, pàg. 110.

18 *El Guardia Nacional*. Año 2, núm 283, miércoles 7 de septiembre de 1836. Pàg. 3.

19 Per a la consulta de la seva bibliografia ens podem adreçar al *Diccionario Biográfico de Metges Catalans...* i també a l'arxiu de la Fundació Uriach.

Malgrat el pas del temps, la seva activitat professional va perdurar fins a la seva mort. Va col·laborar en l'anotació, revisió i correcció de diferents títols de llibres mèdics especialitzats, com foren el *Tratado elemental completo de las enfermedades de las mujeres*,²⁰ 1840; *Compendio del tratado práctico de las enfermedades venéreas*, 1841; i el *Tratado práctico de las enfermedades de los niños*,²¹ 1843. Una altra mostra d'aquesta vitalitat que esmentem, la trobem l'any 1855, a l'edat de 72 anys, quan actua com a representant de la Facultat de Medicina, juntament amb el Dr. Marcos Bertrán Pastor (1804-1863) en la redacció d'un extens informe contra l'intrusisme del dentista francès Barbier Bergeron, instal·lat a Barcelona, que defensava la utilització dels vapors d'èter en la seva feina.

A. Mayner va morir a Vilafranca l'any 1857 i tot i que, històricament, les aportacions científiques que realitzà, així com el seu tarannà poc publicista, no varen tenir transcendència en l'evolució i divulgació entre els joves metges de l'obstetrícia, la tocoginecologia i la pediatria, sí que hem de dir que la seva tasca pionera va obrir el camí a altres metges que el van succeir, com els doctors Joan de Rull, amb el qual es va produir el desdoblament de la càtedra i la creació de la càtedra de pediatria²² de manera específica, Llorenç Vidal, Joaquim Bonet i Amigó... I d'aquests a altres generacions de metges fins al dia d'avui.

DR. PERE TERRADA I FONT

En Pere Terrada va néixer el 12 de setembre de 1803.²³ El seu pare, Pau Terrada, era pagès, i la seva mare es deia Rosa Font. Malgrat el tarannà humil de la família, va estudiar primeres lletres a Vilafranca i després va anar a estudiar a Barcelona, amb el pare Josep Carrera, on estudià lògica, metafísica i física, com feien en aquella època molts altres joves vilatans fills d'artesans. Sorprenentment, l'any 1822, en ple trienni liberal, amb dinou anys i sense cap tipus de temor, va marxar a París a estudiar medicina, on també es doctorà. Entorn de l'any 1827 resideix a Madrid, on estudia filosofia. L'any 1833 torna a Barcelona, on demana, i li és acceptada, la convalidació dels seus estudis de medicina al Reial Col·legi de Medicina i Cirurgia de Barcelona.

Tot i les poques dades biogràfiques existents del Dr. Pere Terrada,²⁴ tenim constància de les seves inquietuds polítiques, i, molt possiblement, la seva participació en els cercles liberals moderats o progressistes, ja que el 18 de novembre de 1842, arran de l'aixecament de la ciutat de Barcelona contra el general Espartero, formà part, juntament amb altres vint-i-quatre barcelonins -entre els quals hi havia Agustí Yàñez Girona, d'ideologia progressista-, de l'anomenada Junta Auxiliar Consultiva,²⁵ que s'havia constituït amb un tarannà liberal, amb la finalitat d'estendre la insurrecció a la resta de Catalunya i ampliar les opinions polítiques contràries al Govern. Tanmateix, i malgrat les bones intencions, l'esmentada Junta, de fet, no es va constituir mai de manera formal.

Curiosament, i sense altres mèrits que els esmentats, amb data 1 de gener de 1844, pronuncià el discurs d'ingrés a la Reial Acadèmia de Medicina i Cirurgia de Barcelona, i presidí la Comissió

20 Obra revisada pel Dr. A. Mayner.

21 Escrita pel francès F. Barnier però adequada a les lliçons del Dr. A. Mayner dels autors Luís Oms i Garrigolas, i José Oriol Ferreras que foren deixebles seus.

22 *Historia de la Universidad de Barcelona*. I Symposium 1988. Pàg. 366.

23 Arxiu baptismal de Santa Maria de Vilafranca. 1803. Pàg. 97.

24 La biografia més complerta la hem trobat en el treball *La Fisiología en nuestras aulas durante el siglo XIX (La Facultad de Medicina en Barcelona)*. Arcadio Gual Sala y Jorge L. Palés Argullós. *Medicina e Historia*, julio de 1975, pàg. VIII.

25 *Diario de Memorias de Barcelona* (original manuscrit). Barcelona. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Ms. A-116. s/d.

El metge romàntic.

Amfiteatre a la seu de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona, on es feien les classes d'Anatomia.

Presó d' Amàlia,
oficialment
Casa Municipal
de Corrección.

Un metge atenent
un malalt
pels volts del 1800.

de Medicina Legal fins a l'any 1847. En aquesta institució, el trobem com a secretari durant el curs 1847-1848, assignat a la comissió de Policia Mèdica des de l'any 1848 fins al 1850, i l'any següent incorporat a la Comissió d'Higiene Pública. Malauradament, amb el seu prematur traspàs l'any 1851, ens deixa solament un treball, llegit a la Reial Acadèmia de Medicina i Cirurgia en la sessió pública del 3 de gener de 1848, amb el títol *Relación de los trabajos literarios de la Academia de Medicina y Cirugía de Barcelona año 1847*.

Gràcies a la seva experiència en la lluita contra el còlera durant la seva estada a França, fou nomenat vocal de la Junta Provincial de Sanitat creada l'any 1847, encarregant-se de fer un estudi sobre un brot de verola a Mallorca aquell mateix any.

Pel que fa a la seva activitat docent, amb data de 18 de juny de 1844 fou nomenat catedràtic de la Facultat de Ciències Mèdiques. Es va encarregar de l'assignatura de física i química mèdiques, que s'impartia a primer curs i que professaria fins a la seva mort, l'any 1851. Participà de manera activa en la docència presidint disset sessions acadèmiques²⁶ al llarg del període 1845-1850. També sabem que fou un dels metges barcelonins que assistí a la sessió ordinària de la Reial Acadèmia de Medicina i Cirurgia de Barcelona, el dia 1 de febrer de 1847, on es varen explicar de manera oficial els primers resultats de l'aplicació de l'anestèsia per inhalació d'èter a Catalunya, de la mà del Dr. José Castells Comas (1808-1850).²⁷

Sense cap mena de dubte, l'inesperat traspàs del Dr. Pere Terrada estroncà un futur brillant, ja que era un home d'aquells que, a banda d'estimar la seva professió, també es va implicar en la societat civil del seu entorn.

26 *L'Acadèmia d'estudiants de medicina* (Barcelona, 1845-1850). J. M. Calbet Camarasa i J.L. Ausín Hervella. Barcelona 2006. 129 pàgs.

27 *La anestesia en Cataluña. Historia y evolución (1847-1901)*. Carlos Hervas Puyal. Tesis doctoral. 1986.

D'ALGUNS <AMERICANOS> VILAFRANQUINS I ELS ORÍGENS DE LA CAIXA D'ESTALVIS DEL PENEDÈS

RESUM

La col·laboració l'any passat en un treball de recerca sobre els *americanos* o *indianos* a Vilafranca¹ ens va fer conèixer noves dades inèdites sobre alguns d'aquells penedesencs establerts a Vilafranca, amb bons negocis a terres americanes. Ens referim als Via Figarot, els Torres i els Jané, així com els Via Oiveras. És precisament el patrimoni d'una d'aquestes famílies, com el d'alguns altres propietaris terratinents, que finalment passa a mans eclesiàstiques, amb indicis prou evidents d'haver contribuït, qui sap si decisivament, a constituir el 1913 la Caixa d'Estalvis del Penedès.

ABSTRACT

Last year's collaboration in a research project on "Americanos" or "Indianos" from Vilafranca (these terms refer to people who returned home having made their fortune in Latin America)² provided us with new unpublished data about some of those characters with good businesses in America who later established themselves in Vilafranca. We are talking about the Via, the Figarot, the Torres and the Jané, as well as the Via Oiveras. It is precisely some of these land-owning families' heritage that fell in the hands of the church and was perhaps crucial to have contributed to the founding in 1913 of Caixa d'Estalvis del Penedès (Savings Bank).

ELS VIA, FIGAROT

L'any 1864 l'administració de la Festa Major es concedeix a Mn. Manuel Mestre, de cal Guatlle, popularment ara de cal Gotlla; Magí Via i el seu nebot Fèlix Via, tots dos de cal Figarot; Josep Girona, de cal Cortó, i Jaume Martí, el Rafilat. Als altres administradors, mossèn "Mestre los digué: com que som administradors de St. Fèlix, aqueix nom Vs. portan de americanos, demana una festa extraordinaria y sinó se posaran un borró".³

Consta als llibres sacramentals de l'Arxiu de les Parròquies de Vilafranca (APVP) que l'*americano* Magí Via Blanch, "Figarot", havia nascut el 18 d'abril de 1800, fill de Fèlix Via Jové i

1 Treball reflectit sols de manera molt parcial en el volum de Mireia Olivé i Tate Cabré *Guia de rutes indians de Catalunya*. Ed. Cossetània. Valls 2011.

2 Work reflected partially only in Mireia Olivé i Tate Cabré's book *Guia de rutes indians de Catalunya*. Ed. Cossetània. Valls 2011.

3 Ara diríem que els posaran mala nota, recollit per Antoni Ribas (transcripció i notes) a *Passant comptes amb sant Fèlix Màrtir. El Llibre de l'Administració del patró de Vilafranca del Penedès, de 1778 a 1876*. Ed. Ajuntament. Vilafranca 1999. Transcripció de les notes de l'any 1864. Pg. 485.

de Francesca Blanch, i que no va morir a Vilafranca. El seu germà Fèlix Via Blanc es va casar amb Margarida Ràfols Raventós el 8 de juny de 1813. El fill d'aquest matrimoni, Fèlix Via Ràfols, nascut el 1824, va ser el continuador dels negocis del seu oncle en terres americanes. Es va instal·lar a Barcelona, al número 16 de la rambla del Centre, on va morir als 69 anys el 27 d'abril de 1893, vidu d'Eulàlia Raventós i Pometa. El matrimoni havia tingut tres fills: primer, Cecília, nascuda el 8 de juliol de 1860; el segon, Josep, nascut el 27 de novembre de 1863, i la tercera, Maria, nascuda el 17 d'octubre de 1865, que es casaria amb un fill de Miquel Torres Vendrell, que era, per tant, nebot de l'*americano* Jaume Torres Vendrell.

Tot i la residència barcelonina, els Via Raventós no van deixar l'espai vilafranquí on tenien la base de la seva activitat comercial, i el 1888 van veure enllestida la seva casa al carrer del general Prim, en l'espai que anteriorment hi havien tingut uns magatzems. L'edificació de cal Figarot va ser projectada per l'arquitecte barceloní August Font i Carreras el 1888, i va cridar l'atenció pels elements de caire medieval, com les arcades ogivals dels cinc portals de la façana principal, els forjats d'aquesta balconada i també l'ampli pati posterior que, amb les palmeres, mostra una ambientació clarament indiana. La casa va rebre popularment la denominació de "ca la Maria Via" o "ca la Maria Figarot", la seva darrera estadant abans que als anys vuitanta fos adquirida pels Castellers de Vilafranca.

Antoni Martorell ens recorda que Fèlix Via i el seu soci Josep Raurell havien acreditat a Cuba, als anys seixanta del segle XIX, els vins del Penedès, amb la marca Via i Raurell.⁴ El cert és que Fèlix Via, tot i tenir els negocis a terres americanes i la residència a l'espai barceloní, va ser enterrat a Vilafranca.

ELS TORRES

Fills de Josep Torres Gual, de Sant Pere Molanta, i Rosa Vendrell, de Subirats, els Torres Vendrell, nascuts tots ells a Sant Pere Molanta⁵ en un entorn pagès, van anar situant la seva activitat comercial a Vilafranca a partir de les relacions comercials que el més petit va concretar a terres americanes.

D'acord amb les informacions de l'APVP els dos primers fills del matrimoni eren els bessons Josep i Joan, ambdós nascuts el 1835 i, prou curiosament, morts també amb molt poc temps de diferència, el primer en Josep el 12 de gener de l'any 1900 i en Joan el 26 de gener del mateix any. Potser seria en reconeixement a aquest caire que els van fer dues tombes igualment bessones al cementiri de Vilafranca, una davant de l'altra, a banda i banda del camí que mena a la capella del recinte sagrat on, si ens hi adrecem, trobem la d'en Josep i la seva família a la nostra dreta i la del Joan a la nostra esquerra. Josep Torres Vendrell, comerciant, s'havia casat amb Marina Montserrat Masana i vivia a Vilafranca igual que el seu germà Joan, també dedicat al comerç, vidu en primeres noces de Maria Marcé i casat en segones noces amb Dolors Puig.

Vindria després el tercer germà, Miquel Torres Vendrell, nascut el 1832 i casat amb Maria Casals Rovira, de la parròquia dels Monjos, que va ser qui va portar l'activitat comercial vitivinícola des de Vilafranca a instàncies del seu germà petit, en Jaume, creant l'empresa vitivinícola Torres i Cia. Va morir el 1910. Poc abans del seu traspàs, l'any 1909, són ells, o potser algun dels seus fills, els que porten endavant la construcció d'una casa de nova planta als números 11 i 13 de la rambla

4 Antoni Martorell a *El Penedès al segle XIX*, Ed.IEP. 2010. Pg. 34 i 38.

5 Lamentablement l'arxiu parroquial va ser cremat durant la guerra civil. Sobre els fets d'aquests anys podeu veure Joan Anton Sadurní i Vallès *Vivències de la guerra 36/39 de quatre personatges rurals del Penedès*. A revista "del Penedès" núm. 19. Tardor-hivern 2008-09.

Les tombes bessones dels bessons Josep i Joan Torres Vendrell al cementiri de Vilafranca.

Les inicials de Miquel Torres en l'actualitat a la casa dels números 11 i 13 de la Rambla de Nostra Senyora.

de Nostra Senyora, destacada obra modernista de l'arquitecte Santiago Güell i Grau que coneixem com a casa Torres i Casals -o cal Fortuny pels seus següents estadants, la família del metge Ricard Fortuny-. A la façana encara són ben visibles les inicials M.T.

La figura de l'*americano* es la del germà petit, Jaume Torres Vendrell, nascut el 1839 i mort sense descendència el 28 d'octubre de 1904.⁶ Va ser enterrat a Barcelona on finalment havia establert els diversos negocis, amb fàbriques de filats de cotó com la de Malgrat, que va ser visitada pel governador civil al febrer de 1904,⁷ o una manufactura de teixits a Sant Martí de Provençals. Va fer també inversions en companyies navilieres, i fins i tot en el món de les publicacions barcelonines amb el *Diario del comercio*, que era de la seva propietat. La seva figura, prou característica de l'home de negocis que aprofita totes les circumstàncies de la vida on veu una mínima possibilitat de negoci, va ser glossada amb un caire proper a la narració novel·lesca per Clovis Eimeric. En veiem una mostra:

Llegó a la Habana como vilano perdido en los vientos ciudadanos, brizna de paja en la inmensidad de los campos, pero no se arredó: en sus bolsillos seguían aquellas pesetillas que se había traído de Villafranca, acaso aumentadas con alguna propineja conseguida con servicios extraordinarios a bordo; a las espaldas el hatillo y los zapatones. Por aquellos días, los españoles, y en especial los catalanes, hallaban fácil acomodo en la capital cubana. Había muchos comerciantes catalanes bien dispuestos para acoger a sus compatriotas, cuando acudían leal y honradamente a ganarse un puñado de pesos. Torres no fue una excepción de la regla. Halló un compatriota y una tienda modesta donde emplear sus actividades, una mesa donde saciar su excelente apetito y, bajo un mostrador, un hueco a modo de yacija: no era mucho, pero a todo ello se agregaría un peso semanal de soldada. ¡Un peso! ¡Qué ilusión para el aventurero en flor! ¡Y con qué orgullo lo recordaba Torres cuando era ya millonario!

Pasó varios años en la tienda. Salía apenas los domingos por la tarde, seguía durmiendo bajo el mostrador, vestía en ocasiones la ropa usada que su amo le cedía, ganaba ya dos o tres pesos semanales, pero no gastaba un centavo. Peso tras peso, bien amontonados primero, luego formando cucuruchos, consiguió una suma que ya le parecía fabulosa: quinientos pesos. ¡Cuántas cosas podían hacerse con quinientos pesos! ¡Cuánto plan, cuánto sueño dorado, cuánto tejer fantásticas empresas! ¡Con qué afán leía y releía las revista norteamericanas que le hablaban de maravillosas novedades, de inventos prodigiosos, de creaciones asombrosas de la moda, y cuán locas sugerencias le infiltraba aquella literatura estimulante!

En una de aquellas revistas, pudo enterarse de la existencia de un producto destinado a revolucionar el mundo: el petróleo, que en estados unidos comenzaba a explotarse a gran escala. Desde aquel instante, el petróleo fue una obsesión para el joven Torres, hasta determinar en él un gesto heroico: remitir a una de aquellas compañías petroleras norteamericanas sus quinientos pesos, para que le enviaran el preciado líquido, a fin de propagarlo por la Habana, donde todavía no era conocido. Desprendíase a la ventura de todos sus ahorros. No temía engaños. En la mitad del XIX continuaba siendo mercedamente proverbial la honorabilidad de

6 "La Vanguardia" 29 d'octubre de 1904, pg. 2.

7 "La Vanguardia", 25 de febrer de 1904, pg. 2.

las casas comerciales.

*Audaces fortuna juvat. La carta de Torres Vendrell y su generoso envío de quinientos pesos hizo sonreír a los gerentes de la compañía norteamericana. Ellos buscaban agentes de venta, ciertamente, pero con recursos holgados que asegurasen el pago del aceite mineral que se exportara. Sin embargo, algo de atrayente existía en la ingenuidad de la petición de Torres y, saltando por encima de toda previsión comercial, le enviaron petróleo y le dieron toda suerte de facilidades. Podía ir vendiendo y pagar a medida que cobrara el líquido vendido. Torres creyó enloquecer de alegría. Con febril dinamismo, lanzóse a ofrecer petróleo a conocidos y no conocidos. Coincidió con la oportunidad de colocación de aquella novedad y en contados años, que no rebasaron el lustro, Torres se encontró con unos millares de pesos, un crédito comercial y un negocio boyante. La audacia había colaborado en el éxito.*⁸

Com és fàcilment apreciable, es tracta de la forja del mite de l'americano pujat de res. En qualsevol cas, és amb Jaume Torres que neix i s'estructura la que acabarà esdevenint la més important empresa vinícola del Penedès, tot i que amb el seu germà seran els descendents d'aquest els que segueixin la línia de la seva iniciativa.

Del matrimoni de Miquel Torres Vendrell amb Maria Casals Rovira en coneixem cinc fills per les dades que localitzem a l'APVP. A Sant Pere Molanta naixeria l'any 1860 la primera filla, de nom Rosa, que es casaria amb Lluís Trabal Tauler. El matrimoni fixaria inicialment la seva residència al número 13 de la vilafranquina plaça de Jaume I. Rosa moriria el 20 de novembre de 1917.

Vindria després Antoni Torres Casals, nascut a Sant Pere Molanta el 1861. Propietari i hereu de les terres familiars en aquest municipi, es va casar amb Maria Via i Raventós, a qui hem esmentat abans com a filla de Fèlix Via Ràfols, el Figarot. El matrimoni vivia a la casa de la família d'ella, a cal Figarot, carrer del General Prim, 11, o potser a la de la seva germana Francesca, al número 8 de l'avinguda de Barcelona, tota vegada que aquella casa era coneguda també com a ca la Maria Via. Antoni Torres tenia igualment uns magatzems o terrenys als números 11, 13 i 15 del carrer de Santa Digna. Va morir el 24 de juliol de 1919, als 58 anys.

El tercer fill, Joan Torres Casals, va ser qui va continuar la línia del negoci vitivinícola. Nascut el 1865, es va casar amb Josefa Carbó Huguet i va establir la residència al número 1 de la rambla de Sant Francesc, a l'immoble conegut popularment com "cal Vamus". El seu fill Miquel Torres Carbó (1909- 1991) seria el continuador i impulsor de l'activitat empresarial vitivinícola. Joan Torres Casals va morir el 25 de març de 1932.

El 1868 naixeria, també a Sant Pere Molanta, la Francesca, quarta descendent de Miquel Torres Vendrell. Es va casar amb el també molantenc Ramon Sans Portabella i van ser els que van tirar endavant la construcció de la casa modernista del número 8 de l'avinguda de Barcelona, obra de l'arquitecte vilafranquí Eugeni Campllonch. Al primer pis hi van tenir la seva residència alguns anys, mentre que a la planta baixa hi tenia el despatx l'arquitecte Santiago Güell i Grau, que vivia al segon pis.⁹ Francesca Torres moriria el 2 de novembre de 1920.

Finalment, el 1884 naixeria Mercè Torres Casals, casada amb el metge Francesc Campllonch Romeu. La família vivia al número 3 del carrer de Puigmoltó, 3. La Mercè va morir el 20 de maig de 1929.

⁸ Luis Almerich. *Un comerciante ochocentista. Jaime Torres Vendrell*. Vilafranca 1946. Pg. 8-10.

⁹ Lourdes Mallart. *Santiago Güell i Grau arquitecte vilafranquí. La seva obra 1892/1920*. Ed. Museu de Vilafranca 1983. Pg. 14.

CAL VAMUS, UNA POLÈMICA VILAFRANQUINA

L'any 1908 i per iniciativa popular es va crear una comissió de cara a alçar un monument a Manuel Milà i Fontanals. La presidia el Dr. Franquesa i Gomis, però n'era l'ànima Josep Roig i Roqué. Al maig d'aquell any la comissió pro monument ja havia fet la proposta d'ubicació. Són anys de gran activitat i iniciatives. Al tombant d'una i altra rambla de Vilafranca, l'Ajuntament encarrega aixecar els plànols d'urbanització definitiva d'un espai que esdevé el centre de la vida de relació penedesenca. Poc després Pere Llorens –el pare de l'escriptor Rodolf Llorens i Jordana– hi obrirà un quiosc de begudes de disseny modernista abans de passar a regentar el mític Richie Bar, a l'altra Rambla. Però la de Sant Francesc tenia un problema: un grup de cases, en concret tres immobles, eren situats damunt l'espai que es volia urbanitzar. Era aquest l'espai de residència de Joan Torres Casals i Josefa Carbó Huguet i la seva família. Eren tres immobles, dos de la seva propietat i el tercer pertanyent als hereus de Dolors Parlader. El grup de construccions numerava com a rambla de Sant Francesc 1, 3 i 5, i rebien el nom popular de *cal Vamus*.¹⁰

El 1910 es va començar a discutir a nivell municipal la remodelació de la rambla de Sant Francesc i l'enderrocament d'aquestes cases, o només d'una part, per arreglar tot el conjunt d'acord amb el nou projecte d'urbanització d'aquella zona.¹¹ A l'Ajuntament hi insistia Josep Maria de Fàbregas; d'aquí que es demanés un dictamen al notari Joan Parés, i com que aquest no l'acabava d'emetre, un dels propietaris va fer l'ofertament de la seva casa a l'Ajuntament, i demanava signar la compravenda, mentre altres propietaris, en concret Joan Torres i els hereus de Dolors Parlader, s'hi oposaven. Com que s'havia obert a nivell municipal un expedient d'expropiació per motius d'utilitat pública, l'Ajuntament nomena una comissió per tal que visiti els propietaris afectats.

El 6 de març de 1912 emeten dictamen els lletrats Fàbregas i Cañas sobre l'enderrocament de les cases de cal Vamus. L'Ajuntament debat el tema i pregunta en concret als lletrats si en el cas d'un nou arranjament d'aquell conjunt de cases els propietaris podrien procedir a realitzar obres interiors que poguessin afectar la façana. També pregunten si, en cas de ser declarat aquell espai de la rambla bé d'utilitat pública, l'Ajuntament hauria de procedir immediatament a pagar la seva valoració.¹² El resultat d'aquestes consultes va ser que les obres interiors que es practiquessin a qualsevol casa de la població, si no afectaven les parets de la façana, teulada o terrats, i no es tractava de les que estaven subjectes a la nova alineació, no podien ser prohibides, i ni tan sols necessitaven permís,¹³ de manera que, encara que s'intenti tramitar un expedient d'expropiació forçosa, aquest intent no pot adquirir estat suficient per privar el propietari del seu dret legítim mentre l'expropiació no hagi estat decretada. “Termina este dictamen aconsejando como más práctico el empleo del medio indirecto de la «alineación oficial» para conseguir en plazo más o menos lejano la desaparición de las casas que se pretenda, en vez de acudir al expediente de expropiación forzosa de suyo costoso en tiempo por los trámites necesarios a seguir, no menos que bajo el punto de vista económico.”¹⁴

10 S'atribueix l'origen d'aquesta curiosa denominació al fet que quan la família sortia de casa, Joan Torres se situava a la porta del carrer i reclamava a la resta de components que baixessin d'una vegada amb l'expressió “Vamus!” que acabaria donant nom al conjunt de construccions.

11 No és pas difícil d'entendre aquest arreglament perquè el conjunt dels immobles no s'ha tocat i més de cent anys després encara manté la mateixa cantonada llavors objecte de polèmica.

12 Llibre d'Actes. Ajuntament de Vilafranca, any 1912. foli 192, r i v. (ACAP).

13 Article 164 de les ordenances municipals. Ajuntament de Vilafranca, 1912.

14 Llibre d'Actes. Ajuntament de Vilafranca, any 1912. foli 195, r. (ACAP)

El 27 de març de 1912 es va encarregar al Sr. Álvarez, de la comissió especial d'aquest tema, que parlés amb el Sr. Torres. El resultat va ser que aquest darrer no va acceptar cap acord, de manera que van nomenar una altra comissió formada pels senyors Emili Berger i A. Oller. El regidor Josep Masachs va proposar una subscripció popular per aconseguir fons de cara a l'enderroc tan aviat com fos possible. Així va proposar quatre línies de subscripció popular, una dels propietaris de les cases llindants amb les que es volien enderrocar, una altra de tots els altres propietaris de la vila i la comarca "que tengan afecto o voluntad al embellecimiento de la misma", una tercera subscripció a càrrec de tots els industrials de la localitat i una darrera de caire popular. La proposta s'accepta, i el que falti per cobrir amb el capital que pugui ser aportat per veïns de la vila amb caràcter de préstec a un interès que no superi el tres per cent anual, l'Ajuntament ho cobrirà amb els diners procedents del lloguer de les cases de cal Vamus que no vagin a terra.

L'Ajuntament de Vilafranca va acordar, per majoria, a l'abril de 1912, tirar endavant aquesta curiosa proposta de les quatre subscripcions. Pocs dies després, Santiago Güell, l'arquitecte municipal, va reconèixer que, per motius de feina, no podia aixecar el plànol de les dues rambles, tal com li havia encarregat el consistori, de manera que aquest va ser encarregat a Antoni Pons Domínguez, arquitecte, matriculat a Vilafranca. Cap a finals d'abril, Silvestre Mata i Bonet continuava les gestions davant del propietari, just quan l'Ajuntament va posar-li una multa per haver fet sense permís obres a la teulada de la casa número 3 de la rambla de Sant Francesc. Les obres es van aturar, però la polèmica no, perquè a finals de maig el Consistori encara en parla i no es posa d'acord a tirar endavant la sanció, mentre Joan Torres Casals demana permís per arranjant parets i posar un cartell dient que no es podien fixar cartells.

Finalment, els regidors de la Casa de la Vila, al maig de 1912, accepten deixar d'interposar recurs d'apel·lació contra el tema de cal Vamus, de manera que acorden fer el plànol lineal de la rambla de Nostra Senyora amb les seves rasants per gestionar el seu empedrat del pont del Carril fins a la creu de Sant Salvador, a càrrec de l'Estat. Pocs dies després, l'arquitecte Pons presenta el plànol d'alineació de la rambla de Sant Francesc i es discuteix sobre el plet posat per Joan Torres Casals al jutjat de primera instància contra l'Ajuntament per la multa que li havien posat.

El 17 de juliol de 1912 el ple de l'Ajuntament de Vilafranca -per cinc vots a favor contra quatre en contra- va aprovar l'expedient d'alineació de la rambla de Sant Francesc exposat durant vint dies hàbils i al qual havia presentat reclamació Joan Torres Casals, en concret contra la proposta d'arranjament que afectava la seva propietat, de manera que l'Ajuntament va acordar que la nova alineació no es faria si no hi havia "mutuo convenio o la formación del oportuno expediente de expropiación forzosa". Al desembre de 1912 l'Ajuntament encara discutia sobre cal Vamus i els tràmits judicials que es portaven a terme, en concret sobre la proposta de desistiment de la via judicial i el recurs d'alçada interposat davant el Ministeri de la Governació.

El tema va anar tant per llarg que el 23 de maig de 1913 encara no s'havien posat d'acord els regidors sobre les bases per a la resolució de l'assumpte litigiós amb Joan Torres Casals, de manera que van deixar el tema sobre la taula i van prescindir dels serveis de l'advocat Josep Cañas i Mañé, que fins llavors havia portat els tràmits judicials en concret davant el jutjat de primera instància. Una setmana més tard, el litigi es va considerar tancat en aprovar unes bases en les quals s'acordava que l'Ajuntament podria comprar les cases 1 i 3, que eren de Torres, i la contigua, propietat dels hereus de Parladera, a través d'un conveni amb els propietaris o d'un expedient d'expropiació forçosa. Fins i tot en el cas que una de les dues fórmules es tirés endavant, la família Torres podia continuar gaudint de l'ús de les cases per 10 anys des del moment de l'aprovació del contracte, i amb posterioritat l'Ajuntament podia enrunar les cases pagant el preu que fixessin dos

perits nomenats un per cada part i un tercer en cas de discòrdia. El preu estaria relacionat amb el valor que tinguessin les finques descomptant-hi les obres de luxe que des del moment d'aquest conveni hi fes la família Torres. L'Ajuntament va autoritzar finalment Torres a fer les obres que ja havia sol·licitat al juny i al setembre del 1911 i totes les diligències judicials van quedar arxivades.

En Torres fa obres a cal Vamus, en concret a la façana que dona al carrer de la Cort, i alguns regidors de l'Ajuntament li volen demanar explicacions, però el plenari de l'abril de 1914 rebutja que se l'obligui a presentar-se a donar explicacions i el mateix mes d'abril ho tornen a discutir. Alguns regidors demanen que hi vagi l'arquitecte municipal, Santiago Güell; altres pretenen que no cal, o que el sr. Torres té dret a no deixar entrar l'arquitecte que vagi a fer la inspecció a casa seva. Alguns parlaven de la no validesa del conveni que ja s'havia signat, i hi havia qui es referia a la necessitat de no haver d'engegar un altre plet. Alguns criticaven el plànol d'arreglaments de les cases de la rambla indicant que només tenien en compte l'interès de determinades persones i que el plànol només s'havia fet amb la intenció de fer desaparèixer les cases de cal Torres. Finalment, acorden per majoria no tirar endavant cap plet ni nomenar advocats i respectar també el fet que en el litigi hi havia intervingut el mateix diputat Josep Zulueta. Hi va haver fins i tot enfrontaments personals quan algun regidor li va dir a un altre que, si s'hagués pres tant d'interès per totes les cases de Vilafranca, la població seria una meravella, fins al punt que l'alcalde va haver de declarar acabada la sessió i els torns de paraula.

Les castanyes o versets satírics que van circular en els Carnavals d'aquells anys en alguna ocasió havien fet referència al tema: "Cal Vamus anirà a terra / farem un estadi nou / un born per les verduleres / perquè no es mullin quan plou". Però cal Vamus no va anar a terra i encara es manté dempeus en una ben característica imatge de la nostra població. Ni tan sols en els anys de la Segona República, quan l'Ajuntament de la vila va aprovar el Pla Barenys, que preveia una Rambla sense destorbs, però el desenvolupament dels esdeveniments de la Guerra Civil tot just si van aconseguir que les tropes franquistes inauguessin el 1939 la plaça de davant de l'Ajuntament, amb cal Moy acabat d'enderrocar, i que la distingissin com a "plaza del Generalísimo Franco".

EL TON JANÉ

Descendent d'una família de pagesos benestants a la qual trobem redimint censos des del 1808,¹⁵ Antoni Jané Formosa era fill d'Antoni Jané Roig i Josefa Formosa. El pare era boter, però esdevingué fabricant d'aiguardents a Vilafranca, i el 1850 comprà un terreny situat al Raval de la Font, a l'indret anomenat camí dels Caputxins.¹⁶ A l'agost del 1861 adquirí una casa al vilafranquí Raval de la Font. En aquests indrets acabaria construint-se el 1871 la casa familiar en base a l'estil arquitectònic neoclàssic que imperava a l'època. L'activitat d'Antoni Jané Roig en el comerç d'aiguardents va canviar de manera notable a partir del 1837, tal com havia explicat el seu fill,¹⁷ tota vegada que fins aquell any "les rutinàries destil·leries que arreu estaven escampades per la comarca no produïen més que holandes, les quals per ser sa aplicació molt reduïda eren pagades a molt baixos preus".¹⁸ Quan cap a meitats de l'any 1839 s'aconsegueix millorar aquesta qualitat

15 La història familiar d'Antoni Jané podria ser objecte d'estudi tota vegada que bona part de la documentació, més familiar que no pas empresarial, es conserva a l'ACAP, dins del fons Freixas.

16 Notari Narcís Vallès de maig del 1850. Còpia al Fons Freixas (ACAP).

17 En els llibres de comptes que el seu fill Antoni Jané Formosa va mostrar a Antoni Martorell i Peñalera i que aquest esmenta a *El Penedès al segle XIX*. Ed.IEP. 2010. Pg. 31.

18 Antoni Martorell i Pañellas *El Penedès...* Pg. 31.

alcohòlica, Antoni Jané i Joan Alcover, l'anomenat Pagès de Bellavista, produeixen esperits de 35° que els compra la casa Font de Vilanova per exportar-los a Mèxic.

L'any 1868 els comerciants vilafranquins s'arrisquen a traspasar l'Atlàntic i instal·lar sucursals en diferents punts de Cuba. La primera fou la d'Antoni Jané, que girava amb la raó social Mañé i Jané, amb el seu soci, el vendrellenc Rafael Mañé, i el seu germà, Marcel·lí Jané.¹⁹ L'activitat comercial va anar endavant, els Jané tenen ja, o instal·len, una fassina amb hort a la zona de les Clotes i constitueixen l'empresa Jané i Cia., fins i tot amb vaixell propi, una *bricharca* que porta el nom de l'esposa i mare, *Josefa Formosa*, que el setembre de 1886 trobem al port de Barcelona.²⁰

El fill, Antoni Jané Formosa –popularment conegut com “el Ton Jané”–, es va casar amb la seva cosina Josefa Pasqual Formosa, nascuda a Sant Quintí de Mediona.²¹ Dedicat plenament a la producció vinícola i d'aiguardents i al seu comerç, va establir la seva residència familiar a la casa del Raval de la Font, carrer on el 1907 van comprar una altra casa, al número 3, i de la qual conservem els plànols de la reforma amb data de 30 de setembre del 1927, encarregada a Santiago Güell per Josefa Pascual, llavors ja vídua de Jané.²² La casa, tal com va arribar als anys setanta del segle XX, abans de ser enderrocada, tenia una terrassa al primer pis, sobre el jardí, amb unes escales que hi baixaven i que aixoplugaven una espectacular gruta amb cascada, d'acord amb els gustos de l'època. A l'altra banda d'aquest jardí noucentista, amb palmeres de tonalitat colonial, hi havia el saló, que ocupava una edificació independent.

El matrimoni Jané-Pasqual va tenir quatre fills: l'Antoni, que va morir molt aviat; la Josefa, familiarment anomenada “Pepina”, nascuda el 1875 i que el 1899 es casaria amb el notari Joaquim Maria Freixas Martorell, nascut el 1866, fill de l'advocat i alcalde de Vilafranca Ramon Freixas i Miret i d'Eulàlia Martorell; en Joaquim Maria, el gendre, que acabaria venent al seu sogre la casa número 25, abans número 19, del carrer de la Palma, històrica edificació que havia estat despatx del seu pare, Ramon Freixas (era al juliol de 1903, quan aquest tot just havia mort)²³, i la Francesca, familiarment “Fanny”, que es va casar amb el vilafranquí Vicenç Mestres, cunyat de l'impressor Pere Alagret i Vilaró. D'aquest matrimoni en serien fills els germans Antoni i Vicenç Mestres Jané. La tercera filla, Antònia Jané Pasqual, va casar-se amb Josep Miquel Bonet, de la nissaga dels creadors a Capellades de la important indústria paperera Miquel Costal i Miquel. Aquesta branca familiar va continuar mantenint les arrels vilafranquines en unes edificacions de la seva propietat al carrer del Progrés.

Seria possible resseguir les finques que la família d'Antoni Jané tenia a Vilafranca,²⁴ entre aquestes un magatzem al carrer del General Prim, número 20, cantonada amb el carrer de Sant Bernat. Creiem que aquest era situat davant de la casa del número 15 de mateix carrer, cantonada amb el carrer de Sant Julià, que també era propietat de la família, construcció projectada el 1901 per l'arquitecte Pere Ros i Tort, que encara avui dia conserva la seva estructura amb soterrani i planta baixa sota coberta de teula àrab, amb galeria al darrere i accés al jardí; una construcció d'acord amb l'eclecticisme de base neogòtica i que es considera que contrastava amb l'esclat del

19 Antoni Martorell i Pañellas *El Penedès...* Pg. 34.

20 “La Vanguardia” del 30 de setembre de 1886 parla de la corbeta “Antònia Formosa”, de Jané i Cia.

21 Vid. [Joan Solé Bordes]. *Fundació Antoni i Vicenç Mestres Jané 1983-1994*. Vilafranca. 1994.

22 ACAP, fons Freixas. Maria Lourdes Mallart esmenta el 1917 l'obertura d'una porta i una finestra a una propietat al carrer dels Banyes. M.L. Mallart. *Santiago Güell i Grau, arquitecte vilafranquí, la seva obra 1892/1920*. Ed. Museu de Vilafranca 1982. Pg.75. La reforma o nova construcció que esmentem no es catalogada en el llibre que només arriba al 1920.

23 Notari Manuel Crehuet de Barcelona, juliol del 1903. Còpia al Fons Freixas (ACAP).

24 Relació de finques que té Antoni Jané al terme de Vilafranca. Fons Freixas (ACAP).

Panteó d'Antoni Jané i família al cementiri de Vilafranca

modernisme que ja es començava a fer notar.²⁵ Possiblement va ser construïda com a llar del jove matrimoni de Vicenç Mestres Juvé i Francesca Jané Pascual, filla d'Antoni Jané, i va ser en aquest indret on van néixer els seus fills, els germans Antoni i Vicenç Mestres Jané.²⁶ Era igualment propietat d'Antoni Jané una fassina d'alcohols al terme municipal de Guardiola de Font-rubí, on comptava amb una casa amb caire de xalet que al març del 1920 és objecte d'un estudi de la coberta, a càrrec de l'arquitecte Antoni Pons.

Tot i que sense el caire de benefactor que sovint tenen els *americanos* de vora mar²⁷ amb donacions filantròpiques, trobem que cap a les primeries del segle XIX Antoni Jané fa un préstec de 500 pessetes a l'Ajuntament de Vilafranca per comprar l'edifici de la Beneficència. En contrapartida, la remarca de la seva posició social era evident. Així va ser una de les primeres famílies de la població que va comptar amb vehicle motoritzat de la seva propietat, amb xofer.²⁸ Però la memòria

més significada que ens ha quedat d'Antoni Jané és el magnífic panteó familiar, situat al segon recinte del cementiri vilafranquí. Va ser Josepa Pascual i Formosa qui, el 27 de febrer de 1923, va encarregar la capella funerària al contractista picapedrer Manuel Güell Roviro, realitzada pel constructor vilafranquí Ramon Gelida sota la direcció de l'arquitecte Santiago Güell i Grau.²⁹ S'assegura que aquest darrer considerava aquest panteó com la seva obra mestra. Es tracta d'una capella construïda en estil neogòtic, de planta quadrangular, amb un absis poligonal; aplega tots els aspectes del gòtic arquitectònic: pinacles, contraforts, rosetó, arcs i tota mena de detalls, entre els quals destaquen els d'ornamentació vegetal i animal, a més d'un timpà esculpit amb el tema de la resurrecció. A l'interior hi ha capitells de decoració floral i relleus amb temes religiosos.

25 Joan Rosselló (et alt.) *Vilafranca del Penedès a través de la seva arquitectura. La ciutat que ens ha arribat*. Vilafranca 1992. Pg.136.

26 [Joan Solé Bordes]. *Fundació Antoni i Vicenç Mestres Jané 1983-1994*. Pg. 13.

27 Així ho vam assenyalar a "Americanos", "Indians" *Arquitectura i urbanisme al Garraf, Penedès i Tarragonès (Baix Gaià) Segles XVIII-XX*. Vilanova. Museu Balaguer 1089. Pg. 107.

28 [Joan Solé Bordes]. *Fundació Antoni i Vicenç Mestres Jané 1983-1994*. Pg. 13.

29 Documentació familiar al fons Freixas (ACAP).

ELS VIA OLIVERAS

Manuel Via Ferret, fill de Pau Via i Manuela Ferret, i Llúcia Oliveras Sivillà, filla de Francesc i de Peregrina, es van casar a Santa Maria de Vilafranca el 31 de desembre de 1818.³⁰ El 23 de desembre de 1819 els naixeria el primer fill, Manuel Via Oliveras; el 6 de juny de 1821, Francesc de Paula Via Oliveras; el 2 de febrer de 1823, Antoni Via Oliveras; el 9 d'abril de 1825, Francesca Via Oliveras; el 28 d'abril de 1827, Maria del Remei Via Oliveras, i el 23 de juliol de 1830 Pau Via Oliveras. Aquest darrer es casarà amb Francesca P. Ferrer i morirà el 3 de novembre de 1900, als 70 anys. El 19 de febrer de 1833 veu la llum el darrer fruit del matrimoni Via Oliveras: la petita Manuela, que potser es va quedar soltera per tenir cura dels seus pares que ja eren grans.

Per la referència que esmentem més avall, els Via Oliveras eren també *americanos*. Els creiem emparentats amb els Via "Figarot", tot i que no ho podem afirmar perquè no n'hem trobat el lligam, i possiblement també amb els Casals, emparentats amb els Torres, de manera que es poden suposar lligams. La prova és que Fèlix Casals, germà de Maria Casals Rovira (casada amb Miquel Torres Vendrell) serà el padri de Maria del Remei Via Oliveras.

Pau Via Oliveras es devia quedar amb el patrimoni de l'hereu Antoni Via Oliveras, que havia nascut el 1823 i moriria solter als 67 anys l'11 de maig de 1890, a Barcelona, al carrer de Pau Claris número 9, i porten a enterrar a Vilafranca.³¹ Per la mort dels germans i família, aquest patrimoni va passar finalment a la senyora Manuela Via Oliveras, com explica Antoni Sabaté Mill: "Pau Via Oliveras, un vilafranquí, que havia amassat una enorme fortuna a les Amèriques (quan resolgué emprendre l'obra de reforma, havia perdut la muller i nou fills). Del senyor Pau Via procedí la iniciativa de reformar la façana de la basílica de Santa Maria, reforma que no va poder veure ni començar per haver-se anticipat la mort."³² Així consta que va ser la seva germana Manuela, hereva del patrimoni del difunt Pau, dona soltera d'abundant patrimoni econòmic i de molta religiositat, que el 1903 es va comprometre a pagar la construcció de la nova façana de Santa Maria, en estil neogòtic, a més d'altres aportacions a la millora de la basílica. El 20 d'agost de 1905 es va portar a terme la benedicció de la nova façana. La senyora Manuela no sols va fer aportacions generoses a iniciatives eclesiàstiques, sinó que també en consta alguna de civil, com la de 1909, que va pagar un microscopi amb destí a l'escorxador municipal.

Manuela Via Oliveras va morir el 27 d'octubre de l'any 1911 a la seva casa del carrer del General Prim número 3. Curiosament, l'Ajuntament no se'n va fer ressò amb condol pel seu traspàs en el llibre d'actes del plenari municipal, tal com era habitual. Al juliol de 1912, Mn. Joaquim Inglada Via i la seva germana Alberta van fer saber a la Junta d'Obra de Santa Maria que eren hereus de confiança o marmessors de la difunta Manuela Via i Oliveras, amb testament davant el notari Melo, on diu que s'assigna i es llega a l'església parroquial, per a reparacions, la quantitat de 60.000 pessetes. La Junta d'Obra de Santa Maria va prendre l'acord d'acceptar els diners per a reparacions al temple, bàsicament de cara a la construcció d'un orgue nou, ja que estava en molt mal estat, i van autoritzar i facultar Mn. Joan Badia perquè realitzés les necessàries gestions sobre el tema. També es van aplicar diners a la reparació i ornamentació de la capella del Sagrament. La reparació a fons de l'orgue es va inaugurar el 14 de setembre de 1913 i va ser beneït amb una

30 Totes les notes familiars són recollides dels llibres parroquials de l'Arxiu de les Parròquies de Vilafranca (APVP)

31 Volem creure que són enterrats al panteó dels Inglada Via a l'entrada del cementiri de Vilafranca, a la banda dreta en el primer recinte, amb la mort de la senyora Manuela la capella va passar a pertànyer a l'Asil Inglada Via.

32 Antoni Sabaté Mill "El doctor Joan Badia i Capdevila" aplegat al volum *De prop i de lluny. La vila i alguna gent* Edicions "El 3 de vuit" Vilafranca 1994. Vol. I. Com és habitual Sabaté no esmenta les seves fonts d'informació, sempre prou serioses.

missa cantada per la comunitat de preveres i l'execució de diverses peces musicals a càrrec de Bernardo de Gabiola, professor del conservatori de Madrid.³³

Els hereus, Mn. Joaquim Inglada Via, nebot de la senyora Manuela i la germana del mossèn, Alberta Inglada Via, van fer possible amb el patrimoni de l'esmentada herència que el 1916 es construís l'edifici de l'Asil Inglada Via, obra modernista de l'arquitecte Santiago Güell i Grau.

El darrer lliurament de diners com a hereu de confiança a la Junta d'Obra de Santa Maria, el va fer Mn. Joaquim Inglada el 3 d'agost de 1921. El dia 1 d'abril de l'any 1922 Mn. Joaquim Inglada era el degà de la Comunitat de Preveres, i l'asil Inglada Via ja funcionava perquè, per celebrar els 25 anys de Mn. Joan Badia com a degà del Penedès, el dia abans de Corpus es van repartir profusament bons de pa, de carn i arròs, als pobres i dinars del dia de Corpus a la Beneficència Vilafrantina, Asil del Carme, Asil Inglada Via, malalts de l'hospital i presos a la presó.

Mn. Joaquim va morir a l'asil Inglada Via el 10 de gener de 1933, als 88 anys. Era fill de Pere Inglada i de Josefa Via, havia nascut a Vilafranca i els seus pares també. La seva germana Alberta Inglada Via va morir també a l'asil Inglada Via el 14 de juny de 1934, als 80 anys.

ELS ORÍGENS DE LA CAIXA D'ESTALVIS DEL PENEDÈS

Els inicis de l'entitat d'estalvi vilafrantina estan relacionats directament amb els llegats a l'església de dues famílies vilafranques, els Milà i Fontanals i els Via Oliveras. Pel que fa als primers, l'herència de Pau i Manuel Milà, morts sense descendents, acaba a mans eclesiàstiques.³⁴ Així, el 2 de novembre d'aquest any 1907 compareixien davant el notari Ignasi Melo Tormo Francesc Escofet i Vidal, prevere de Vilafranca; Albert Rius i Quer, prevere de Vilafranca; Felicià Grases i Bertran, propietari, casat, de Vilafranca; Pau Benach i Sonet, advocat, casat, de Vilafranca, i Joan Badia i Capdevila, rector de la parròquia de Santa Maria, els quatre primers com a marmessors. Els preveres fan lliurament del llegat d'acord previst en el testament de Josep Grases i Bertran davant el notari Melo el 7 de maig de 1907, que llegava dues cases, una al carrer dels Ferrers i l'altra al carrer de la Font, per tal que s'hi instal·lés l'Associació Catòlica,³⁵ i demana que els siguin lliurades les referides propietats com a patrons a les persones que tenien el càrrec de rectors de les parròquies de Santa Maria i de la Trinitat i als degans dels beneficiats de les dues parròquies, "*en concepto de dueños libres, atendiendo éstas entonces en lo posible al cumplimiento del fin para que hacía el referido legado*"³⁶.

El 23 de febrer de 1908 Joan Badia Capdevila, rector de la parròquia de Santa Maria, i Jaume Cornellà, rector de la parròquia de la Trinitat, així com els preveres Albert Rius i Josep Pascual, degans dels beneficiats de les parròquies, reconeixen que són patrons de les dues cases, la del carrer dels Ferrers i la del carrer de la Font, formades per planta baixa, entresol i dos pisos, i en interpretació de la voluntat del testador les cedeixen a la societat catòlica constituïda a la vila amb el nom d'Associació Catòlica, de la qual formen el consell directiu Josep Cañas com a president; Pau Benach com a vicepresident; Roman de Saavedra com a tresorer, i Isidre Campllonch com a secretari. Entre les obligacions hi ha la de pagar les càrregues i impostos corresponents, retornar

33 Les dades que segueixen son de Joan Solé i Bordes, *Aspectes de la vida religiosa vilafrantina entre 1861 i 1936. La Junta d'Obra de Santa Maria*, estudi inèdit presentat a IV Seminari d'Història del Penedès, Institut d'Estudis Penedesencs 2009.

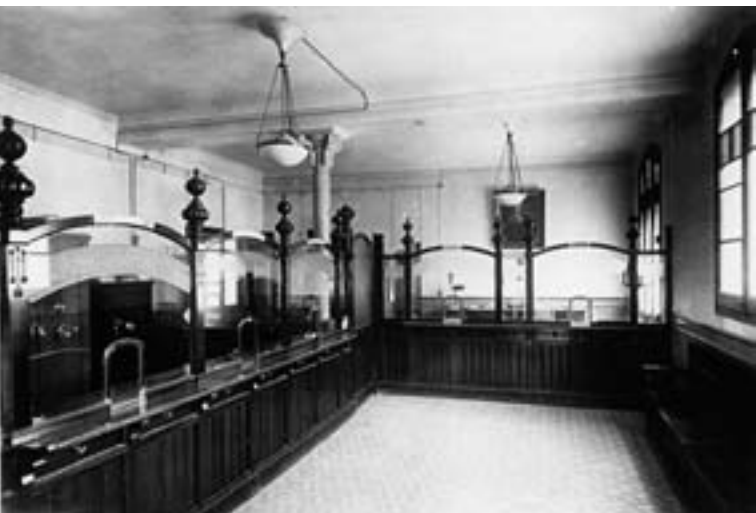
34 Ho podeu veure estudiat amb deteniment a Joan Solé Bordes, *L'entorn familiar dels Milà i Fontanals*, a "Actes del simposi Manuel Milà i Fontanals. Vilafranca del Penedès, 12 i 13 de maig de 2010". Institut d'Estudis Penedesencs 2011.

35 Des del 1878 funcionava la Joventut Catòlica. Antoni Martorell Pañellas i altres. *El Penedès...* 2010. p. 216.

36 Melo, Tormo, Ignacio. 1907. Protocol 403. f. 1.309 a 1.312.

les edificacions si s'aparta l'entitat de les finalitats fundacionals, i “*sempre que l'Associació compti amb medis deurà donar classes gratuïtes per a joves obrers i ensenyança del catecisme*”.³⁷ Aquesta institució s'anomenarà justament Escoles Milà.

Va ser en l'àmbit d'aquesta entitat que va néixer la Caixa d'Estalvis del Penedès, primer com a secció d'estalvi de l'associació el 1910 –curiosament, per iniciativa de Pau Benach i Sonet, directament relacionat amb la distribució del llegat dels Milà i Fontanals–, que redactaria el seu reglament de funcionament el 27 d'abril de 1912, signat pel seu primer secretari, Roc Arayo. Amb l'aprovació del reglament de l'Entitat, els socis fundadors van fer l'aportació de 12.600 pessetes. L'entitat, que va aprovar els estatuts el 19 de febrer de 1913, finalment obriria les seves portes de forma autònoma a una de les cases del llegat, seu de l'Associació Catòlica, al carrer de la Font, número 43 –una de les cases de la família Milà a Vilafranca–, el dia 6 d'abril de 1913,³⁸ al mateix espai on ara, en un edifici nou, hi ha la seu de Càritas interparroquial de Vilafranca. La Caixa d'Estalvis del Penedès va iniciar les seves activitats mercantils sota la presidència de Lluís Pujols i Caballol. La primera imposició, de 26.000 pessetes, va procedir de la secció d'estalvis de l'Associació Catòlica³⁹ que, amb això, es donava per clausurada o reconvertida. La Caixa va iniciar immediatament les seves operacions de cara al públic amb un horari limitat el dissabte de 8 a 9 del matí i el diumenge de 10 a 12 del matí, especialment adaptat als obrers i dependents de comerç. El líquid dels imponents del primer exercici, corresponent a l'any 1913, va ser de poc més de 50.000 pessetes en gairebé cinc-centes llibretes d'estalvi.⁴⁰

Interior de l'oficina de la Caixa d'Estalvis del Penedès, situada als baixos de la casa que havia estat de Manuela Via Oliveras.

Habitualment, però, es cita com a primer estatge o primera oficina de la Caixa d'Estalvis del Penedès la del número 3 del carrer del General Prim, és a dir, la casa de la senyora Manuela Via Oliveras, que llavors ja havia mort, i el patrimoni de la qual administraven ja els germans Inglada Via com a marmessors. Aquests en van fer donació a l'Associació Catòlica, i d'aquí passà a la Caixa que, després d'encarregar-ne la reforma a l'arquitecte Santiago Güell amb data 25 de maig,⁴¹ obrí les seves portes en horari habitual d'oficina i amb el personal corresponent el 7 de juliol de 1917.⁴²

37 Full solt conservat a l'Arxiu de les Parròquies de Vilafranca (APV)

38 Antoni Sabaté Mill. *Caixa d'Estalvis del Penedès 1913-1983*. Vilafranca 1983. Pg. 2. També Canton Ortiz, Josep E. *Caixa Penedès, la força de la seva gent*. Ed. Andana. Barcelona 2010. Pg. 13.

39 Canton Ortiz, Josep E. *Caixa Penedès...* Pg. 13.

40 Canton Ortiz, Josep E. *Caixa Penedès...* Pg. 15.

41 M.L. Mallart. *Santiago Güell...* Pg. 75

42 Antoni Sabaté Mill. *Caixa d'Estalvis...* Pg. 4.

El 1957 Caixa Penedès va incorporar l'asil a la seva obra social. Des de llavors hi ha portat a terme nombroses obres de millora i restauració, respectant els aspectes originals de la façana i detalls interiors d'estil modernista.

Dels lligams inicials amb la comunitat cristiana de Vilafranca en són una bona mostra la destinació dels beneficis a l'obra social. La de l'any 1926 va ser en total de 8.826 pessetes⁴³ que es van aplicar a: Asil Inglada Via (1.471 Ptes.), impositors que anaven a fer el servei militar a l'Àfrica (250 Ptes.), llibretes noves per nounats (830 Ptes.), Escoles Milà (500 Ptes.), Hospital (800 Ptes.), Beneficència Vilafranquina (500 Ptes.), Conferència de Sant Vicenç de Paül, senyors (500 Ptes.) i senyores (500 Ptes.), Patronat Infantil (50 Ptes.), Rober de l'Hospital (150 Ptes.), Rober de Sant Elies (150 Ptes.), Escola de Sant Josep (150 Ptes.), escola Sant Josep nenes pobres asil (75 Ptes.), Catecisme Santa Maria (150 Ptes.), Catecisme de la Santíssima Trinitat (150 Ptes.), vestits de primera comunió de la S. Trinitat (150 Ptes.) i de Santa Maria (150 Ptes.), Escola Dominical de l'Hospital (200 Ptes.), Germanes Josefines (850 Ptes.), premis per als imponents en el Dia de l'Estalvi (500.-), Asil de nenes (200 Ptes.), Escoles públiques (100 Ptes.), sucursal del Seminari (150 Ptes.), premis als pobres en el Dia de l'Estalvi (500 Ptes.). Si tenim en compte els conceptes no directament relacionats amb la labor assistencial i religiosa, les aportacions dels soldats a l'Àfrica, els nounats i els premis als imponents, no arriben al 18 per cent del total de l'obra social.

Casa de la senyora Manuela Via
en l'actualitat.

⁴³ Setmanari Acció. Núm. 934, 22 de gener de 1927

UNA EXCURSIÓ ESPELEOLÒGICA AL PENEDÈS FA MÉS DE CENT ANYS

RESUM

A l'entorn de l'excursió espeleològica i geològica que un grup amb Norbert Font i Sagué de capdavanter va realitzar el 1899 a diversos indrets del Penedès tot deduint-ne l'ambient espeleològic que hi havia llavors en molts indrets de Catalunya.

ABSTRACT

This article deals with the spelunking and geologic trip that a group led by Norbert Font i Sagué made in 1899 to various places in the Penedès Area as part of the spelunking trend which was present in many areas of Catalonia.

El dia 29 de desembre de l'any 1899 Mossèn Norbert Font y Sagué- introductor de l'espeleologia a Catalunya i a tot l'estat espanyol (Barcelona 1874-1910)- va fer una conferència a la seu del Centre Excursionista de Barcelona sota el títol "Excursió Espeleòloch-geològica al Priorat, Muntanyes de Prades y Alt Panadès", a l'any 1901 el text es va publicar dins de la col·lecció "Sota Terra".

La conferència comença tot dient: "Senyors; Les excursions espeleològiques fetes l'abans passat estiu en el macís cretaci de Garraf, y sobre tot la relació de les descensions als avenchs del Bruch y de la Ferla, publicades en el nostre Butlletí y en els diaris catalans d'aquesta ciutat, entusiasmen tant als qui les llegiren, que a tot arreu ont anava no'm parlaven d'altra cosa, y alguns delegats nostres, entusiasmats també y creguts de que en llurs respectives comarques hi podrien trobar una segona Ferla, ens escrigueren invitant-nos a recorre-les, a qual efecte'ns prometeren llur concurs moral y material".

D'aquest paràgraf es pot deduir l'ambient de tipus espeleològic que aleshores hi havia en molts indrets de Catalunya, ja que l'exploració duta per Font i Sagué un any abans a l'avenc de la Ferla, superant els cent metres de profunditat, va causar gran sensació en tot l'àmbit excursionista de l'època.

L'excursió comença el 12 de juliol a Sant Sadurní d'Anoia; "Feya molt temps que'l conegut agricultor de Sant Sadurní de Noya en March Mir m'havia invitat a fer l'exploració de l'avenc d'Esteles, situat en la serra que separa la vall de Sant Pau d'Ordal de la d'Oleseta".

El dia abans de l'exploració fan els preparatius i s'acosten al Pujol de Subirats i allí troba una sèrie de fragments de terrissa que identifica d'època romana i a més a més ho aprofita per gaudir del paisatge; " ja que'ns trobem dalt del Pujol de Subirats, fadigats per la pujada, asseyem-nos un rato y contemplem l'hermós paisatge extès al davant nostre... A dintre d'aquests límits s'extenen un sens fi de riqueses serres, com onades d'un mar que s'hagués petrificat. A quantes consideracions geològiques no's presta semblant paisatge!" Font i Sagué continua esplaiaant-se tot

explicant la gran panoràmica que veu des del turó aprofitant per donar unes notes geològiques de l'entorn.

L'endemà acompanyat de Marc Mir “y varis propietaris y amichs desitjosos de contemplar la baixada a un avench y fins de baixar-hi ells si no hi havia gaires perills” davalla l'avenc d'Esteles que li atorga 20 metres de fondària (topografies recents arriben fins els 31 metres de profunditat) “Vareig baixar-hi sens la més petita dificultat, y al poch rato se'm junta un amich, ab qui començarem a explorar la grandiosa caverna que hi ha al seu fons, y quan més distrets estàvem, arrencant una hermosa estalagmita pera fer-ne un present al diputat Sr. Mir, (dèu-ni-do) sentírem crits de: “Aon sou?” que, retrunyint per aquelles concavitats, mig ens esfereïren; però prompte'ns tranquil·lisàrem al veure aparèixer quatre dels nostres companys, que s'havien despenjat per l'escala sense dir-nos res, y al seu darrera'n baixaren d'altres y d'altres: allò semblava un aplech en les entranyes de la terra” (sort que ningú no va prendre mal, perquè això de baixar a un avenc amb aquestes alegries podria haver portat conseqüències desagradables).

En trobar-se'ls Font i Sagué comenta; “A la Ferla o al Bruch els hauria volgut veure a tants valents! En lloch d'enfadar-me n'ho vaig pendre en broma, deixant-los explayar per aquelles concavitats, ja que pera mi no tenien gran interès (potser aquí Mossèn Font anava una mica de sobrat). Un d'ells tirà un cop de pedra a una delicada estalactita que penjava del sostre, la trencà, (altre cop dèu-ni-do) y com si hagués obert una aixeta, començà a rajar un xorro d'aigua cristallina, aon molts begueren, puix durà bé dèu minuts, convertint-se a l'últim en una goteta que a copia d'anys tornarà a formar el cremell que en mal hora li havíem malmès (sort que ho reconeix).

Després d'aquesta exploració a l'avenc d'Esteles marxa cap a Falset, Priorat, serralada del Montsant i muntanyes de Prades i de retorn cap el Penedès fa una aturada a Vila-rodona on un company del seminari li ensenya unes velles parets, dels temps dels moros, que Font i Sagué identifica d'època romana de les quals fa el croquis (òbviament es tracta del columbari romà) continua cap a Rodonyà i cap el Montmell.

El dia 29 de juliol després d'explorar l'avenc de Roca-llisa que “no oferí res d'interessant per estar ja obstruït als 20 metres, y, atesa la seva poca amplada, és de suposar que d'aquí a uns quants anys estarà ja del tot tapat per les moltes pedres que tot-hom hi tira. No cal dir si estant aquest avench vora poblat vingué gaire gent a veure-ho; això ja és un número del programa ab que s'ha de comptar sempre”. Això ens demostra la gran expectació que sens dubte deuria tenir entre la població en veure uns forasters que, carregats de cordes i escales, anaven decidits a davallar un “temut, profund, fosc i insondable avenc.

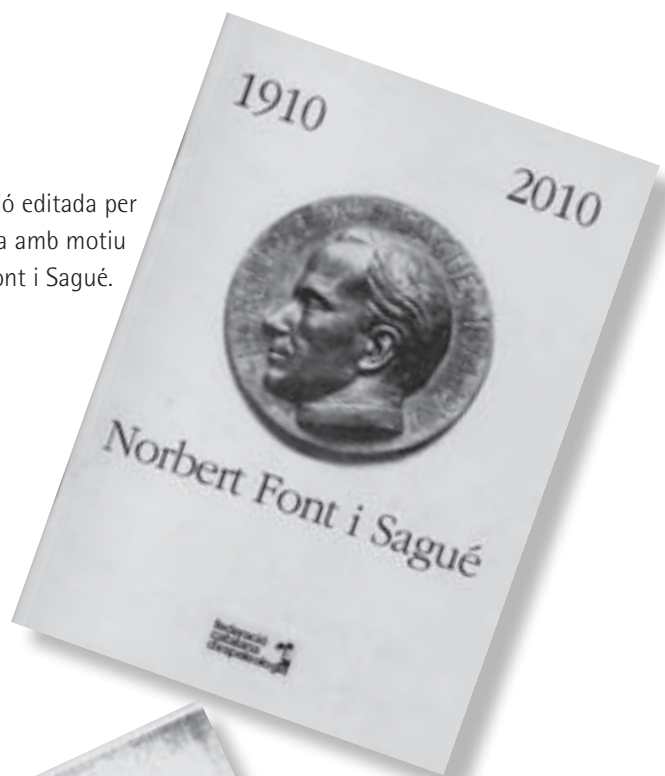
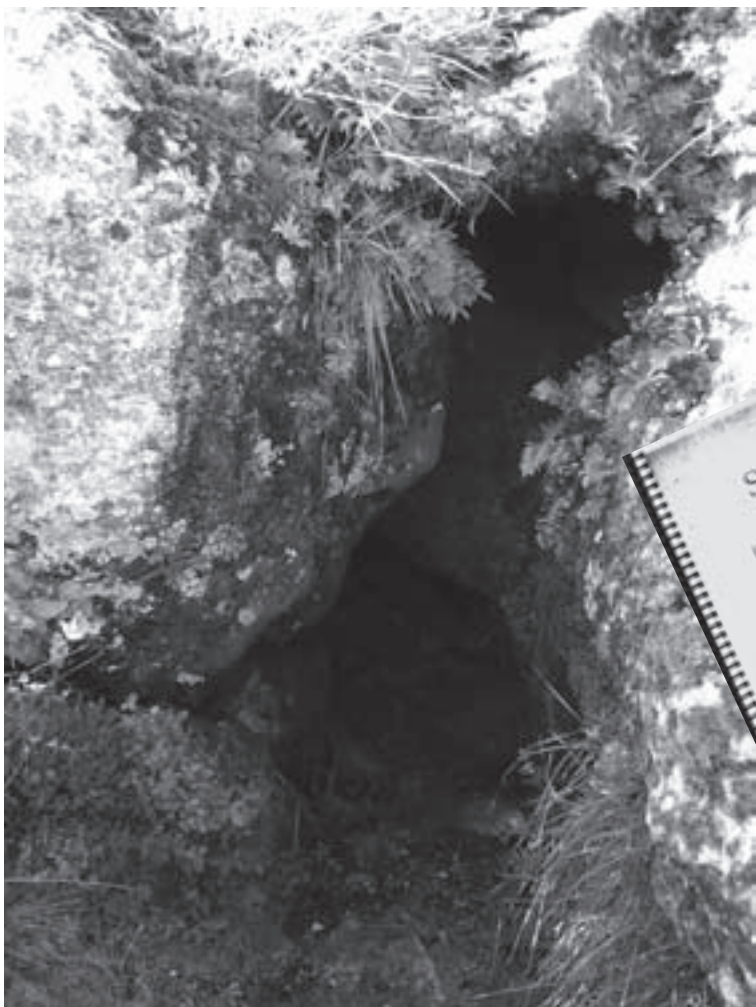
A l'any 1897, dos anys abans d'aquesta exploració, Font i Sagué publica dins del butlletí del Centre Excursionista de Catalunya el “Catalech Espeleologich de Catalunya” i en referir-se a aquesta cavitat comenta que esta situada a 15 minuts de Montmell. Fou sondejat per Pau Teixidor, trobant una fondària de 21 metres. En les guerres passades hi tiraven moltes persones. (suposo que es refereix a la guerra del francès).

Acompanyat d'en Teixidor i d'altres amics puja cap el cim del Montmell i després de veure l'església romànica de Sant Miquel, que troba “molt pobra i rudimentària” i les runes de l'enginglerat castell, el porten cap a les Boques Calentes, que són un parell de forats, situades a sota del castell, que constitueixen una curiositat geològica, ja que actuen a mena de bufadors i l'aire que surt és d'uns 13 graus superior a la temperatura externa. Sobre aquest fenomen Font i Sagué diu; “en mon concepte, no tenen cap importància, puix el fenomen que diuen s'hi observa no té res d'extraordinari”.

Després de contemplar abastament el paisatge des del cim del Montmell “s'ovira un hermós

Portada de la publicació editada per la Federació Catalana d'Espeleologia amb motiu del centenari del traspàs de Norbert Font i Sagué.

Boca d'un dels bufadors del Montmell.

Portada de la publicació de l'any 1901.

panorama que permet formar-se clara idea de la topografia del terreny comprès entre'l Panadès y el Camp de Tarragona" es dirigeix cap a Marmellar, Pontons, La Llacuna i Sant Quintí de Mediona amb la intenció de visitar les coves del Bolet " per lo qual ja tenia'l material disposat a Sant Sadurní; però, senyors, feya 20 dies que corria y tenia ganes de descansar un quant temps a Barcelona, aon vaig retornar el dia 2 d'agost, ab l'intenció de completar l'excursió al cap de poch dies; però altres vents me portaren a recórrer la comarca de l'Empordà y part del Rosselló, y més tard les montanyes del Montsech y part de la Ribagorça".

I d'aquesta manera finalitzà el periple que en 20 jornades Mossèn Norbert Font i Sagué visità bona part de les serralades tarragonines i penedesenques.

DIARI PERSONAL EN TEMPS DE GUERRA (I)

RESUM

Transcripció anotada i comentada del diari personal d'aquest jove sadurninenc corresponent als anys de la guerra civil, des del 1936 fins a la seva mort el 1938.

ABSTRACT

Annotated and commented transcription of the personal diary of this young man from Sant Sadurní d'Anoia, which corresponds to the Civil War years, from 1936 to his death in 1938.

A més de la primera anotació en aquest diari, corresponent al 17 de gener de 1931 que recollim com a mostra, donem a la llum la transcripció de bona part de les pàgines del diari personal d'aquest sadurninenc corresponent als primers mesos de l'aixecament militar del 1936 i als seu dies de soldat durant la guerra civil, des del juliol de 1936 fins a la seva mort el 1938. A més del seu interès documental, més emocional que descriptiu, cal situar les vivències que s'hi descriuen en el seu marc històric i geogràfic. La transcripció de l'original, conservat a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès, l'hem portat a terme revisant les errades ortogràfiques però respectant la construcció de frases o barbarismes, per tal de mantenir la fidelitat al text original. Amb la finalitat de millorar-ne la comprensió, complementem el text amb les corresponents notes històriques, totes elles a peu de pàgina i d'autoria del transcriptor. Aquesta transcripció anotada es va realitzar com a treball de recerca durant el curs 2008-09, a quart curs de Secundària al Col·legi Sant Ramon de Vilafranca del Penedès.

Hi hem inclòs també algun dels seus poemes i les últimes cartes que va enviar. Resulta prou curiós que, com a bon administratiu que era, Adjutori Vàrias feia còpia amb paper carbó de totes les cartes que enviava, d'aquí que conservem no sols les cartes que rebia sinó també còpia de la seva contestació, així com altres objectes personals com és la llibreta del seu diari. Volem suposar que la correspondència era escrita amb llapis igual com el diari, en cap cas no s'hi troben taques de tinta com hauria estat habitual en les seves condicions de vida al front.

Adjutori Vàrias Gabarró, va néixer a Sant Sadurní d'Anoia el 8 de febrer de 1911. Era fill de Ramon Vàrias Solà (26-6-1883 / 9-4-1970) i de Teresa Gabarró (21-11-1885 / 5-7-1974). Tenia un germà més petit, Francesc Vàrias Gabarró nascut el 1915. La família vivia al carrer de Sant Antoni, a la casa que actualment portaria el número 112.

Va cursar estudis al col·legi Sant Josep de Sant Sadurní, segurament fins els 13 o 14 anys. Membre de la Federació de Joves Cristians de Catalunya i afiliat a Unió Democràtica de Catalunya era un gran lector i l'apassionava la poesia. Va escriure varis articles i versos en les publicacions "Flama" i "El Noya". Va ser secretari personal de Manuel Raventós i Fatjó, de Can Codorniu, empresa on va començar a treballar més tard del setembre de 1931, ja que en els llistats de treballadors d'aquesta data no hi consta¹.

¹ Carles Querol "La vaga de Can Codorniu de 1931, dia a dia" a "El 3 de vuit" 7 de març de 2008. Es transcriu el llistat de treballadors de l'empresa en aquella època, el nom d'Adjutori Vàrias no hi consta.

Es va prometre amb la Paquita Roig, de Cal Feru, el dia 11 de juliol de 1936 i el dia 7 de març de 1937 va demanar formalment la seva mà. Adjutori Vàrias era un jove amb unes conviccions catòliques molt fortes, tal com es reflexa en les anotacions que fa els primers anys en el seu diari personal, tan espiritual i religiós que en podríem dir místic, amb una manera de veure les coses i el sentiment catòlic molt i molt allunyats del que ara podríem entendre. L'historiador Salvador Llorach considera que tenia una mentalitat molt "antiquada" per a la seva època i xocava amb una societat sadurninenca molt més oberta, de lliurepensadors. Possiblement per això, tots els seus amics més propers no eren de Sant Sadurní, sinó que formaven part de la JJCC a Barcelona.

La lectura atenta de les pàgines que segueixen ens sorpren en diversos aspectes. Tot i tenir en compte que sovint són sols notes que Adjutori Vàrias podria haver emprat en una redacció posterior, sobta no trobar-hi cap consideració al sentit de la guerra civil, a la lluita fratricida que suposava. Pel contrari, les notes dels primers dies de l'aixecament militar mostren un plantejament maniqueista de bons i dolents que posteriorment només s'obre en algun moment a la reflexió sobre la vida al seu entorn en els espais que esdevenen escenari de la baralla, mentre la constància és per als elements de la transcendència espiritual. En la perspectiva dels temps actuals sorprenen igualment, als costats dels fets més humans del dia a dia (gana, fred, malalties, cansament...) els detalls del dia a dia en la pràctica religiosa: missa, comunió, confessió, rosari...

Pertanyia a la lleva del 1932, quan va ser cridat es va passar a la banda dels anomenats "nacionals", allí va ser destinat a la Divisió, 54, Regiment Amèrica nº 23, Batalló nº 132, 1ª Companyia. Estafeta militar nº 19, amb la placa de combatent nº 288.022. Com a resultat de l'enfrontament bèl·lic va morir la nit del 11 d'agost de 1938 a Torrelameu,. Va ser enterrat al cementiri d'Albesa. El seu diari de guerra es va començar a publicar a la revista "Juventud Cristiana" de la Parròquia de Sant Sadurní el gener de 1948, però no de forma literal i únicament una part.

Voldríem agrair les facilitats, documentació i informació rebuda per realitzar aquest treball, en especial a Santiago Valldeperes Binefa, fill d'en Santiago Valldeperes Vàrias; a Lluís Forns i Conxita Vàrias, a Salvador Llorach Sentis i Montserrat Costa; a Joan Amat, director del Col·legi Sant Josep de Sant Sadurní; a Joan Solé Bordes, Josep Maria Masachs, Ramon Arnabat, Carlos Engel Cellier i Carlos Engel Masoviler.

17 de gener de 1931²

Déu te guard. Ja he nascut, amic; fa uns moments era tan sols una llibreta, ara et sóc l'amic. L'amic que te les contarà clares i que procurarà que canviïs una mica la teva manera d'ésser. Ja veus que això no podia anar. He nascut per a donar-te uns quants bons consells i per a parlar si cal amb franca "camaraderia". Però això si, m'has de permetre dir les coses clares com l'aigua. Si és que preveus que cantant les veritats perdrem les amistats desa'm i enterra'm i tu també desa't i enterra't, tindràs de reconèixer que en tu no hi ha res a fer. Tu i jo, hem de posar en pràctica allò de com més amics més clars, i encara més, com més clars més amics.

2 Primera anotació al diari, que oferim com a mostra. A Sant Sadurní, després de les eleccions del 31 de maig de 1931, el primer de juny es va constituir l'Ajuntament i va ser elegit alcalde el candidat d'ERC Miquel Bruna, primer alcalde del període republicà. El 14 de gener de 1934, es van celebrar noves eleccions municipals, les primeres que se celebraven pel sistema de llistes tancades i no per vot nominal. La candidatura formada per ERC conjuntament amb la Unió de Rabassaires va guanyar amb el 56 per cent dels vots que li van donar la majoria al Consistori, 8 regidors. El Bloc Catalanista i Republicà, nom local de la secció de la Lliga, va aconseguir els 4 regidors de la minoria. Miquel Bruna va ser reelegit alcalde, càrrec que ocuparia fins els fets del 6 d'octubre de 1934, després dels quals els alcaldes van ser destituïts. La victòria del Front d'Esquerres en les eleccions legislatives del 16 de febrer de 1936 va suposar la restitució dels càrrecs dels regidors als Ajuntaments, cessats el 1934. El nou Consistori, dominat novament per ERC, va elegir Napoleó Montagut qui va renunciar i l'alcaldia va ser ocupada per Pere Esteve.

Al Col·legi de Sant Josep o "dels Hermanos", Adjutori Vàrias és el cinquè per l'esquerra de la darrera filera.

Alguns anys després al mateix Col·legi de Sant Josep de Sant Sadurn d'Anoia, Adjutori Vàrias és el cinquè per l'esquerra de la primera fila.

Adjutori Vàrias Gabarró
(1911-1938)

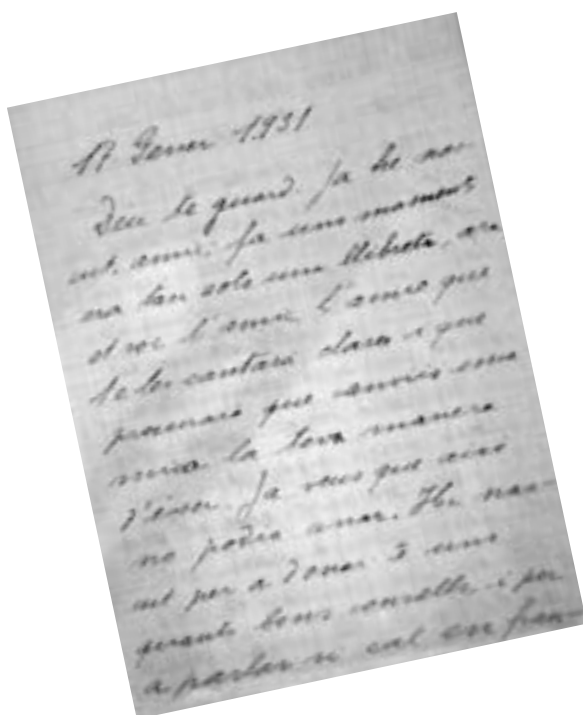
Ara permet que et quaiti una mica com ets. Deixa'm mirar-te les ratlles de la mà, per dir-te no el teu futur que fet i fet te l'has de plantejar tu, sinó el present per a que aprenguis en dedueixis el que calqui per a, quan menys, ordenar-lo una mica.

Sense compliments t'haig de dir que ets una mica desordenat, no una mica, sinó bastant. No repliquis... Pel teu desordre estic convençut que tu i jo no viurem gaire temps junts. Quin mal tens? Comences moltes coses i no les acabes. No per ganduleria; perquè, uns cops ets sentit atret per una cosa, després per una altra, i una altra i això no pot anar un home orientat. Un exemple: Mira només els llibres que has començat a llegir i no els has acabat. I són les coses millors que t'han caigut a les mans. Cada cap de més (ja que canvis l'horari cada primer de mes), tindries d'ordenar-te una mica les hores. No és que tinguessis de dur una vida cronometrada exactament, però, al menys, que no perdessis el poc temps que et queda, discutint, o llegint tonteries als diaris.

Quan hagis començat a llegir un llibre, llegeix aquell únicament i acaba'l traient-ne tot el suc que contingui, procurant que et quedi en la memòria i vigilant tot el que sigui una mica tarat.

Sigues un home equànim, i per certes coses líquides ben impermeable, i per segons quines llums ben opac, abans d'adherir-te a les idees que de bell entuvi t'han exposat comparar-les amb les que han estat exposades primer, i sobre tot procura preveure les que poden venir després a combatre-les. No facis el trist paper d'ésser sempre de l'últim que ha parlat.

Primera pàgina del diari d'Adjutori Vàrias, correspon al 17 de gener de 1931.

Nota introductòria a la publicació de fragments del diari a la revista "Juventud Cristiana" de la Parròquia de Sant Sadurn el gener de 1948

DIARI DELS ANYS DE GUERRA

B. Dimecres, 8 de juliol de 1936³

Espero massa per escriure. La setmana passada ja ho havia de fer. No per apuntar els "avenços" que en el camí de l'amor faig, si no per meditar sobre la importància moral que tenen en la meua vida.

I és veritat: estic tan esperançat... estic, a pesar meu, gairebé segur de que m'estima; però no em vull dir que si a mi mateix.

El dia de la revetlla de St. Pere, al ball vàrem parlar; vàrem parlar d'això que no sé com definir: del benestar material que en el futur jo podria tenir per oferir-li... Ella no sabia com començar una conversa sobre això, i és natural. Jo penso que ella abans devia parlar amb els seus pares i ells li devien plantejar això.

I és que costa una mica iniciar la conversa sobre aquestes coses per qui no pot oferir grandeses, o per que tem que un obstacle així limiti les seves il·lusions. Ella tenia algun dubte sobre la meua seguretat en el meu càrrec o sobre el meu futur pels estudis. I jo vaig aclarir-li, després d'una meditació i després de demanar a Déu que em poses les paraules més escaients als meus llavis.

Vaig dir-li: Jo com a mínim, penso poder oferir-te ara una vida si fa no fa com la que vius tu ara, i com la que visc jo. Però aspiro a més, i per això treballo per a que un altre dia sigui quelcom més el que pugui oferir-te....

I els seus dubtes es varen aclarir.

I en mi s'afermà el desig i el propòsit de crear-me un futur en el que els dos puguem trobar aquesta tranquil·litat que es respira en una llar austera però sòlida.

Ella m'és l'estímul per tot: pel meu treball, pel meu estudi, i pel meu millorament moral.

Ara sento la immensa alegria, (a pesar meu que no en vull estar segur) de pensar que si no m'estimés no m'hauria parlat d'això. Però és l'alegria que em diu: sigues fort, treballa, purificat, metoditza el temps per aprofitar-lo.

B. Dijous, 9 de juliol de 1936

Ahir vaig haver d'interrompre les meves notes. Poques coses, però hauria afegit, sinó altres, la de què el diumenge passat, els seus somriures i els seus silencis em fan creure plenament que les meves esperances tindran un triomf.

Si dintre pocs dies o setmanes tinc l'alegria d'escotar les paraules d'ella que han de fer la meua felicitat, tornaré a escriure, o més ben dit a meditar amb la ploma a la ma, el fet que experimentalment vaig comprovant: que tot allò que demano al Sagrat Cor, tot allò que encomano a la Providència de deu, se'm concedeix. Si jo no hagués estat creient, el buit que hauria sentit en la meua ànima m'hauria aniquilat i enfonsat en el pessimisme més negre. Si he reaccionat enfront de les contrarietats he estat per la confiança que he posat en Deu. Era un dia de pecat i de vergonya i de feblesa que vaig començar aquestes notes. Però ara també un dia que Deu, misericordiós no em volgué desamparar, i em va assenyalar, em va fer veure que la lluita havia de començar-la immediatament i que encara que tingués fracassos, caigudes, reculades vergonyoses, tebior o fredor en la concepció de l'ideal que jo sentia no havia de perdre el coratge.

No el vull perdre ni el perdré amb l'ajuda d'ell. Lentament, pausadament, de mica en mica

³ Creiem que la lletra inicial ha de correspondre a la població des d'on redactava, així B[arcelona] on, com hem dit, estava treballant com a secretari personal de Manuel Raventós i Fatjó, hereu de Can Codorniu, o més endavant S[ant] S[adurn].

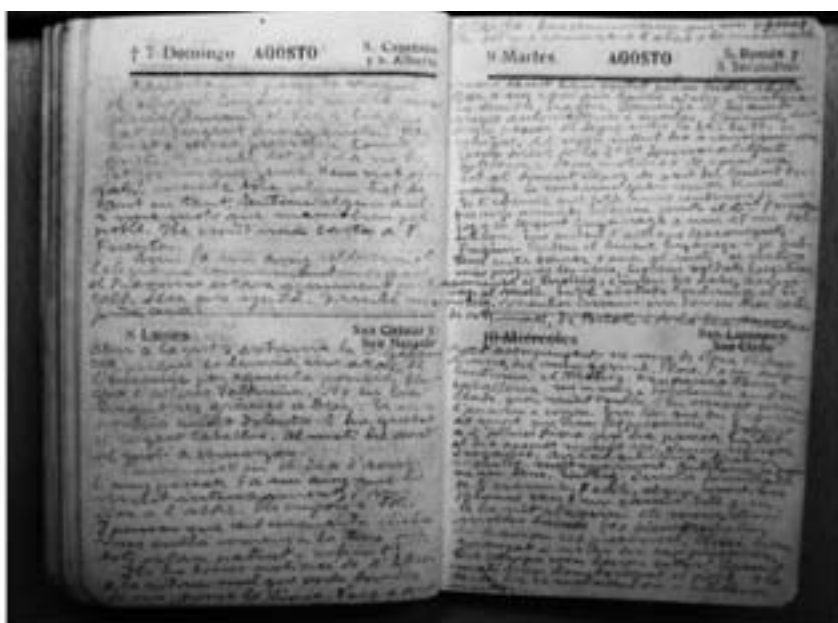
m'imposaré el mètode que se'm fa tant necessari. De tota l'orientació que em falta per a fixar-me concretament on vull arribar, me'n fallen els detalls i les normes. No vull assenyalar-me com a ideal suprem: dintre tants anys vull guanyar x pessetes.

Dins del Meu esperit, en el moment que la tendresa espiritual guarneix i perfila potser il·lusament, els detalls de la meva llar futura, s'hi defineix i concreta el meu ideal: la llar del pare de família, on l'amor regna junt amb l'austeritat, on el treball és el suport, el benestar i la tranquil·litat de la casa, on els neguits de la meva ànima que també vol treballar per Deu trobin amb estímul a l'acció desinteressada, i encara que en la lletra no me l'assenyali, hi ha en el meu esperit la il·lusió profunda, sincera, (com una mena d'esperança) que vaig sentir el dia de Corpus...

Déu meu! Cada dia m'esteu demostrant que escolteu les meves pregàries, fins i tot les pregàries en les quals us demano coses que per la seva poca importància potser no valdria la pena que me'n donéssiu l'alegria de concedir-me-les: exemple d'això, aquesta poesia que m'han premiat als Jocs Florals organitzats pel Grup Pau Claris.

Déu meu! Jo us demano que em feu la gràcia de concedir-me memòria, intel·ligència voluntat per tal de què sàpiga comprendre quin es el fi que he de perseguir, la posició definitiva on cal que jo arribi, per a què servint-vos a Vós i treballant per Vós, treballi alhora per ella, per la meva llar, i per aquells fills que seran la nostra alegria i també les nostres tristeses.

Sagrat Cor de Jesús en Vós confio, no vull que fugi dels meus llavis ni del meu cor aquesta invocació.

Una de les pàgines del diari dels anys de guerra.

B. Diumenge, 12 juliol 1936

Que faré amb tantes alegries sinó oferir-les a Vós, Senyor? No m'entraria l'orgull i la presumpció? Totes les alegries i lloances d'avui us les ofereixo a Vós, Jesús meu.

M'he sentit afalagat i he estat una mena de "nen mimat" per les felicitacions i estretes de ma. No em pensava tenir l'èxit que he tingut amb el "Càntic a la meva ànima".

He tingut més aplaudiments que ningú, tots els amics i moltes altres persones m'han felicitat efusivament. Mn Barceló, amb el qual no he pogut parlar, m'ha fet dir que en vol una còpia

aquesta mateixa setmana, el Mestre Llongueres em diu que li interessin els meus treballs i Sebastià Sánchez Juan m'ha dit: son una revelació, son el nostre Prudenci, empeltat de Pindar ... em declaro deixeble vostre.

Qui faré de totes aquestes lloances sinó oferir-les a Vós, Déu meu?

No vull que l'orgull enterboleixi ni un moment el meu desig de continuar amagat. Jo el que vull és treballar per Vós, Déu meu, i treballar per ella. Ja ho sé que aquest càntic és tot l'optimisme i tot el determini que vaig sentir amb l'amor d'ella, però el meu millorament vull portar-lo només davant de Deu, de la Verge, i fins a cert punt d'ella, perquè m'estimi cada dia més.

Déu meu! Jo no sé si aquestes lloances d'avui formen part d'allò a què en tenir destinat i que jo encara desconec. Vós ho sabreu, jo no sé res, senyor, jo només sé que vull ésser allò que és necessari que sigui per treballar per Vós essent alhora un home que pel seu treball manté la tranquil·litat de la llar que amb el vostre ajut vull crear junt amb ella.

Déu meu! Feu-me humil, feu que no sigui un impacient.

Sagrat Cor de Jesús en Vós confio.

B. Divendres, 17 juliol 1936

Des del dimarts no havia escrit res, He passat uns dies d'un repòs espiritual molt intens. Avui la tafaeria de la vista s'ha aturat en un quiosc; he d'anar vigilant: compte a caure!

En (un dibuix o un signe) fou xerraire i va dir als Srs, Raventós el meu èxit de diumenge. La (un dibuix o un signe) també va dir que jo ja tenia "novia" amb motiu de passar davant de casa d'ella amb l'auto. Sé que tan el Sr. R. com la Sra. parlaren elogiosament de mi. Això ha estat causa d'una satisfacció interior per mi, puix m'ha fer creure que el Sr. R. potser havia modificat el trist concepte que de mi tenia segons es desprenia del paper que un disgust tant fort va donar-me el dia del dilluns Sant.

La Sra. R. ahir va felicitar-me i va demanar-me que els la fes llegir. El Sr. R. no m'ha parlat de res. En el fons potser no té la satisfacció que va demostrar que sentia al Jo i a la [?]⁴. Acabat sia Déu! El que desitjo és que estigui content de mi pel meu treball. Cada dia ha d'ésser de millorament. Déu m'ajudarà a ésser sempre un bon empleat.

S.S. Dimarts, 21 juliol 1936

Déu meu! Déu meu! Sols vós sabeu perquè les flames dels incendiàries han cremat la vostra casa: sols Vós sabeu perquè ens permeteu de passar aquestes tribulacions.

L'Església de Gelida, ahir; avui la nostra, la de St. Sadurní, i la de Lavern⁵.

4 Il·legible.

5 L'onada revolucionària afecta Subirats, com arreu del país; es desencadena una fortíssima persecució contra tot allò que tingues caire religiós. Les esglésies foren assaltades, destruïnt-se tot el seu contingut, tal com imatges, orfebreria, arxius parroquials, etc., pels anomenats «comitès locals» que d'uns pobles passaven a uns altres. Poca cosa es pogué salvar, sols una part de l'arxiu de Lavern i de Sant Pau d'Ordal, així com quelcom d'Ordal; però pel que fa a la parròquia de Sant Pere de Subirats, tot fou destruït, fins i tot la magnífica creu processional gòtica, d'argent del segle XIV (encara que creiem, que aquesta joia, de l'orfebreria religiosa catalana, no fou destruïda, sinó que la podem considerar com a desapareguda). La mateixa sort sofriren les capelles que hi ha escampades pel terme. Sortosament l'obra arquitectònica dels temples no sofri danys de consideració; aquests s'empraren com a magatzems. Els únics fets sagnants van produir-se el mateix dia de la revolució (19 de juliol) quan el regent de Sant Pere de Subirats, que residia a la Torre-ramona, mossèn Manuel Cirés i Puigfeu, fou detingut i assassinat al pont de Can Font, a la carretera de Sant Sadurní a Gelida. Fou assassinat també un veí dels Casots, anomenat Sadurní Ros, de Cal Simon, per l'única raó que era molt religiós. Vid. Salvador Llorach Santis. *Subirats. visió general d'un municipi de l'Alt Penedès*. 1988. L'autor en donar aquestes dades fa referència a la següent bibliografia: Salvador Nonell. *Màrtirs del Penedès*. Barcelona 1984. P. 41 a 44. José Sanabre. *Martirio de la iglesia en la diócesis de Barcelona durante la persecución religiosa 1936-1939*. Barcelona, 1943. Pp. 90 a 92.

De la nostra encara no sé fins a quin punt ha arribat la destrucció, la de Lavern està cremant la fumera sacrílega està recobrint tot l'edifici. Des del terrat fa uns moments l'he vista. I nosaltres fa un moment, si sé el que escric, no sé que volia escriure ara... només sé una cosa Déu meu!: que vull ser i no sé què fer, només sé que en mi hi ha el neguit de restaurar i no sé com restaurar, només sento que us estimo, i que arrela en mi profundament més fort encara l'ideal d'ésser un pal·ladi de la reconquesta cristiana de la nostra terra. Costi el que costi, Senyor, jo us demano avui més que mai que jo sigui allò que cal que jo sigui per retornar a l'esplendor cristià de la nostra tradició cristiana. No em planyeu: doneu-me la fortalesa necessària. Tinc ara a l'esperit, ja, l'energia triomfadora que m'ha fet dominar tot el que afeblia la meva voluntat: la puresa, la castedat vivificadora és en mi: feu que no s'allunyi de mi. Per consolar la tristesa de la meva ànima conserveu-me l'alegria, les fonts d'alegria de la meva puresa i del meu amor castíssim per ella. Però mentrestant doneu-me la llengua de foc de la Pentecosta, per la meva ànima que té sed d'apostolat i de conquesta. Que des d'avui Senyor, la sed de guanyar-vos ànimes amb l'oració i l'acció no se m'acabi, doneu-me, poseu-me damunt la testa aquest foc, aquesta llengua de foc, con una rèplica, silent i oblidada de tothom, com una rèplica a les flames d'avui. Jo no prometo Déu meu que amb el vostre ajut, m'esforçaré perquè dintre uns anys no solament siguin reconstruïdes les Esglésies, sinó que vull tenir el goig, la joia ínfima de poder-vos dir: no solament hem construït el que aquests dies han enfonsat, sinó que hem de fer revivre el cristianisme mor, o adormit al fons de l'esperit de les masses!

Déu meu! Preneu-me i feu-me servir quelcom! Si el meu ideal, si la meva vocació encara no està ben concreta com a punt fixe dins del meu esperit, assenyaleu-la i concreteu-la Vós!

A la vostra Església, i a la Pàtria els falten guies, apòstols. Ja ho sé que el Guia, representant vostre, és a Roma; davant vostre proclamo la meva fidelitat al Papa, davant vostre també proclamo la meva fidelitat a Catalunya. Feu-me si volen, una guia un apòstol anònim, no em fa res, Senyor. Vós sabeu que no cerco la meva glòria, sinó la vostra.

Sagrat Cor de Jesús, en Vós confio. Verge Maria, Mare de Montserrat, intercediu vora del Vostre Fill en la meva pregària d'avui. Santa Teresina de l'Infant de Jesús, vós que pregant salvareu a Pranzini, intercediu també perquè les meves pregàries d'avui salvin a tants Pranzinis sacrílegs, que no saben el que[?]⁶ perquè no s'han donat compte que el seu cor és fet per estimar. Asserenar-me Déu meu i asserenem els meus pares, que tant s'han trasbalsat quan m'han vist decidit a sortir de casa quan he vist el fum de la nostra Església per damunt es terrats. Ja ho sé, què anava a fer? Res. Contra la força bruta, hom diu que no es pot res. En un moment donat, potser no. Dintre de la Federació de Joves Cristians, serem la gota d'aigua, que amb la persecució contra nosaltres, o sense, foraden la roca dura de l'esperit maligne de l'anticrist.

S.S. Dimecres, 22 juliol 1936

He rellegit, ja asserenat, el que vaig escriure ahir. No en retiro ni una paraula. Que més podria afegir després d'això? Res més, sinó que he de preparar encara més el meu esperit, per a què visqui en un estat latent de desig de superació. Hi ha en mi, actualment, uns obstacles a superar, un temps amb massa por per mètode encara, una memòria a enrobustir, potser arribant a detallar podria dir: uns exàmens a aprovar, un batxillerat a acabar.

Vaig dir-li a ella que faria tots els esforços per a què el gener estigui llest del batxillerat. Amb ajut de Déu, confio acabar-lo. M'he d'imposar una norma de mica en mica refermi. La meva atenció que m'es tant difícil de fixar: la de no distreure'm per coses sense importància. De fet aquestes

6 Il·legible.

notes meves son l'esforç, el procediment per a què l'atenció no em fugi quan estic meditant. És una de les febleses que em vaig donant compte, potser pesen més o han pesat més, en contra dels meus esforços i de la meua voluntat: Em fuig l'atenció treballant al despatx, estudiant, pregant, escoltant. Aquesta manca d'atenció fa que sigui més lent en la comprensió, i més feble en el recordar. Des d'avui doncs, posaré especialment cura en fixar el pensament en la costa que estudiï, en la que faci, o en la pregària que diguis. I això no és pas un detall que fugi de la trajectòria que ahir, més que determinar, vaig refermar, sinó que considero que per arribar als llocs que vull arribar, no he de descuidar detalls, Ni el de la pregària ni el de la meditació. Ni els dels estats efectius, ni el dels estats purament intel·lectual. Ni el de les armes espirituals, ni el de l'estratègia.

Déu meu! Cuidem, doncs d'aquests detalls que em falten. Avui el meu prec i la meua invocació és per demanar-vos una cosa aparentment senzilla: que sàpiga posar en un punt fixe el meu pensament: que quan treballi, treballi, que quan estudiï, estudiï, que quan pregui, sigui la pregària més en la meua ment que en els meus llavis.

Vós ho podeu tot, Senyor; concediu-me això si és en bé de la meua ànima i si és en bé també de la vostra glòria.

Sagrat Cor de Jesús en Vós confio.

Verge de Montserrat pregueu per nosaltres.

L'estat nerviós de la meua mare m'hi fa posar a mi. La por, el temor exagerat que sent, la fa estar intranquil·la, i mina la seva salut.

Aquesta tarda per por de què es presentin a casa els del Comitè revolucionari, han tret el Sagrat Cor del cancell de la porta. Jo m'hi he enfadat i potser he estat una mica dur. "Ara més que mai" els he dit. Però no ha pogut comprendre'm i encara s'han posat més excitats⁷.

I és que, Senyor, sobretot la meua mare, de Vós tot ho espera, però no ha pogut sentir encara aquest fons d'optimisme a pesar de tot, que posà la confiança en el Vostre Sagrat Cor. Assereneu-la, Déu meu! I assereneu també el meu pare!

Doneu-nos força a tots per resistir totes les tribulacions que ens vulgueu donar!

I ella? Estic segur que us prega fervorosament. Escolteu, Senyor les seves oracions. Feu-la també serena i forta i confiada!

S.S. Dijous, 23 juliol 1936

Encara no van els trens. Estic reclòs a casa i no puc anar a Barcelona per treballar, ni sortir de casa, per prudència.

Faig una mena de vacancer que ni mai que haguéssim vingut. Es dir, Déu sap perquè ens envia totes aquestes coses; però no sé aprofitar el temps: podria estudiar però com fixar l'atenció quan a cada moment em distreuen renois, converses? Avui almenys he fet alguna cosa de bo: M'he ordenat una mica els llibres.

Aquesta tarda estudiaré si em sento capaç de fer l'esforç de no fer cas de tot aquest ambient de neguit que em volta, o sinó llegiré un altre llibre que sigui d'enriquiment intel·lectual del meu esperit àvid d'apostolat. Déu meu! Feu-me ordenat i constant! Que aquests dies no perdi ni un moment les hores que l'atzarem posa sota la meua entera disposició! Avui ara, immediatament, som a la tarda, però ja puc començar la tasca. Déu meu! Faci el que faci, que sigui per la formació que em cal! Tots els meus esforços seran pensant en el meu futur i en les vostres Esglésies cremades.

7 Era costum penjar a les portes d'entrada a les cases una placa esmaltada o de llautó amb la imatge del Sagrat Cor, i una inscripció en català de benedicció, senyal de la fe cristiana de qui hi habitava. Van ser retirades de les portes, segons els casos i les poblacions, entre 1934 i 1936. Acabada la guerra, les plaques foren restituïdes, però, la inscripció era en castellà i la imatge del Sagrat Cor tenia com a fons la bandera espanyola. Vid. Carles Querol "Les més sagrades". Programa de Fires. Sant Sadurní.

S.S. Divendres, 24 juliol 1936

Ahir a la nit fou cremada l'Església de la Granada⁸, diuen també la de Santa Fe. Avui des del terrat he vist la fumera de la de Subirats.

Ja no queda a la comarca cap Església per profanar.

Senyor, avui renova els meus propòsits i de nou proclamo la meva fe davant vostre.

Assereneu el meu esperit: per apaivagar el temor i l'angúnia dels meus pares, he anat a apuntar-me per fer guàrdia a l'entrada de la població. Altres que pensen com jo ja ho han fet. Diuen que és per prudència que ho hem de fer. No he tirat, ni m'he trobat mai amb cap arma de foc als dits. Si no çes amb l'instint de la conservació i en defensa pròpia no sabria tirar mai contra ningú. No sento odi per ningú, i us dic fervorosament perdoneu aquests que han cremat la vostra Casa. I és que al pensar que m'he de trobar amb una arma als dits, al costat d'algú que potser la portarà a pler, m'arriba a fer creure que davant d'altres amics meus semblarà que desmenteixi el pacifisme i l'antiviolença que he sostingut sempre.

Estem atravesant unes circumstàncies difícils, l'ordre ha desaparegut. Els fets m'han vingut a donar, per ara, la raó.

Sempre havia sostingut enfront dels (un signe o un dibuix) la doctrina de l'església que en les encíclicues diu que s'ha d'acatar el poder constituït sense que es pugui organitzar cap rebel·lió en contra d'ell, per tal de que l'ordre no em surti més i més perjudicat. I així ha passat... i ara tots i tot en paguem les tristes conseqüències.

Senyor! Beneïu-nos feu-nos forts! Torneu l'ordre social a Espanya, i que tots plegats puguem començar, ben agermanats els més alts i els més baixos, una època de tranquil·litat!

Sagrat Cor de Jesús! En vós confio. Verge de la Fons Santa de Subirats! Preserveu-nos de perills! Déu meu! Com deuen haver quedat les imatges Vostres i de la Vostra Mare! Com ho hem de fer, Déu meu! Per tornar a la tranquil·litat i al repòs? Si ens cal la persecució nostra primer, doneu-nos fortitud i confiança.

Diumenge, 26 juliol 1936

Hauria estat ben escaient que ahir dia de St. Jaume, hagués escrit en aquestes pàgines totes les invocacions fervoroses al St. Patró d'Espanya per a que intercedís a favor d'aquesta terra que té encomendada.

No ho vaig fer. Però a la nit abans de dir el Rosari, vaig seguir un xic el text de la missa que no vàrem poder oir.

En el text hi ha les pregàries invocant la protecció de St. Jaume. Fervorosament vaig dir-les. Però en les circumstàncies actuals, el més impressionant de la missa d'ahir era l'Epístola.

Ara que estem encara sota el terror i l'esgarripança de la mort l'Epístola de la missa d'ahir ens fa veure la grandesa de la vocació sacerdotal, de l'apostolat: per Crist són calumniats, per Crist odiats, per Crist cauen sota el glavi dels assassins com han caigut aquests dies mateixos el Rnd. Rector de Subirats i ahir mateix el Rnd. Arriprest de Martorell. St. Jaume Apòstol, feu que la sang

8 "El 23 de juliol, cap a la posta de sol, arribaren a la Granada, procedents de la part de Sant Sadurní, dos cotxes amb gent armada, Una vegada passat el carrer Nou, el primer que feren va ser fer caure la creu de pedra de la cruïlla del llavors camí de Santa Fe, demanant una corda a cal Serra, la casa més propera. Després passaren per les cases ordenant, uns en castellà i altres en català, que tots els homes anessin a l'església per incendiar-la, portant-hi també les coses de missa., com devocionaris i imatges. Començava a fer-se fosc quan s'inicià la tasca de fer caure les imatges i destrossar els altars i la trona, Es va treure tot a fora amb els bancs, les cadires i confessionaris, durant d'una hora,..... Les flames superaren l'alçada de l'església i en cosa de mitja hora o tres quarts es convertí en cendra un patrimoni religiós i cultural fruit de la fe de moltes generacions....." Josep Pons Vives *Revolució i guerra a la Granada del Penedès*. Llibres de l'Index, 1993.

d'aquests màrtirs sigui un motiu d'apaivagament de la persecució i els perills que estem passant. Potser aquesta invocació meva no arriba a tenir, Apòstol, aquell esperit de sacrifici que jo hauria de tenir, potser hi ha aquella ombra d'egoisme que ens fa sentir el temor de la mort, però humana és, Apòstol, la nostra mesura; doneu-nos la fe i la força per triomfar de l'esperit del mal amb els nostres sacrificis quotidians, amb les nostres pregàries, i si cal, Apòstol, la sang de tots nosaltres, doneu-nos la serenor necessària per a guaitar-nos la mort amb un somriure cristià de resignació i de perdó dels nostres enemics.

Senyor! Guieu-nos, guieu-nos, guieu-nos!

Avui, aquest matí, he tingut el goig de parlar-li, de veure-la. No em puc substreure a la pregunta que en les actuals circumstàncies ni ha vingut a conservar alguns moments fins a quin punt els fets d'ara contribuiran a l'acostament o a la separació de nosaltres dos?. No! No és aquesta la pregunta! No li escrita bé: Fins a quin punt els fets actuals contribuiran a la superació econòmica o a la recolada econòmica de la meva situació considerada de cara a la realització de les nostres esperances?

Difícil és en aquests moments preveure què em reserva el futur.

Estem en plena transformació social. Avui he llegit a "La Vanguardia" (primer periòdic que he llegit d'anà dels fets darrers) les disposicions i decret del Govern de la Generalitat. A on anem? No ho sé. Dintre el nou engranatge social quin lloc ocuparé? No ho sé. El futur per molts és actualment un interrogant. Sempre ho és, però, el d'ara està fora de l'abast de les possibilitats previsibles.

Però a pesar de tot, esperaré i confiaré en Déu. I em comportaré dignament per a que sigui digne de rebre les mercès que fervorosament li demano.

S'imposa una tasca llarga de silenci i de formació.

I seré prudent. Ja ho sé que ara la meva mare ho és en excés pel mateix temor, però l'he d'obeir per a no fer-la posar nerviosa. Seré prudent i discret tal com ella vol.

Demà em llevarà una mica d'hora i al matí estudiaré. Cal que organitzi el temps que tinc sobrer, he d'aprofitar-lo. M'ha de servir d'entreteniment per a fer exercicis de fixació constant de la meva atenció.

Jesús meu! Ajudeu-me per tot.

I vigileu sobre tot que no pequi, que no rebutgi, ni fugi de la vostra gràcia. Estem sense sacerdots.

I us dono gràcies Déu meu, per la meva fortalesa d'ara. Conserveu-me-la i feu que cada dia la superi.

Sagrat Cor de Jesús, en Vós confio.

Continuen les malvestats si es que són certs els rumors que corren. Déu faci que no es confirmi l'assassinat del Sr. Rector de Gelida, de l'Agustí Estruch, excondeixple meu, de dos més que els acompanyaven. Que Déu es tingui a la Glòria!⁹

Aquesta nit he fet guàrdia durant una hora al magatzem del Bardella. Ara estic vetllant per tal de cridar al meu pare puix té el torn assenyalat per la una de la matinada fins a les tres.

Avui li he pogut parlar abans de sopar. Hem parlat una mica de la trista situació actual. No li he pensat a dir que llegís l'Epístola de la missa d'avui.

9 Agustí Estruch Bernis, assassinat a Ordal pels Comitès locals el 21 de juliol, juntament amb el rector de Gelida Mn. Martí Mariner Mogas. El germà d'aquest, el seminarista Enric Estruch, (a qui també segurament coneixia Adjutori Vàrias) morí també assassinat el 21 d'agost de 1936. Les circumstàncies d'aquestes dues morts s'expliquen àmpliament en el llibre d'Andreu Guiu Pujol República, guerra i postguerra a Gelida, editat pel El 3 de vuit.

“Qui trobarà una dona forta?”¹⁰

Així comença: amb una pregunta. Tot el demás és una glossa de la “dona forta” que els “seus fills proclamen benaurada”; que “el seu marit també elogia”.

Senyor! “Qui trobarà una dona forta?” Jo sento, Senyor, que m’haveu fet trobar una dona forta. Que m’haveu fet estimar una noia pura i fervorosa, que me l’haveu posat am meu camí par a què amb el vostre ajut sigui col·laboradora meva, per a què amb el seu consell i amb el seu estímul jo em senti cada dia més fort, més digne, més perseverant.

Me l’estimo, i estic profundament joiós d’estimar-la. Hem tingut tan poques ocasions de parlar llargament, que potser encara no ens hem donat les confidències més tendres i ocultes que la nostra bondat i el nostre amor a Vós ens fan sentir. Però tinc plena confiança en Vós, Senyor! Vàreu escoltar aquelles senzilles invocacions sense pregària quan sense sentir amor per ella, una mena de pressentiment, una mena d’anhel d’ésser estimat per una noia senzilla, bona, devota, em feia dir pensant en ella: Guardeu-me-la!... I me la guardàreu.... i me la guardeu encara, Senyor. Per això jo confio que ella serà la “dona forta” que Vós em teníeu destinada: “Ella és plena de força i bellesa i no s’inquieta pel dia darrer”. Sento intensament la tendresa espiritual de sentir-me estimat per ella, amorosament i assenyadament. Amb ella em sento plenament amb pro força per arribar a ésser quelcom.

Jo no sé el què és el que a mi m’és més necessari. Però estic ja dins el camí d’una superació que desitjo ferventment i de la qual una part en tinc guanyada. Superació moral que vull consolidar, que tinc gairebé establitzada però de la qual he d’ésser un delicadíssim vigilant. Superació intel·lectual que m’ha de reportar una intel·ligència penetrant i una erudició útil a la causa del Crist. Una superació en l’eficàcia de les meves activitats per a que totes juntes també em donin una superació econòmica que no la desitjo pas amb el sentit egoista, sinó amb el fi únic i exclusiu d’oferir-lo a ella, per a que un dia ella en sigui l’administradora austera en bé de la llar que junts haurem creat.

Senyor! Quan escric aquestes notes, Vós ja sabeu que les faig només davant la Vostra Presència, que jo sento per la meva fe en Vós.

Aquestes notes són una meditació i una pregària. Vós sabeu que és el que us demano, i què és el que més em cal. Concediu-m’ho, Senyor i vigileu el nostre amor, del qual només en som als començaments, deu que els nostres esperits, les nostres ànimes es compreguin i s’estimin cada dia més per a què els nostres cors sàpiguin bategar amb uns mateixos sentiments, entre els quals ha de regnar com a principal i guia de tots els altres el del nostre amor per Vós, per la Vostra mare, per la Vostra Església!

Sagrat Cor de Jesús! En Vós confio.

S.S. Dimarts, 28 de juliol de 1936

Sembla que l’ambient està relativament una mica més tranquil. Però em fio poc d’aquesta aparent tranquil·litat.

Tant si a Espanya guanyen els uns com si guanyen els altres se’ns acosten, em sembla, dies d’angúnia, moments de perill, llàgrimes, plors...

Temo el desbordament de l’odi, temo que haurem de veure crims al mig dels carrers, així com ara només n’hem sentit a parlar dels que han ocorregut a la muntanya.

Déu meu! Feu que no es confirmin aquests temors meus! Però... facis la vostra voluntat!

Han mort al Marcial Sendra! L’han anat a cercar a la nit a casa seva i a fora, a la Casa

¹⁰ Proverbis 31, 10-31

Blanca, l'han assassinat. Així és tal com m'ho ha explicat la meva mare, que a conseqüència d'això està amb un tal decaïment d'ànim que veig com a inevitable un agreujament del seu estat¹¹.

No sé de quina manera hem de reaccionar enfront de tots els crims que es cometen. Només ens queda l'oració, el sacrifici, la mortificació.

Com a esperança humana potser només ens queden les problemàtiques possibilitats que la gent honrada d'esquerra que tingui influència i armes organitzi un veritable servei de vigilància dels ciutadans, imposant-se damunt de l'odi i de la venjança; o bé... si no en veig cap més si no n'hi ha cap més de possibilitat de fugir d'aquest ambient d'angúnia, de neguit, d'ansietat.

Qui salvarà a Catalunya? Qui salvarà Espanya?

Senyor! Si ens haveu destinat a viure les dolors d'una persecució doneu-nos força i resignació espiritual per a suportar-la i resistir-la.

Ahir van dir-me que els dos que acompanyaven al Sr. Rector de Gelida i a l'Agustí Estruch eren el Sr. Rector i el Sr. Vicari de Sant Vicenç dels Horts; també que fa tres o quatre dies havien mort el Sr. Rector i el Sr. Vicari de St Quinti.

Que Déu els tingui a la Glòria! La sang dels màrtirs encara corre, en tots els temps i en totes les èpoques, la sang dels cristians, dels innocents, ha tocat la terra però l'ha purificada. Senyor! Salveu-nos, salveu-nos! Per aquesta sang innocent i per les nostres pregàries veniu en auxili nostre!

Sagrat Cor de Jesús! Única esperança! En Vós confiem.

Verge de Montserrat! Intercediu a favor nostre!

Santa Teresina de l'Infant Jesús, pregueu per nosaltres.

S.S. Diumenge, 2 agost de 1936

Tenia intenció de no continuar més aquestes notes mentres duressin aquestes circumstàncies, però no puc més. He de fer-ho. D'ençà del dia que va correr la notícia, per desgràcia certa, de què havien mort el Marcial Sendra, que no ho havia fet.

Ahir, ella, em va confirmar la mort dels set que van endur-se la nit del dijous (?) Déu meu! Déu meu! Escolteu les nostres pregàries! Acolliu els nostres planys! Feu que a St. S. No hi hagi cap més crim!

Aquestes desgràcies ens deixen aclaparats, vençuts. Veiem la mort terrible que han hagut de patir, indefensos. Veiem sobretot pels més joves el drama intens, la tragèdia d'unes dones, d'uns pares que perden l'únic suport i l'única esperança: el Miquel Roig, el Pacià Carbó, el Josep Casas, i els altres, el sogre del Pacià, el que li deien el Rei, l'Emili Castells, el Bardella. Tots morts al cementiri de Vallirana!¹²

La vaig trobar ahir aclaparada, plorosa per la mort dels seus cosins, i per l'amenaça que feren al seu pare. Avui l'he trobada també, "goig sense alegria" de veure-la, li he dit. Quan ens tornarem a veure, no ho sé! A tots ens sembla que damunt nostre hi hagi una amenaça a punt de caure, inflexible! L'única esperança nostra sou Vós, Senyor! Tingueu pietat de nosaltres! Acolliu els nostres planys! Vós sabeu que la mort violenta dels homes, és també la mort lenta i dolorosa dels pares, de les mares, de les mullers, dels fills! Compadiu-vos de la nostra tragèdia! Porteu-nos a tots el consol, i un raig de llum d'esperança.

11 L'encarregat de can Codorniu Marcial Sendra Morera va ser assassinat el 28 de juliol. Aquest fet trasbalsà notablement Adjutori Vària ja que com a secretari del Sr. Raventós hi devia tenir, per qüestions de feina, una estreta relació.

12 La matança que va tenir lloc la nit del 31 de juliol de sadurnecs al Pont del Lledoner, concretament 8 de les 24 víctimes que hi va haver des del dia 18 fins el 31, encara deixa Adjutori més aclaparat, si a més tenim en compte que dos dels difunts eren cosins de la Paquita. Detalla els fets ocorreguts aquests dies Carles Querol a l'article "31 de juliol de 1936: crònica d'una matança", a "El 3 de Vuit" desembre del 2005.

Jo us encomano avui en les meves oracions les ànimes d'aquest, de tots els que han mort aquests dies, fills de St Sadurní, i us encomano també les famílies que estan plorant els éssers volguts, i especialment, Senyor, la família d'ella, que ha estat la que més ha hagut de sentir el pes d'aquesta horrible desgràcia; per l'amor que sento per ella sento més a la vora el dolor de la mort dels seus dos cosins, amics meus de sempre; en les meves oracions pels difunts, sempre hi posaré especialment aquest que han mort en plena joventut, el Pacià, el Miquel, el Josep Casas...

Déu meu! No sé què més escriure. Vós sou la nostra única esperança! Confio en la Vostra Providència, hi confio! Però el temor no el puc allunyar.

Senyor! És una contradicció això? Perdoneu-me, Déu meu!

Qui pogués arribar a sentir, Jesús meu, la confiança que sentia St. Josep Cottolengo.

Però aquesta confiança ens ha de salvar!....¹³

* * * * *

Dissabte, 9 d'octubre de 1937

He anat a Barcelona a saber quan s'han de presentar els reemplaços de marina. L'ordre és de què ens hem de presentar dilluns o dimarts.

Dilluns, 11 d'octubre de 1937

Començo a preparar les coses per a marxar a presentar-me

Dimarts, 12 d'octubre de 1937

Dimarts, ens anaven a presentar però, hem volgut esperar com el company Insenser, fins a dissabte vinent. M'he acomiadat d'ella.

Dimecres, 13 d'octubre de 1937

M'he quedat a St. Sadurní per a preparar les coses per a marxar. Nou comiat.

Dijous, 14 d'octubre de 1937

He anat a Barcelona, per a tractar de passar.

Comiat darrer, tindrissim.

Junts hem fet una promesa.

S.S. - B - M - S. DE U.¹⁴

13 Fins aquesta data i des de l'esclat de la guerra, el diari reflexa la impotència, el desconcert i la por, sobretot la por. És ple de pregàries i precs. Resa. Podríem dir que aquests dies el diari únicament explica els fets, perquè prega per les ànimes dels difunts, per tenir valor per assumir les desgràcies, demana consol....

Durant el mes d'agost no escriu res més fins els 21 de setembre, on les vivències diàries tornen a ser els estudis, les lectures, els poemes. És un diari molt més literari que religiós.

Un cop ell s'incorpora al conflicte militar, tot i que el diari no és gens descriptiu dels esdeveniments de la guerra, sí que ho és de les seves pròpies vivències quotidianes.

En aquest espai de temps -que no transcrivim donat que l'objectiu del treball és tractar la vida i la personalitat d'Adjutori Várias emmarcat dins del conflicte bèl·lic- l'únic que mereix ser destacat és el fet de dos religiosos més, fills d'Ordal, Josep Casas Ros i Josep Casas Julià, cosins, el 27 de setembre van ser detinguts i executats a Moja l'endemà. Vid. Salvador Llorach Santis Subirats, Visió general d'un municipi de l'Alt Penedès, l'autor dóna les referències bibliogràfiques dels llibres de Salvador Nonell Màrtirs del Penedès..., i de José Sanabre Martiriologio de la iglesia en la diócesis de Barcelona durante la persecución religiosa 1936-1939.

Aquest dos religiosos, juntament amb d'altres, van ésser beatificats i es va editar un goig per aquesta ocasió.

14 Tot fa pensar que corresponen a Sant Sadurní- Barcelona- Manresa- La Seu d'Urgell.

Dissabte, 16 d'octubre de 1937

Estic a la S. de U.

Diumenge, 17 d'octubre de 1937

La tarda marxo a C.¹⁵

Dilluns, 18 d'octubre de 1937

M'estic amagat a la r. de C.¹⁶

Dimarts, 19 d'octubre de 1937

M'estic amagat a la r. de C.

Dimecres, 20 d'octubre de 1937

M'estic amagat a la r. de C.

M'estic a la r. de C.

M'estic a la r. de C. Detenen companys que havien de venir amb nosaltres a passar la fr¹⁷ i anem a amargar-nos en una cova.

Dissabte, 23 d'octubre de 1937

Estem fins a la tarda en la cova sota la pluja i la neu passem la fr. i arriben a unes cases d'A.¹⁸ Dormim a la pallissa. A la nit han passat altres evadits entre ells una noia.

Diumenge, 24 d'octubre de 1937

Esmorzo a la casa on he dormit i arribo a St. J. de L.¹⁹ em presento a la policia, i per fi, entro a l'església a donar gràcies per haver passat la frontera. Dino a St. J. A la tarda vaig a Les Escaldes. Sopo i dormo a Les Escaldes. Em renten la roba unes monges, visito els pares de Montserrat. Al passar per Andorra la Vella m'he de fer retrats pel passaport per França.

Dilluns, 25 d'octubre de 1937

Em confesso al matí amb el P. E. Eladi. A la tarda vaig a Rosari. Al migdia vaig a Andorra la Vella, compro uns quants francs. Recullo la foto d'ahir i em vacunen contra la verola.

Dimarts, 26 d'octubre de 1937

Vaig per fi a comunió en l'Església de Les Escaldes. Tinc una interessantíssima conversa amb el P. Enric Graner. Compro 100 francs a 68%.

15 Creiem que es refereix a Castellciutat, dita popularment Ciutat, nucli proper a la Seu d'Urgell.

16 A la transcripció parcial, realitzada per en Joan Rosell Mata i publicada en els anys quaranta, voldria dir la rectoria de Castellciutat.

17 Cal interpretar com passar la frontera.

18 Cal interpretar com Andorra.

19 Cal interpretar com Sant Julià de Lòria.

Dimecres, 27 d'octubre de 1937

Sortim a dos quarts de sis de Les Escaldes, amb moltes dificultats passem el Port²⁰ Hospitalet, policia. Dinar St.-Girons. Montrejeau. Lourdes. Inundacions en la gruta. Hendaya. Irun. Dormir i declaracions pessetes a canviar.

Dijous, 28 d'octubre de 1937

Al matí auxilio de invierno. Ficha. Irun. Fuenterrabía. Dinar. Quartels de Loyola. Des d'ací, telefono al Sr. Magí²¹. Dormim als quartels de Loyola damunt la palla. A la nit còlic general.

Divendres, 29 d'octubre de 1937

Ens duen a la Caixa Reclutes S.S.²² Ací ens ve a veure el Sr. Magí. Dinem al quartel. A la tarda venen el Sr. Magí i el Sr. M^e a avaluar-me²³. Parlo llargament amb el Sr. M. Dormo en una fonda. Em dutxo.

Dissabte, 30 d'octubre de 1937

Marxem al matí del quartel a S.S. i de S.S. a Pamplona. Al migdia arribem als quartels d'Amèrica²⁴. No dinem. Passem la tarda cercant dispesa. La trobem i anem junts en J. Botet, J. Barcons, F. Pàmies i jo²⁵.

Anem a passar llista al quartel. Ens donen els vestits de soldat. He escrit al Sr. Manuel i a Rosa Ribas. Al matí he anat a combregar, però no he pogut oïr missa.

Avui hem hagut de fer serveis de cuina. Tot el dia netejant "barreños". He anat a missa de 12.

Al matí instrucció. A la tarda m'he escapat d'anar al tiro perquè m'he quedat amb el Brigada a fer una llista. Ha plogut bastant.

Avui al matí hem anat al tiro. A la tarda instrucció. Visita al Santíssim.

Matí i tarda instrucció. Visita al Santíssim.

Avui és el primer dia que he fet guàrdia. M'ha tocat anar a l'hospital amb En Leganés, Botet, Pàmies. He estat molt bé. M'he comprats uns rosaris. Guàrdia: Cabo Rodríguez, Leganés, Pàmies, Botet i jo.

Avui al matí hem acabat la guàrdia a l'Hospital. Durant la mateixa he combregat a l'Església dels Dominics. Tarda, Circol Tradicionalista. A la nit, cine.

20 Cal interpretar com Port d'Envalira.

21 Podria referir-se a Magí Raventós Fatjó (1897-1971) de cal Codorniu.

22 Cal interpretar com San Sebastián.

23 Podria referir-se a Magí Raventós i al seu germà, Manuel Raventós Fatjó amb qui ja hem indicat que treballava. Un i altre –Don Magí i Don Manuel, sense esmentar-ne els cognoms– apareixen esmentats sovint en les notes d'aquest diari. La família Raventós de Can Codorniu, després de les eleccions del 16 de febrer de 1936, en previsió del que passaria, es traslladà a viure a Barcelona, a la torre del carrer Anglè. I així que s'assabenten de la situació que vivia el país, van embarcar al port de Barcelona en direcció a Itàlia i van viure a una ciutat del nord, propera a la frontera suïssa, Ventimiglia, fins ben entrat l'any 1937, quan van anar a Sant Sebastià, que ja era una zona ocupada pels "nacionals", i després a Raimat, on disposaven d'una extensa finca.

24 S'ha de referir al regiment Amèrica. Adjutori Vàries, com hem dit estava destinat a la Divisió, 54, Regimiento América nº 23, Batalló nº 132, 1ª Companyia. Estafeta militar nº 19 i placa de combatent nº 288.022.

25 Eren amics barcelonins amb els quals tenia una estreta relació fruit de la seva vinculació amb la FJCC

Diumenge, 7 de novembre de 1937

Confessió i Comunió Catedral. Missa quartel. Ofici Dominics, amb En Botet. Carta a hno. Ligori²⁶. Cafè Societat Tradicionalista. Cine a Teatre Gayarre. Passeig després de passar llista.

Dilluns, 8 de Novembre de 1937

Guàrdia a Presó de la Merced. Bastant pesada.

Dimarts, 9 de novembre de 1937

Surto al matí de guàrdia a la presó. Anem al quartel i no en podem sortir fins a les 2. Mentrestant a fóra hi ha hagut una gran festa de comiat a les Brigades de Navarra a la qual ha assistit el Generalíssim Franco. Tarda a passeig.

Dimecres, 10 de novembre de 1937

Al matí al tiro. Veig la part nova de Pamplona. Tarda instrucció. Després de passar llista, a la plaça del Castillo trobo en Puig de Martorell. Al migdia trobo la noia de cal Bonet amb el seu marit. Ens diuen que hi ha una família que s'interessa per saber de cal Feru[?].

Dijous, 11 de novembre de 1937

Avui al migdia han sonat les sirenes i l'aviació roja ha bombardejat Pamplona. Hi ha hagut morts i ferits. Al matí instrucció. Tarda passeig militar. Abans del bombardeig he parlat amb la Sra. Fuentes, cosina del pare de la Paquita.

Divendres, 12 de novembre de 1937

Quartelero tot el dia. Visita al Santíssim com cada dia.

Dissabte, 13 de novembre de 1937

Guàrdia al Govern Militar amb en Legares, un vasc, el Cabo Pedro Mateo.

26 El germà Ligorí fou director del Col·legi Sant Josep des del 1919 fins el 1925. L'industrial sadurninenc Manuel Raventós i Domènech, de can Codorniu (1862-1930), fou el creador l'any 1905 del Col·legi Sant Josep, d'ensenyament no oficial per a nens i regit per religiosos, a la vila de Sant Sadurní d'Anoia. Una vegada fets els tràmits pertinents amb les autoritats educatives civils, que donaren el vist-i-plau el 4 de setembre de 1905, i que la congregació de Sant Gabriel fes els passos reglamentaris amb les autoritats eclesiàstiques, aconseguiren obrir el col·legi, que anomenaren Sant Josep, l'1 de setembre de 1905 en una casa propietat del senyor Raventós al carrer de l'Hospital, número 9, que fins no feia gaire havia hostatjat l'escola pública de la vila.

Fou nomenat director el germà Dámaso, francès i home d'elevada cultura i de sòlida formació acadèmica, amb grans dots de tracte amb els qui l'envoltaven. La resta de germans que formaren el primer grup de treball foren: Hermógenes, Alberto, Jorge i Antonio, tots també francesos. S'obrí amb onze alumnes i arribaren ràpidament al centenar. L'èxit inicial fou total, i va caldre fer una notable ampliació en el mateix edifici, que va ocupar les cases dels números 9, 11 i 13 del carrer de l'Hospital. El senyor Raventós encarregà l'obra a l'arquitecte barceloní Alexandre Soler i March a finals de 1908. Les obres començaren un any després, i van quedar pràcticament enllestides el 1910. El nou col·legi va poder admetre nens a tota pensió. A més, va disposar de capella. Els alumnes rebien educació completa en tots els aspectes, a més de la predilecció que tenien els germans per la pràctica dels esports i l'excursionisme. Això va atreure cada cop més alumnes però, com que era un col·legi privat i de pagament, majoritàriament fou freqüentat pels fills de les famílies que econòmicament s'ho podien permetre, com ara els propietaris rurals, els menestrals i els d'altres estaments. Fins al 1919 el dirigí el germà Dámaso, que el va deixar completament consolidat. El substituï fins al 1925 el germà Ligorí, també francès i persona de gran bonhomia i temperament alegre. (...)

Durant la Segona República, en promulgar-se la Llei de Confessions i Congregacions, el 1933, el col·legi va quedar secularitzat i se li canvià el nom pel d'Escola Milà i Fontanals, però els germans continuaren la tasca pedagògica sense cap entrebanc (...), fins que les autoritats del moment obligaren a tancar l'escola el 31 de maig de 1936. (...) El 23 de juliol el col·legi fou saquejat i la capella profanada (...). L'edifici, en ser confiscat pels anarquistes, fou convertit en magatzem de queviures i altres productes de primera necessitat. Vid. www.stjosep.com, també Salvador Llorach i Santis. [Centenari del Col·legi Sant Josep de Sant Sadurní d'Anoia](#)

Diumenge, 14 de novembre de 1937

*Sortim de guàrdia. Missa i Comunió a l'Església de davant el G. M.
Vermut a la Plaça del Castillo amb els companys. Abans hem visitat la catedral.*

Dilluns, 15 de novembre de 1937

Matí instrucció. Tarda instrucció als afores.

Dimarts, 16 de novembre de 1937

Matí tiro Buslada després de dinar ens avisen de què haurem de marxar. Em compro una caçadora. Però al vespre no marxem.

Dimecres, 17 de novembre de 1937

Matí tiro Buslada. Tarda no vaig a instrucció. Cafè Cercle Tradicionalista. Avui tampoc marxem. Vaig a saludar els Srs. Fuentes.

Dijous 18 de novembre de 1937

Matí instrucció. Tarda teòrica. Diuen que en lloc de marxar-ne 52 marxen sols 20. Ara jo quedo al cap de la llista.

Divendres, 19 de novembre de 1937

Guàrdia. Prevenció.

Dissabte, 20 de novembre de 1937

Sortim de guàrdia. Jurem la bandera. Migdia: alarma. Després de dinar vaig a despedir-me dels Sres. Fuentes perquè ens han avisat que demà hem de marxar. El Sr. Fuentes em cambia un rebut del B. Espanya de 200 ptes. A la nit fem un sopar. Després anem uns quants a fer un [?] postres [...]²⁷

Diumenge, 21 de novembre de 1937

Sortim de Pamplona en direcció Saragossa. Visita al Pilar. Dormim a un quartel de Saragossa. Al matí dono a Botet una carta per tirar. Era a D. Manuel. A Saragossa escric una carta al Jeroni.

Dilluns, 22 de novembre de 1937

Sortim de Saragossa en direcció a Jaca. Entrem fins a Santa Maria La Peña. Des d'ací amb camió fins a Jaca. De Jaca a Senegós amb camió, a la tarda. Dormim en una pallissa.

Dimarts, 23 de novembre de 1937

No hem fet res en tot el dia. A la nit abans de dormir resem junts el rosari. Carta a D. Manuel.

27 Il·legible.

Dimecres, 24 de novembre de 1937

Ens reparteixen per companyies. Tots anem a la 1ª Cª del 132 Bón. Tarda a passeig. Dos canonades ens fan ajeure a terra. Sóm novatos; éren antiaeris.

Dijous, 25 de novembre de 1937

Matí i tarda instrucció. Postal a Botet.

Divendres, 26 de novembre de 1937

Matí instrucció. Tarda instrucció. Postal a D. Manuel. Postal a D. F. Fuentes

Dissabte, 27 de novembre de 1937

Matí instrucció. Postal a Josep Pons gendre Guardià. Postal a D. Magí. Tarda al tiro.

Diumenge, 28 de novembre de 1937

Matí missa. Ve l'aviació. Passa de llarg. Tarda teòrica per si torna l'aviació. Carta a Rosa Ribas.

Dilluns, 29 de novembre de 1937

Matí instrucció. Tarda tiro. Carta a F. Millet²⁸. Nit de guàrdia vora la font. Dormim en "chavolas". A l'anar a la guàrdia caic al rierol.

Dimarts, 30 de novembre de 1937

Acabem la guàrdia. Fa fred. Després de dinar ens fan formar i més tard anem a la posició del Cementiri de Senegüé. La 1ª guàrdia la fem de 8 a 10, a la carretera junt amb en Portell.

Dimecres, 1 de desembre de 1937

Guàrdia Cementiri 2-4. Tarda rebo carta de Botet contenint cartes de: Paquita, R. Ribas, Botet, R. Lluís, Hno. Ligorí, y Hno. Martí i Jeroni. Nit: guàrdia carretera 6-8, junt amb un que no conec.

Dijous, 2 de desembre de 1937

Guàrdia carretera de 8 a 10. Plou i s'ha posat neu a les muntanyes. Nit guàrdia carretera 10-12 amb Portell.

Divendres, 3 de desembre de 1937

Guàrdia matinada carretera 5,30 - 7,30. Tarda, arriben unes comp^{es} del Batalló S. Marcial que ens vénen a rellevar. Sopem. Senegüé²⁹ a Sabiñánigo a peu. Sabiñánigo - Jaca - Pamplona en camió. Descans fàbrica d'armes Sabiñánigo. Atac mal de ventre Jaca. Mitja hora després el nostre

28 Possiblement Fèlix Millet i Maristany (Barcelona 1903-1967), financer, mecenes i promotor cultural català. Treballà sempre al sector de les assegurances. El 1932 fou president de la Federació de Joves Cristians i director del diari El Matí, proper a la Unió Democràtica de Catalunya. Quan esclatà la Guerra Civil espanyola, veient amenaçada la seva vida, va fugir de Catalunya. Marxà a Burgos i col·laborà amb els insurrectes.

El 1943 va fundar la Benéfica Minerva, que es dedicava clandestinament al mecenatge col·lectiu. El 1947, fou secretari de la Comissió Abat Oliba i el 1948 va ser president del consell d'administració del Banco Popular i de la Compañía Hispano Americana de Seguros y Reaseguros (Chasyr). El 1951 fou elegit President de l'Orfeó Català, des d'on impulsà l'Obra del Ballet Popular. L'any 1961 va ser uns dels fundadors de l'Òmnium Cultural.

29 Senegüé poble a 3 km de Sabiñánigo, província d'Osca.

camió bolca. Acabo el viatge fins a Pamplona en cabina. Hi arribem a les 6³⁰. Ens duen al quartel de La Merced. El matí no el passo bé. A la tarda vaig a trobar a l'Anton Parera. Em confesso a la tarda. Cerco lloc per dormir. A la nit dormim junts Portell, Cuyás, cunyat Portell i jo.

Diumenge, 5 de desembre de 1937

Combrejo. Al matí corren rumors de què haurem de marxar aviat. Dino al quartel. Al matí en el Requeté trobo l'Anton Parera. Junt amb en Botet i en Portell hi parlem. A la tarda, trobo el Jeroni al Requeté, parlem llargament. Després vaig al Kutz[?] Amb En Botet, Rovira, Margans, Cuyas i altres, prenem quelcom. Ve l'Alfèrez Juarros i li paguem una copa. En Botet ens parla dels cursets de Sargents. Més tard torno a trobar l'Alfèrez i em diu que demà marxem a Valladolid. Prenc una xocolata en el Kutz. Dormo a una dispesa. M'he després Josep Roig.

Dilluns, 6 de desembre de 1937

No marxem avui encara. Al matí em compro alguna cosa de l'equipatge: Legares, junt amb en Pàmies i en Portell anem a l'església S. Nicolau a resar al Sant. Besem la relíquia. Dino al quartel. Cafè al Kutz. El sargent basc em diu que anem a Guadalajara. Requeté. Visitem la catedral Portell, Figueras, Planas, Requeté. Vaig a veure el Sr. Fuentes, no el trobo. Cafè Niça amb 3 cabos. A la nit trobo el Sr. Fuentes al Bar [...] ³¹.

Dimarts, 7 de desembre de 1937

Marxem avui de Pamplona a les 12 del migdia. Tots anem en vagonets de càrrega molt incòmodes. Passem per Vitòria, Miranda de Ebro, Burgos, Venta de Baños. Sort que canvio de vagó. Plou.

Dimecres, 8 de desembre de 1937

A les 4 passem per Valladolid. Prenc lloc i escric una postal al Sr. Manuel. A la tarda estem molta estona a S. Esteban de Gormaz. Al vespre arribem a Quintanas de Gormaz ³². Plovisca. Fa fred i ens allotgem a l'església.

Dijous, 9 de desembre de 1937

Al matí no fem res. A la tarda instrucció guerrilles.

Divendres, 10 de desembre de 1937

Al matí no fem res. A la tarda instrucció. Fa fred. Paso ligero. Campionat escacs en el Cor de l'Església.

Dissabte, 11 de desembre de 1937

Al matí no fem res. A la tarda instrucció guerrilles. Demanen tots els catalans. Nomenen dos enllaços i ens toca al Pàmies i a mi

Diumenge, 12 de desembre de 1937

Missa al matí, a la porta de l'Església. Ens hem llevat i tot era blanc de neu. Ha nevat el

³⁰ És a dir, dissabte, 4 de desembre de 1937.

³¹ Il·legible.

³² Província de Sòria.

matí. A la tarda ha fet sol. Ens avisen que el Pàmies i jo ens hem de presentar demà a les 11.

Dilluns, 13 de desembre de 1937

A les 10 ens reunim amb l'Alfèrez Ajudant. Ens dona instruccions. Alterno la guàrdia amb en Pàmies. A la tarda aprenc i[...]³³ practico molt amb el Morse. Penso que avui som Sta. Llúcia.

Dimarts, 14 de desembre de 1937

L'Alfèrez ajudant ens explica pràcticament la qüestió de telèfons de campanya. He de fer a la tarda 2 viatges al camp d'instrucció per a veure al Tinent de la 1ª Compª.

Dimecres, 15 de desembre de 1937

*Targetes postals a J. Botet i X. Planes. Carta a D. Manuel.
Nevada.*

Dijous, 16 de desembre de 1937

Ens treuen del Cor de l'Església i ens hem de traslladar a dormir a una pal·liça. Tot el dia he estat a "comandancia".

Divendres, 17 de desembre de 1937

Neu. Feia una mica de fred a la pal·liça on hem dormit. Matí instrucció morse banderes amb Sergent Lugaarraga. Fa un fred que pela. Tarda instrucció tot el batalló. Pesadíssim. Un tip de caminar.

Dissabte, 18 de desembre de 1937

Aquest matí he anat a Burgo de Osma. Poble bastant bonic. He carregat i descarregat bombes. He comprat algunes coses pels companys. Tarda instrucció tot el batalló com si anéssim a prendre el castell de Gormaz.

Diumenge, 19 de desembre de 1937

Dia del meu sant. Per haver avençat 1/2 hora la Missa s'ha m'ha escapat. He anat una estona de guàrdia i no hem fet res en tot el dia. Matí molt de sol. Tarda tot emboirat.

Dilluns, 20 de desembre de 1937

*He rebut: carta del 28-11-37 Josep V. Solà. Carta D. Magí.
30-11-37 D. Manuel 6-12-37 tarjeta postal D. Manuel 8-12-1937.
Escriu la carta per J. V. Solà. Cesa de manar el batalló el Cap. Moncojo.*

Dimarts, 21 de desembre de 1937

Diuen que hem de marxar aviat. Torna a manar el batalló el Comandant Salgado. Ara fem una guàrdia a comandancia. A la tarda el comandant mana obrir els paquets de destinatari inconegut. Em quedo una caçadora i algunes altres coses. Un rellotge. Hauriem de fer guàrdia la nit però ens fan marxar.

33 Il·legible.

Dimecres, 22 de desembre de 1937

Ens fan formar amb l'equipatge al matí. Marxem que Quintanas de Gormaz a les 12'15 del migdia. Per totes les estacions on passem no hi ha res a les cantines. Tota la nit anem viatjant amb més parades molt llargues.

Dijous, 23 de desembre de 1937

Ens aclareix al dia a Poyos[?]. Estació després de Calatayud. Ens aturem a Maluenda i al poble ens han donat pa, pomes i hem comprat quelcom. Dinem a Daroca. Compro més coses. El Juan ens fa saber que és de Teruel. Parem a una estació i a la mitja hora són a Torrijo del Campo.

Divendres, 24 de desembre de 1937

Arribarem a la nit. Dormim a un estable. Anem a missa. Ens confessem. A la tarda diuen que hi ha d'haver un enllaç pel Com.³⁴ i un pel Tint Corn.³⁵ En ho sortejem amb en Pàmies. A mí en toca pel Com. A la nit no puc dormir amb els companys. A mitja nit en Pàmies i en Portell em venen a cridar per anar a missa del gall. Combreguem. Tornem a dormir. Escric una postal pel Sr. Manuel

Diumenge, 26 de desembre de 1937

Combrego al matí i després vaig a missa. Tiro la carta pel Josep Solà escrita a Quintanar i la postal del Sr. Manuel, pel qual començo una carta.

Dilluns, 27 de desembre de 1937

Carta a D. Manuel, al Dr. Salvans i Rosa Ribas.

Dimecres, 29 de desembre de 1937

Postals a F. Fuentes, J. Botet i E. Solchaga.

Divendres, 31 de desembre de 1937

Dia emboirat i fred. Comença a nevar. Ens enterem de l'alliberament de Teruel. Que després no resultà veritat.

Dissabte, 1 de gener de 1938

He anat a combregar. Ranxo extraordinari. Tot el dia no fem res. Esmorzo junt amb En Portell a la casa on cada dia em guarden la llet. A la nit, ens criden per avisar als capitans de C^a tinguin les companyies preparades en cas d'una segona ordre.

Diumenge, 2 de gener de 1938

Ahir arribàren soldats per totes les C^{es}. Hi ha algun català. He oït missa. Aquests que han arribat em parlen d'En Botet.

Dilluns, 3 de gener de 1938

La neu encara no s'ha fos. Fa molt fred. Per mediació d'En Pàmies, ens presenten l'Oliver

³⁴ Comandant.

³⁵ Tinent coronel.

i jo el tinent ajudant del Tinent Coronel. Ens diu que ens tindrà en compte per quan hagi de reorganitzar la Plana major.

Dimarts, 4 de gener de 1938

La neu encara està gelada. Al vespre he anat a avisar al tinent de la nostra C^a. Demà marxem.

Dimecres, 5 de gener de 1938

Sortim de Torrijo³⁶ tot el batalló. Els enllaços han de passar al davant. Hi ha molta neu. Arribem a Rubielos de la Cérida. Prenc menjar cols en patates per dinar. Dormo molt malament. Hem portat palla per dormir.

Dijous, 6 de gener de 1938

Se m'ha escapat la missa. Em sap molt greu. Rebo carta de Vicente Sans acompanyant una carta de la meva Paquita.

Divendres, 7 de gener de 1938

Continuem a Rubielos.

Dissabte, 8 de gener de 1938

Amen a la muntanya a primeres línies per a saber les posicions en què s'han de colocar les companyies en cas d'atac. Ens donen l'aguinaldo.

Diumenge, 9 de gener de 1938

Vaig a missa. Em donen un capot i uns pantalons.

Dilluns, 10 de gener de 1938

Continuem a Rubielos

Dimarts, 11 de gener de 1938

Continuem a Rubielos. Postal a Antoni i Jeroni Parera, Joan Botet i a...

Dimecres, 12 de gener de 1938

Veien l'espectacle formidable de l'ametrallament d'un avió roig (el setze) per un dels nostres caces, cau l'avió incendiat a una muntanya vora Rubielos. Veig un aviador que duen mort. Han dit que dos eren catalans. A la tarda marxem, de Rubielos i anem a peu fins a Torrijo on arribo fatigadíssim. Dormim a Torrijo.

Dijous, 13 de gener de 1938

A la tarda marxem de Torrijo a l'estació de Caminreal. En tren anem fins a Longares. Durant el viatge junt amb en Gil parlo amb l'alfèrez Artigas. Arribem a mitja nit a Longares. Dormim al calabòç dels bagabunds.

36 Torrijo del Campo.

Divendres, 14 de gener de 1938

Passem el dia a Longares. Bon poble proveït de tot. Està vora Saragossa. He anat a combregar.

Dissabte, 15 de gener de 1938

Dia una mica ennuvolat. A la tarda fa una mica de sol.

Diumenge, 16 de gener de 1938

Vaig a oïr missa. Fa un dia molt bonic. Han organitzat ball.

Dilluns, 17 de gener de 1938

Aquesta nit ha vingut l'aviació roja a bombardejar tres vegades. La darrera ha caigut molt a la vora d'allà on dormim. Ha ensorrat unes cases i ha escantonat l'església. La gent està molt espantada. Han mort una mare i dos fills.

Escrit una carta a Vicente Sanz, a Rosa Ribas i a Manuel Raventós.

Dimarts, 18 de gener de 1938

Rebo una carta de D. Manuel en la qual em diu que m'envia un paquet de roba i diners per gir postal. Res de nou.

Dimecres, 19 de gener de 1938

Continuem a Longares. Res de nou

Dijous, 20 de gener de 1938

Aquesta nit passada han avisat les campanes que hi havia perill de bombardeig.

Divendres, 21 de gener de 1938

Per ésser St. Sebastià vaig a confessar-me i a combregar. Rebo una tarja postal del Jeroni del 12-12-37.

Dissabre, 22 de gener de 1938

Avisen que no podem sortir del poble. A tres quarts de cinc de la tarda sortim de Longares en camions, en direcció a Teruel; a la nit arribem a una muntanya, on a peu ens dirigim a una paridora on està instal·lat el quartel general de la 1ª Brigada. Les Comp^{es} passen la matinada en uns barrancs³⁷. Els enllaços i Plana major al costat de la part paridera. Dormim dues hores al ras. Tinc fred. Més tard anem a rellevar, i ens instal·lem en un barranc d'una muntanya on hi ha algunes xaboles fetes. Els enllaços ens enterem de la situació en què estan les nostres respectives companyies.

A la nit dormo amb En Radio en una xaboleta que hi havia feta. Apenes hem menjat res en tot el dia.

Al migdia quan En Pàmies m'estava cridant per veure si em trobava, un artiller li ha preguntat si aquest Varias era l'Adjutori. En Pàmies li diu que sí i ha resultat que era el Jeroni. En Pàmies m'ha avisat i l'he anat a veure i em parlat llargament. Li dono alguna foto de sa germana.

Els homes es troben que les muntanyes no.

³⁷ Es a dir, diumenge, 23 de gener de 1938.

Dilluns, 24 de gener de 1938

He tornat a veure el Jeroni que està a un centenar de metres d'on estic jo. I m'ha presentat a alguns oficials, els quals diuen que ens hem de trobar tots a St. Sadurní per a celebrar-ho. M'han convidat a menjar xoriço i vi de La Rioja. Ens despedim. Després, a la tarda a l'hora de marxar encara ha vingut el Jeroni de demanar-me una foto on hi ha els grups de la Paquita, la Teresa³⁸, la Mir³⁹, la Marina, l'Eulàlia Santacana i jo fet a sota la Creu trencada. Un oficial i el Jeroni sembla que es disputen la [...] ⁴⁰. Poc després se'n van.

Tenim molta feina a instal·lar municions.

A la nit dormo també amb En Radio.

Dimarts, 25 de gener de 1938

Com que ahir vàrem començar una xabola pel Comandant avui l'enllestim i a la nit ja ens fa canviar de lloc on hem de dormir. Radio va on dormen els assistents i el corneta i jo vaig a dormir on dormen en Claret i els demés de Plana major.

Escrit una tarja postal el matí a D. Manuel i a la tarda li puc escriure una carta relativament extensa. La nostra artilleria dispara.

Dijous, 27 de gener de 1938

Després de fer uns dies esplèndids s'ennuvola i hi ha perill de pluja. Tots ens posem a treballar per arreglar la nostra xabola.

Divendres, 28 de gener de 1938

Avui sembla que els rojos volien realitzar un atac puig que l'artilleria d'ells tot el matí i bona part de la tarda ens ha bombardejat. Ens han tirat centenars d'obusos i ha hagut algun atac a les posicions. A la 1^a C^a han ferit al braç l'Alferes Munáriz, al Sergent Valderrama, i han mort a un noi andalus que es deia Garcia Luque. S'han fet tres presoners i quan l'Alferes Portillo sortia [...] ⁴¹ per a rebre'ls una bala li ha entrat al pit. Estava molt pàl·lid quan se'l l'han emportat.

A la nit els de Plana Major i demés enllaços passem el rosari.

Dissabte, 29 de gener de 1938

La nit passada ens hem hagut de llevar dues vegades perquè sembla hi havia atac dels rojos.

Al matí porten 11 presoners i un evadit entre els quals n'hi havia uns quants que eren catalans. Un d'ells de Pons. A la tarda m'han explotat uns obusos a uns trenta o quaranta metres quan estava en camp descobert. He tingut un sobresalt però m'he tirat a terra. No ha estat res. Xiulen les bales. A la nit un fort tiroteig. Hem passat el rosari.

Diumenge, 30 de gener de 1938

Per un descuit se m'escapa la missa de campanya puig m'he distret llegint a la xabola. Dia tranquil.

38 Teresa Parera, filla de la casa dels propietaris de Castellblanch.

39 Maria Mir.

40 Dibuix o signe que no sabem interpretar.

41 Il·legible.

Dilluns, 31 de gener de 1938

Dia tranquil. Escric una tarja postal a D. Manuel.

Dimarts, 1 de febrer de 1938

Dia tranquil. Cada nit passem el rosari tots els enllaços i Plana major.

Dimecres, 2 de febrer de 1938

Dia tranquil. A la nit arriba Ariño i porta un paquet de teca de casa seva (Saragossa). Tots en participem. Avui és el sant de la seva mare.

Dijous, 3 de febrer de 1938

Avui a les 7,30 ens fa aixecar depressa el primer obús d'artilleria roja. Comença un fort bombardeig que després es converteix en duel d'artilleria, puig la nostra contesta. A la vora m'ha explotat algun obús i m'ha xiulat alguna bala. Hi ha un fort combat de fuselleria.

Això a dos quarts d'onze del matí.

La tarda la passem relativament tranquil·la. Fa uns dies molt bonics, de primavera.

Divendres, 4 de febrer de 1938

Avui arriben uns quants sacs de correspondència. He rebut:

Un paquet roba de D. Manuel

2 cartes de D. Manuel dates

1 carta de F. Millet dates

1 postal de Josep Pons dates

1 postal de F Fuentes dates

1 postal de J Botet dates

1 carta de J. V. Solà dates

1 carta de Dr. J. E. Salvans

1 carta de Rosa Ribas

1 postal de X. Planes

he estat molt content. Hem passat un dia tranquil

Dissabte, 5 de febrer de 1938

Aquest matí he hagut de fer una estona guàrdia per a que no toquessin cap casc. Ara tinc un casc per mi.

A la tarda hi ha bombardeig roig i alguna bala explota prop la nostra xabola. Anem a dormir una mica tard fins que acabi el tiroteig puig semblava que l'enemic volia atacar. Vaig haver d'anar a la posició per una ordre del Comandant. El tiroteig és només per part de l'enemic.

Diumenge, 6 de febrer de 1938

Junt amb en Claret anem a confessar amb el Pater i quan han dit la missa hem combregat. Hem estat els únics. La resta del dia l'he passat fent un refugi. Una bala perduda mata a l'alf. Pérez 12 la 3ª Cª.

Dilluns, 7 de febrer de 1938

Aquesta nit he hagut de fer dues hores de guàrdia per a vigilar que ningú toqués unes

caixes. Sin mi “aguinaldo” extraordinari que han repartiti aquest matí a les companyies, a tres quarts de dotze començat a bombardejar l’artilleria enemiga. Mentrestant sabem la bona nova de la presa d’Alfambra. Al migdia hi ha fort tiroteig. A la tarda està una estona pacificat el camp. He escrit una postal a D. Manuel.

Dimarts, 8 de febrer de 1938⁴²

Avui han ferit al sergent Esquiriz de la 1^a C^a. Cada dia resem el Rosari a la xavola. Avui compleixo 27 anys.

Dimecres, 9 de febrer de 1938

Aquesta tarda hem rebut un fort sobresalt puig quan més tranquils estàvem a la xavola ens han tirat molt a la vora unes quantes granades de morter.

Avui ha passat per ací el tinent coronel Malagón.

Dijous, 10 de febrer de 1938

Comença el matí amb un bombardeig de La Muela per part de l’enemic. Per tot el demés per ara fins a mitja tarda el dia tranquil. Fa sol i vent. Una mica de fred. A mitja tarda l’enemic ens tira unes quantes granades de morter i al cap de poc porten ferits al tinent Joaquín Calvo de la 1^a C^a i a l’enllaç Antoni Martíez Denia.

Divendres, 11 de febrer de 1938

Hem passat una nit tranquil·la. Molt de vent. Comença el dia ventós i ennuvolat.

Ariño torna de Saragossa i em duu aquesta llibreta que li vaig encarregar.

Avui ha fet un dia molt ventós. Feia molt de fred.

Recordo que avui és el segon aniversari d’un dels dies més lluminosos de la meva vida; el dia que venint de Sarrià vaig trobar a la meva Paquita en el baixador del Passeig de Gràcia.

Com cada dia hem passat el Rosari. He escrit una carta a J. Botet i una postal a X.Planas.

Dissabre, 12 de febrer de 1938

Dia tranquil, però ventós. Hem treballat una mica fent un refugi contra els morters.

A la nit arriben uns quants soldats que reparteixen entre les cies. em menjo el sopar fred. Més tard de 10 a 12 ajudo a Claret i a Blanco en instal·lat un telèfon de la xavola del Com. Aceituno a la de l’alférez Casto Mora de la 1^a c^a. Després fins a l’una de la nit estic de guàrdia. Escric una carta a F. Millet.

Diumenge, 13 de febrer de 1938

Dia de vent. Cau una mica de calamarsa. Diuen la missa dins la xavola del Com., i com que no s’hi cap, no hi puc assistir.

A la tarda neva una mica fins la tarda amb el cel bastant aclarit

Però fa un vent fred.

A la nit arriba Ariño i rebo una carta de Joan Rosanas 3-2-1938.

1 carta de Josep Raventós, sense data.

1 carta de 30-12-1937 de Rosa Ribas junt amb tres cartes de la meva Paquita i un retrat.

L'altra carta de Rosa Ribas, 24-1-38.

42 Dia del seu aniversari.

Dilluns, 14 de febrer de 1938

Ha fet una nit de vent. Quan ens hem llevat estava una mica nevat. Dia de vent i de fred. Dia completament tranquil.

Al matí quan ens hem llevat, nevava. Aquesta nit passada ha vingut una companyia del 287 hi ha rellevat la 1^a C^a. Així mateix a les altres. A mig matí fa sol i la 1^a C^a espera ordres al fons del barranc. A la tarda marxem a altres posicions del front. Caminem una bona estona amb el tinent ajudant. Dormo en una xavola on passo molt de fred. Abans he anat a acompanyar un "acernilero" que duia munició a la posició de la 1^a C^a (cota 1091) on ja feia molta estona havia arribat. Dormo amb En Claret, Casulla, Coterills. Dia molt variable. Hem recollit un cable telèfon junt amb Blanco, Claret.

Dimecres, 16 de febrer de 1938

Avui ha mort a conseqüència d'una bala de fusell el "cabo" català de la 1^a C^a Miquel Masoliver. Jo l'apreciava molt. Déu el tingui a la glòria. Sempre em recordaré dels seus ulls vius, del seu color cobrat, de la seva barba serrada, de la seva fesomia d'infant ple de bondat.

Avui ha vingut el general Marzo ha visitar les posicions.

Com que és tant lluny la cuina de la 1^a C^a vaig a dinar i a portar encàrrecs amb bicicleta. Rebo una carta del Sr. Olivella.

Dormo a la nit amb els demés enllaços de la c^a. Passo fred.

He anat a dur un parte secret a l'Alfères Mora.

Dijous, 17 de febrer de 1938

El Comandant em diu que com que la 1^a C^a és tant lluny que digui al Alfères Mora que des de demà em rebaixin de ranxo i que em donin d'alta a la C^a d'ametrelladores.

L'actuació de l'aviació avui és una cosa formidable. Les explosions se succeeixen amb freqüència i els núvols de fum per la part de Teruel són importants. A cada moment es veuen passar noves esquadres de trimotors i caces.

Aquesta nit dormo també amb els enllaços de C^a. Dormo bé però hem d'arreglar la xavola.

Divendres, 18 de febrer de 1938

Ha rebut carta de D. Manuel, del 10-2-38 en la qual m'acompanya una carta de la meva mare i una de la Paquita.

Avui començo a menjar a ametrelladores.

Segueix l'aviació actuant com ahir.

Al vespre vaig a dur un paper on hi ha la senyal que s'han de fer demà amb els [...]⁴³

Dissabte, 19 de febrer de 1938

Tot el dia el passo arreglant el foc i l'entrada de la xavola junt amb A. Auria i Juli Coterillo. Ens ha quedat bastant bé.

Cap al tard vaig a dur un parte secret a L'alfères. Em pregunta si menjo bé a la C^a d'ametrelladores i em diu que si em fa falta alguna cosilla que li digui.

Encàrrecs a Ariño em porti formatge i xocolata de Saragossa. Li entrego 10 ptes.

43 Il·legible.

Diumenge, 20 de febrer de 1938

Al matí diuen la missa prop de la nostra xavola.

He rebut:

Carta de Rosa Ribas del 27-1-38 acompanyant-me una de la meva Paquita.

Carta de D. Manuel del 9-2-38 en la qual m'acompanya còpia de la que li escrigué R. Ribas, i de les dues que vaig rebre abans d'ahir de la meva mare i de la Paquita.

A la nit hi ha molt rebombori de trets i de bombes de una a les posicions properes. La resta de la nit passa tranquil·la.

L'aviació no ha passat en tot el dia. Avui feia un cercles de fum en el cel. Han ferit als cuiners A. Junquera, Camillas de la 1^a C^a.

Dilluns, 21 de febrer de 1938

He fet guàrdia de 1 a 3 de la matinada. La nit ha acabat de passar amb absoluta tranquil·litat.

Fa un dia esplèndid.

He escrit una carta per Joan Rosanas i una per D. Manuel.

L'aviació ha actuat molt per la part de Teruel. M'han dit que ja s'hi podia entrar però que per prudència, pel perill i les mines explosives, s'esperava.

Dimarts, 22 de febrer de 1938

Actua fortament l'aviació per la part oest de Teruel.

Ens comuniquen que avui a les 11 del matí s'ha cantat un Te Deum en acció de gràcies presidit pel Gen. Aranda i en la Catedral de Teruel, per l'entrada victoriosa de l'exèrcit Nacional.

Ariño em duu un formatge de Saragossa i xocolata.

Dimecres, 23 de febrer de 1938

Avui ens comuniquen que ahir les tropes nacionals entraren a Teruel i que a la Catedral havien cantat un Te Deum presidit pel Gen. Aranda. Avui quan ens hem llevat estava tot nevat. No feia fred, i al cap de poc s'ha fos. Tot el dia ha estat ennuvolat. Avui he tirat al correu les cartes per J. Rosanes i D. Manuel a la qual he afegit una per R. Ribas i una per la meva Paquita. En Pàmies en duu mig formatge i li dono la meitat del meu.

Dijous, 24 de febrer de 1938

He fet guàrdia de 3 a 5 del matí i de 1 a 3 de la tarda. Aquesta tarda quan escrivia una carta al Josep Raventós he hagut d'interrompre la carta perquè ha passat damunt nostra una esquadreta d'avions rojos de 24 aparells, quan han passat he tingut uns moments de por, després quan hem estat bastant endins del nostre terreny han ametrallat no sé on, però els nostres antiaeris han actuat tant bé que els han dispersat i els han fet fugir. En la fugida han tornat a passar damunt les nostres línies alguns aparells enemics. He tornat a fer guàrdia de 8 a 9.

Divendres, 25 de febrer de 1938

Dia ennuvolat. Hem passat un dia completament tranquil. A la nit pels vols de les vuit s'ha passat un xicot de l'enemic a nosaltres. Ha dit que hi havia molt poca força a l'altra banda, que tot eren xicots joves i que les forces de carabiners que hi havia les han retirades cap a altre costat.

Hi ha rumors d'un proper rellevament.

Dissabte, 26 de febrer de 1938

Aquesta matinada he fet guàrdia de 5 a 7, i aquesta tarda de 3 a 5.

Al migdia han passat tres avions rojos que s'han internat. Els nostres antiaeris els han disparat i fent una gran curva han fugit per la part de Teruel.

Al vespre guàrdia altra vegada de 8 a 9.

Diumenge, 27 de febrer de 1938

He anat a dur correspondència a la 1^a C^a, la qual han canviat l'alfères comandant. Ho era Casto Mora i ara ho es Leoncio López Barreiro.

He oït missa.

Tot el dia que no em trobo gaire bé perquè estic molt malament de ventre. El practicant em dóna uns paperets de bismut. Faig guàrdia de 9 a 11 de la nit.

Dilluns, 28 de febrer de 1938

Carnaval. Faig guàrdia de 7 a 9 del matí. Em confesso i més tard combrego. Missa. Estic tot el dia no gaire bé del ventre.

Dimarts, 1 de març de 1938 (Carrascalejo)

Avui diuen missa per l'ànima de l'alfères de la 3^a C^a que morí en l'altra posició. Combrego. Durant la missa l'enemic ha disparat amb tanc a una de les posicions nostres. Més tard ens arriba un ferit que ja es pot dir sense vida. El Pater li dóna l'extremunció.

Coterillo ha anat a Teruel i em dóna com a record de la ciutat màrtir una estampa de Sta. Teresa.

He acabat la carta a Josep Raventós que vaig començar el 24-2-1938 i l'he tirada.

Villaespesa Masia Escrich

Dimecres, 2 de març de 1938

He fet guàrdia aquesta nit passada de 11 a 1. Al matí de 9-11.

He escrit una carta a J. V. Solá.

He escrit una postal a Raimundo Alegre.

Aquesta tarda hem vist mirant a Teruel, un xic a l'esquerra, una explosió formidable que ha alçat un núvol de fum, primer blanc, després negre.

A la nit ens diuen que marxem d'aquesta posició. Ens vénen a rellevar els de Bailén. Acompanyo una C^a a la posició de la 1^a (cota 1081). A quarts de 4 de la matinada marxem a peu pels barrancs de vora la 1042 on estaven i passat davant La Muela arribem a la carretera de Teruel a Cuenca. Se'ns fa dia. A la tarda vaig a Villaespesa amb el Tinent ajudant, capità Montoyo, alf Mateos i altres.

Masia Escrich - Villaespesa

Dijous, 3 de març de 1938

Hem dormit aquesta nit en una torre on han instal·lat la Com^a.

He fet guàrdia de 1 a 3 de la nit. Durant el dia hem hagut de treballar en treure la porqueria que hi havia davant de la Torra.

He fet alguna visita a la 1^a C^a la qual està instal·lada a Villaespesa.

Ahir vaig visitar l'església cremada de Villaespesa.

Divendres, 4 de març de 1938

Vaig alguna vegada a Villaespsa amb bicicleta.

Estem molt bé instal·lats en aquesta casa.

He requisat unes novel·les franceses de la Rectoria de Villaespesa, on tot estava en desordre.

Masia Escrich - Villaespesa

Dissabte, 5 de març de 1938

A la tarda he acompanyat a la 1^a C^a un nou Alferes. (Echevarria)

L'artilleria enemiga ha tirat molt a la vora de la casa on està instal·lada la Com^a.

En deia alguna persona de Villaespesa que els rojos fugint corrien com a llebres.

Diumenge, 6 de març de 1938

De bon matí de 5 a 7 he fet guàrdia. Se m'ha escapat la missa perquè m'estava rentant. Feia molts dies que no m'havia pogut rentar com avui. De 1,30 a 3,30 al telèfon.

Mentrestant ve la nostra aviació i ha bombardejat les posicions enemigues de les muntanyes del nostre davant.

Demà farà un any que vaig anar a demanar la Paquita.

Dilluns, 7 de març de 1938

Avui fa un any que vaig anar a demanar la Paquita.

Ha fet un dia esplèndid, ple de sol i de llum. Ha estat també un dia de completa tranquil·litat.

A la nit hem hagut de treballar dues hores a fer trinxera vora de la casa on estem allotjats.

Crec que d'aquesta casa en diuen la masia Escrich.

Cap al tard he anat a Villaespesa i he portat llet pel Brigada, Orja, i per mi

Dimarts, 8 de març de 1938

He fet guàrdia de 7 a 9 del matí. Fa un dia de primavera. He anat al matí a Villaespesa. He estat de guàrdia de 1 a 3. He acabat de llegir avui "L'evangeliste" d' Alphonse Daudet que vaig requisar a la rectoria de Villaespesa.

He fet guàrdia de 7 a 9 de la nit i he continuat fins a les 11 perquè com que ha manat un de la Plana major se m'ha canviat el torn de la guàrdia.

Demà és el sant de la Paquita.

Qui fos a casa!

He passat el Rosari mentre estava de guàrdia. He dormit amb en Carulla

Dimecres, 9 de març de 1938

[...] ⁴⁴ a la nit he rebut una targeta postal 1-3-38 i una carta 4-3-38 de D. Manuel.

Ariño arriba de Saragossa i ens dóna la bona notícia de l'ofensiva sobre Belchite.

Dijous, 10 de març de 1938

Tots aquests dies ha fet uns dies de primavera. He anat a Villaespesa com cada dia.

He tirat la targeta postal que vaig escriure el dia 2 pel Sr. Rudesindo Alegre de Longares.

Hi ha bones notícies, diuen que s'ha avançat uns quants kilòmetres.

44 Il·legible.

Masia Escrich - Villaespesa.

Divendres, 11 de març de 1938

La nit passada he fet guàrdia de 11 a una, aquest matí de 9 a 11 mentre estava de guàrdia, m'ha comunicat en Margens que havien ferit el Sergent Iriberreri de la nostra C^a.

Diuen que el parte oficial dóna compte de la presa de Belchite i que dè s'han fet 3500 presoners. He anat a cercar després en bicicleta el parte a la Brigada que està instal·lada a la carretera de Teruel a Cuenca, més a la vora de Teruel que nosaltres.

Hi ha alegria general per aquest parte. He començat una carta per Josep Raventós. Ha fet un dia primaveral. A la nit vaig a les posicions per [...] ⁴⁵ per avions.

Dissabte, 12 de març de 1938

Ha mort aquest matí el sergent Angel Iriberreri de la 1^a C^a Déu el tingui a la Glòria. S'incorporarà a Torrijo del Campo, i jo vaig ésser el primer que vaig acompanyar-lo. Desde llavors havia rebut mostres de l'efecte i consideració que em tenia.

He anat a Villaespesa a dur el parte que he copiat aquest matí. He anat a cercar la correspondència del Batalló a la Brigada i ho he aprofitat per arribar-me a Teruel. He pujat l'escalinata i he anat a una casa d'on m'he endut alguns llibres per a llegir.

Masia Escrich - Villaespesa

Diumenge, 13 de març de 1938

M'he arribat altra volta a Teruel. A la "casa dels llibres" ja hi havia repassant i cercant en Sebastián i Beginas. Per sort hem trobat la camioneta de Cantero que ens ho ha dut tot. Jo he marxat cap a la Brig^a a recollir la correspondència i he esperat que passés Cantero, i avui han arribat tots a la Comandància. Més tard he anat a Villaespesa.

Dilluns, 14 de març de 1938

Ha començat el dia una mica ennuvolat però a la tarda ha fet sol. A la tarda he fet migdiada. Més tard he anat a Villaespesa. Vaig llegint les obres de Donoso Cortés. He llegit el Discurs sobre la Bíblia, i el que pronuncià al Congrés que li donà renom a tot Europa. És molt interessant.

Masia Escrich - Villaespesa

Dimarts, 15 de març de 1938

He fet guàrdia de 3 a 5 del matí i de 11 a una del migdia. Mentre estic de guàrdia a la nit no em descuido mai de resar el Rosari. Abans d'ahir també 5 parenostres, 5 avemaries. A les 5 llaques de Jesús en la Creu. Aquesta nit quan en Carulla m'ha cridat entremig de la palla que vàrem treure bruta dels pous, amb el peu he tocat una cosa forta, i al recollir-ho m'he trobat amb un Sant Crist sense la fusta, tant sols la imatge. La guardaré i li resaré sovint les meves noves oracions.

Avui fa cinc mesos que vaig marxar de casa. És el Sant de la tia⁴⁶ i de la mare de la Paquita. Què deuen fer tots ara?

Dimecres, 16 de març de 1938

Fa uns dies primaverals.

⁴⁵ Il·legible

⁴⁶ Madrona Vàrias Solà.

Al matí em donen l'ordre d'anar a Teruel a posar un telegrama tant prompte arribi la bicicleta. A la tarda marxo a Teruel. I arribo a la 1,30. He d'esperar-me fins a les 3. Trobo uns catalans que coneixen el Miquel Martí. Escric per ell una carta. Recullo unes quantes estampes. A la nit he d'acompanyar els que ens relleven a la 1ª Cª. Acabo els preparatius de marxa.

Rebo una targeta postal de J. V. Solà

Masia Escric - Villaespesa - Cella

Dijous, 17 de març de 1938

A la nit hem sortit de Villaespesa. Passant per la rambla de davant La Muela anem a Guea⁴⁷ on arriben a la matinada. Ens hi estem tot el dia després d'haver dormit unes hores.

A la tarda puc comprar dos ous i fer-me una truita. A dos quarts de 7 sortim a peu. Marxa pesadíssima. Com que m'emporto algun llibre porto molt pes. Uns camions de sanitat em deixen posar damunt el mul la manta i el macuto. Arriben a les 11 a Cella. Dormo en un pallier junt amb la 1ª Cª. Tinc els peus fets una llàstima!

Cella

Divendres, 18 de març de 1938

He pogut comprar-me unes espadenyes, i he trobat qui em guardarà els llibres que duia de Teruel: Mn. Angel Aguirre Lahuerta.

Després de dinar marxem a peu de Cella a l'Estació, i a dos quarts de 7 del vespre en tren marxem en direcció Saragossa.

Podem domir una mica en el vagó.

Em prenen el capot.

Viatge Cella a Saragossa - Zuera.

Dissabte, 19 de març de 1938

Al matí passem a les 6 i 1/2 per Saragossa entrem. Ens hi entretenen una bona estona i avui podem beure una terça de llet calenta al Restaurant de l'Estació. Després anem en tren fins a Zuera. Esmorzem amb ranxo de les primeres C^{ias}. A la tarda a peu anem a la cota 381 i a les posicions de Valseca. Bones xavols i moltes rates. Dormo amb en Berga.

Zuera.

Diumenge, 20 de març de 1938

Fa un dia ple de sol. La guàrdia l'he tinguda de 5 a 7 del matí. Em rento. Ens mana el capità que els enllaços de Cª ocupem una xavola. Mes tard oïm missa. El front enemic està a sis kilòmetres. No se sent ni un tret. Dormo a la nit amb en Carulla. Com que la 1ª Cª està de reserva no tinc gaire feina. A més l'alféres Lòpez està molt a la vora. Aquesta posició està ben proveïda d'aigua pels nois de l'intendència.

A la nit dormo amb en Carulla a la meua xavola dels enllaços. Tenim bones notícies dels fronts d'Aragó.

Dilluns, 21 de març de 1938

Tot el dia a Valseca

⁴⁷ Masia a 2 quilòmetres de Teruel, al costat del riu Guadalaviar.

Dimarts, 22 de març de 1938

Neix un mal dia ennuvolat i ben fred. Al matí hi ha rumors de que marxem al migdia, dia després de dinar ens avisa a que ens hem de preparar. L'alférez Beseis em fa anar amb la bicicleta a les posicions de la 3ª Cª puig ha marxat en Gómez i no hi ha enllaç. Quan torno a marxar ja la Plana Major i a mi el Brigada em fa carregar la bicicleta per ordre del Comandant. Menys mal que aquest em diu de carregar el sac de costat al [...]⁴⁸ En que [...]⁴⁹ la marxa tot el batalló. Comença a plovisquejar. Hi ha quelcom d'operacions. S'ocupa una casa. Fereixen un soldat de la 4ª. Estem molta estona parats i finalment cap al tard anem a un lloc on hi ha una xavola llesta i una començada. Plou. Tapem amb lones la xavola i allò [...]⁵⁰ enquibim [...]⁵¹ fins el punt que no hi caben més. Hi no [...]⁵² el metge i el pater.

Dimecres i dijous, 23 i 24 de març de 1938

Mala nit hem passat. Pluja a fora i goteres [...]⁵³ a dins. Esmorzo una mica a la 4ª perquè ahir la 1ª va baixar[?] a la cota 331[?][...]⁵⁴ Després hi vaig al migdia amb [...]⁵⁵.

(Segueix 24 de març)

I tot seguit emprenem la marxa per ocupar posicions reunint a les Cies a les cases ocupades dos dies abans. El Bº va a les ordres del capità Montgó. El batalló es replega en diverses ales. Avancem tot el pla. Es passen tres soldats, un d'ells un català. Ve el Com. I el Tinent Coronel. Avancem per la muntanya, xavoles, cartes, munició etc Abandonat tot. Després d'una llarga marxa cap al tat acampem en una esplanada del Vedado de Fuera. Faig guàrdia de 9 a 10 i es passen en aquells moments cinc catalans. Mentres es passen aviso al Tinent Coronel. Els rebem bé. Els dono menjar. Venen famolencs.

Dormo al ras, tinc fred.

(continuarà)

48 Il·legible.

49 Il·legible.

50 Il·legible.

51 Il·legible.

52 Il·legible.

53 Il·legible.

54 Il·legible.

55 Il·legible.

(continuarà)

SECCIONS

INVENTARI DE TOPONÍMIA PENEDESENCA

Preguem que es faci conèixer qualsevol referència documental que es tingui dels següents llocs del Penedès:

LLISTA NÚMERO 128 – 2011

TOPÒNIMS	MUNICIPI	1a NOTÍCIA	DATA
FANGUET, Cal	Sant Martí Sarroca	?	1988
FARÀS, Torrent de	Font-rubí	?	1985
FARIGOLA, La	Castellví de la Marca	“mas Ferigola”	1317
FARIGOLA, La	Avinyonet (Les Gunyoles)	“la Farigola”	1405
FARINER, Camí	Castellví de la Marca	?	2003
FARINES, Cal	Castellví de la Marca	?	?
FARIOLA, Coma	Cunit	“Coma Fariolla”	1579
FARRAGINAL, El	Olèrdola (Moja)	“el Faratjinal”	1861
FARRAGINAL, El	Olèrdola (Viladellops)	“lo Feraginal”	1537
FARRENY, El	Olèrdola (El Sepulcre)	“A. Farreny”	1676
FASOL, Can	Sant Quintí de Mediona	?	?
FAU, Clot del	Castellet i la Gornal	?	1919
FONTFREGONA	Torrelles de Foix	“Faufregona”	?
FAUNEI, Camp	L'Arboç	“Camp Fauney”	1326
FEIXA, La	Avinyonet (Les Gunyoles)	“la Feixa”	1405
FEIXA, La	Olèrdola (Viladellops)	“la Fexa”	1537
FEIXA LLARGA, La	Cubelles (Rocacrespa)	“feixa llarga”	1772
FEIXA LLARGA, La	Castellet i la Gornal	?	1912
FEIXA RODONA, La	Castellet i la Gornal	?	1977
FEIXES, Les	Olèrdola (Viladellops)	“les Fexes”	1537
FEIXETA, La	Olèrdola (Viladellops)	“la Fexeta”	1537
FELICIANA, Cal	Castellet i la Gornal	?	1972
FELIU, Mas d'en	Castellet i la Gornal	“mas den Feliu”	1553
FELIU, Mas	Terrassola i Lavit	“mas Feliu”	1582
FÈLIX, Cal	Sant Jaume del Domenys	?	1994

Adreceu-vos a:

Vicenç Carbonell, Av. de Jaume Balmes, 32, 3r, 2a

08800 VILANOVA I LA GELTRÚ

Tel. 93 815 90 26

v_carbonell_v@yahoo.es

vcarbonellvirella@gmail.com

25 SORTIDES A PEU PEL PENEDÈS

Secció d'Excursionisme de l'Institut d'Estudis Penedesencs
2003

Topònims	Pàgines	Notes
SELLS, cafè d'en (Ordal)		
SELMA (Aiguamúrcia)	13, 20 (foto), 21, 23, 29, 31, 85.	Poble abandonat.
SELVA, fondo d'en (Sitges)	61.	Pujant el puig d'en Boronet.
SENYORA, molí de la (Pontons)	37.	Damunt la riera de Pontons.
SERRA, la (Santa Oliva)	167, 168.	Partida també dita dels Colls.
SERVERA, fondo de la (Olivella)	147.	Part nord del terme.
SERVERETA, fondo de la (Castellet)	141.	A Torrelletes.
SITGES	33,43,63,109,113,114, 115, 117.	Esmunts.
SITGES, platja de	41.	Des de l'Aiguadolç a les Coves.
SOBALS, plans dels (Pontons)	37.	A llevant del terme.
SOLÀ, mas (el Montmell)	121, 123, 125.	Dintre d'en baluard, és propietat de Suriol.
SOLDAT, cal (el Montmell)	121.	En el lloc de Sant Marc.
SOLER i la font, el (Mediona)	75.	Masia coneguda l'any 1434.
SOQUES, cal	161.	Sant Jaume dels Domenys.
SUBIRATS, castell de	17, 19.	Dóna nom al municipi.
SUBIRATS, terme de	17.	
TALAIA del Montmell, la	83.	És a 861 m d'altitud.
TALAIA Mediterrània (el Montmell)	29.	A la plana Bovera.
TANCAPORTES (Castellet)	143.	Nom antic.
TAPAT, avenc del (Albinyana)	51.	És un renom del poble.
TEIX, fondo de la vall del (Begues)	45.	Afluent de la riera de Jafre.
TELÈGRAF d'Ordal, el	56 (foto), 59.	Proper al coll de la Creu d'Ordal.
TERRASSOLA i Lavit	89, 91, 93.	Terrassola el 990.
TEULERIA, la (la Granada)	101.	Relacionada amb la teuleria dels Àlbers.
TICOT, cal	125.	Masia en runes vora torre Milà.
TOIXÓ, fondo de la cova del	143, 145 (cau del Toixó).	A Torrelletes (Castellet).
TONI, font del (Albinyana)	53.	
TORRE Ramona (Subirats)	17, 19.	Caseriu on hi ha Sant Joan.
TORRE, coster de la (la Bisbal)	69.	Damunt del poble.
TORRE, les	125.	Masia de Selma (Aiguamúrcia).
TORRE, pla de les (Torrelles)	15.	Damunt la carretera de Pontons.
TORRELLES de Foix	15.	
TORRELLES, castell de	15.	Era al costat del Santuari de Foix.
TORRELLETES i el pou (Castellet)	139, 145.	A 183 m d'altitud. Existia Sta. Magdalena.
TORRENT, masies del (Albinyana)	49.	A les rieres d'Albinyana i de la Bisbal.
TORRETA, la (Castellví de la Marca)	13.	A migdia del castell.
TORRETA, la (Mediona)	74 (foto), 78.	Situada dins d'un baluard.
TORROSSOLLA (el Montmell)	83, 85.	Part del darrera de la serra del Montmell.
TORT, mas d'en (Terrassola)	89, 96.	Masia enrunada, abans dita casa Bas.
TORTA, la (Olèrdola)	27.	Nom antic de la Seguera.
TOTARREU, pallissa del (la Bisbal)	69.	En el torrent de la Meixa.

(continuarà)

CENTRE D'INTERPRETACIÓ DE L'AVIACIÓ REPUBLICANA I LA GUERRA AÈRIA

El mes de juliol de 2011 es va inaugurar el Centre d'Interpretació de l'Aviació Republicana i la Guerra Aèria (CIARGA) a Santa Margarida i els Monjos i, des del mes de setembre obre les seves portes els caps de setmana y per visites concertades.

L'IEP, L'ETTRP I EL CIARGA

L'Institut d'Estudis Penedesencs (IEP) ha tingut una participació activa en la creació i posada en marxa del CIARGA, ja que ha estat responsable tant del disseny museogràfic, com dels seus continguts. El Centre, però, ha estat possible gràcies al treball conjunt de l'Ajuntament de Santa Margarida i els Monjos, el Memorial Democràtic i la Direcció General de Recerca de la Generalitat de Catalunya, l'Associació d'Aviadors de la República (ADAR) i l'IEP.

L'any 2007 es va posar en marxa l'Estació Territorial de Recerca Penedès (ETRP: FARE) a partir d'un conveni signat per l'IEP, la Direcció General de Recerca i l'Ajuntament de Santa Margarida i els Monjos, amb l'objectiu d'estudiar al Penedès i a Catalunya el paper de l'aviació republicana i la guerra aèria en el marc de la guerra civil espanyola. Un dels projectes que es contemplava en aquest conveni era la creació d'un Centre d'Interpretació relacionat amb el tema de l'aviació i la guerra civil. La tasca realitzada per l'ETRP: FARE entre 2007 i 2010, tant en el camp de la investigació, documentació i difusió, pot veure's a la web: www.aviacioiguerracivil.com. En aquesta web hom pot realitzar una visita virtual als aeròdroms penedesencs del *Vesper de la Gloriosa* o consultar el fons documental sobre aviació i guerra civil que es serva a la Biblioteca dels Monjos, entre altres coses.

Per tirar endavant el projecte de Centre d'Interpretació es va comptar amb la col·laboració del Taller de Projectes de la Universitat de Barcelona, que va preparar, junt a l'IEP, el primer esbós del CIARGA i, al seu torn, va elaborar un programa didàctic destinat a les escoles i instituts que visitin el centre. El projecte va rebre el suport de l'Ajuntament de Santa Margarida i els Monjos i del Memorial Democràtic que facilitarien el seu finançament. Finalment, després de quasi tres anys de treball el CIARGA ha obert les seves portes als visitants.

Un centre modern

El Centre d'Interpretació de l'Aviació Republicana i la Guerra Aèria (CIARGA) és un equipament museogràfic singular i de referència relacionat amb l'aviació i la guerra civil a Catalunya que s'emplaça a Santa Margarida i els Monjos, al Parc de la Memòria del Serral, dins l'aeròdrom republicà dels Monjos que formava part de l'anomenat *Vesper de la Gloriosa*. El CIARGA és el

centre de referència dels Espais de la Memòria Democràtica al Penedès i dels espais de l'aviació i la guerra civil, en el marc de la Xarxa d'Espais de Memòria de Catalunya.

Aquest equipament cultural és el primer referent dedicat a explicar la història de l'aviació republicana a la Guerra Civil espanyola (1936-1939), tot mostrant el desenvolupament de l'aviació durant la guerra; la important intervenció estrangera en els dos bàndols; la guerra aèria al front i a la reraguarda, és a dir, aquells esdeveniments que són propis i significatius en el context de la Guerra Civil i l'aviació a Catalunya en el context constructiu i de funcionament dels aeròdroms militars.

Igualment, es mostren els continguts locals a l'entorn de l'existència del camp d'aviació dels Monjos, emprat per les esquadrilles republicanes de caça en el context de la xarxa d'aeròdroms del Vesper de la Gloriosa, integrada pels terrenys de vol de Pacs, Sabanell i Santa Oliva: com es construïa un aeròdrom republicà, quins avions s'hi emplaçaven, els tallers de muntatge i reparació, els aviadors, els mecànics, armers i altre personal que formava part del tren rodat de les esquadretes...

Tot això es mostra gràcies a la creació d'una museografia didàctica i comprensiva, que combina escenografies i peces originals amb potents recursos multimèdia. Així, en el projecte compta amb la creació de dues rèpliques (escala 1:4) dels avions republicans més representatius de tota la guerra, protagonistes el 1938 i 1939 de les accions aèries a l'Ebre des dels camps penedesencs: el Polikarpov I-15 *Xato* i el Polikarpov I-16 *Mosca*. També compta amb diversos audiovisuals i recreacions virtuals que permeten aprofundir el coneixement dels fets des dels protagonistes. També compta amb una maqueta (escala 1:7) del local de la Margaridoia tal i com era l'any 1938 quan s'hi muntaven els Xatos; o una rèplica (escala 1:1) amb una caseta de comandament i dues figures que representen el cap d'Estat Major i el cap d'Equadrilla amb noms i cognoms.

Un dels principals atractius del CIARGA és la Cabina de *Xato* a escala 1:1, feta amb tots els materials i aparells dels avions que volaren el cel del Penedès durant la guerra civil, i que està adaptada a un simulador de vol, de manera que els visitants poden experimentar la sensació de volar en un d'aquells aparells.

En un hangar

El CIARGA està situat dins d'un hangar, just al costat del refugi del Serral. Es tracta d'un hangar habilitat com a espai museogràfic, el qual en el seu interior proporciona el marc adequat per a la presentació dels espais definits i dels continguts, tant de presentació de l'equipament, com dels vuit àmbits en els quals s'implementa la museografia.

El Centre s'articula a partir de tres espais físics ben definits:

1. **Espai de Recepció**, destinat a la recepció dels visitants, que compta amb tots aquells elements útils per a rebre'ls i les dependències necessàries per al funcionament de l'equipament, com serveis tècnics, sanitaris, i botiga, la qual ofereix productes de màrqueting de qualitat. També compta amb una pantalla d'informació i consulta sobre les temàtiques relacionades amb l'equipament, amb el projecte *Tots els Noms*, amb els *Itineraris de la Memòria Democràtica del Penedès*, i amb el *Espais de Memòria de Catalunya*.
1. **Recorregut**: el recorregut expositiu ocupa la part central de l'espai interior de l'hangar, tot distribuint els 8 àmbits temàtics que exposen, d'una manera comprensible i a l'abast de tots els usuaris, el context històric de l'aviació i la guerra, la trajectòria de les

aviacions enfrontades en l'esdevenir de la guerra, les campanyes que afecten Catalunya, els indrets que van convertir-se en camps d'aviació, els protagonistes implicats, etcètera. Els textos centrals estan en català i castellà i els audiovisuals i interactius en català, castellà i anglès.

Els 8 àmbits dissenyats habilitats per donar a conèixer el discurs museogràfic del centre són els següents:

Àmbit 1: La Guerra Aèria (1936-1939)

Àmbit 2: Organització de les forces aèries republicanes

Àmbit 3: El Vesper de la Gloriosa

Àmbit 4: La indústria aeronàutica a Catalunya

Àmbit 5: Els avions

Àmbit 6: El dia a dia al camp

Àmbit 7: Els atacs aeris

Àmbit 8: Defensa activa i defensa passiva.

3. **Espai Audiovisual:** Està vertebrat per una pantalla de gran format, on es van projectant documents visuals relacionats amb l'aviació i la Guerra Civil, amb la finalitat de complir una triple funció: motivació, informació i síntesi, respecte al desenvolupament de la guerra aèria i dels diferents Espais de Memòria. L'espai acull també una mostra de cartells relacionats amb l'aviació republicana durant la guerra civil i una imatge de grans dimensions de la batalla aèria a l'Ebre.

Patrimoni, Recerca, Pedagogia

El CIARGA es complementa amb els itineraris als *espais patrimonials de l'aviació republicana* durant la guerra civil als Monjos (el taller i el refugi antiaeri de la Margaridoia, la presó d'aviadors franquistes al castell de Penyafort, el refugi antiaeri de cal Rubió, el cos de guàrdia de Masgranell, la caserna i el refugi antiaeri del Serral) que estan senyalitzats. També es complementa amb la Ruta del Vesper de la Gloriosa, una ruta senyalitzada recentment, i que passa pels espais dels antics aeròdroms republicans del Penedès: Santa Oliva, els Monjos, Pacs-Vilobí i Sabanell.

El CIARGA complementa la seva tasca divulgativa amb el Centre de Recerca i Documentació Aviació Republicana i Guerra Civil (CRDARGC) que es troba a la Biblioteca dels Monjos. Aquest Centre realitza tasques de recerca i difusió i recull documentació bibliogràfica, documental, gràfica i audiovisual sobre l'aviació i la guerra civil. La documentació servada al CRDARGC es de consulta pública prèvia reserva i acreditació.

El CIARGA compta amb un programa pedagògic dissenyat per DIDPATRI de la Universitat de Barcelona, amb la col·laboració de l'IEP, orientat a les visites escolars. Aquest programa contempla activitats pedagògiques abans, durant i després de la visita al CIARGA, i de tipologia diversa: tallers, jocs, activitats, en els camps de l'aeronàutica, la geografia, la història, la tecnologia,

Inauguració del CIARGA: d'esquerra a dreta: Joan Auladell, director general de Relacions Institucionals; Antoni Vilella, president d'ADAR; Josep Capellades, membre d'ADAR; Imma Ferret, alcaldessa de Santa Margarida i els Monjos, i Ramon Arnabat, president de l'IEP i coordinador del CIARGA

Interior del CIARGA

Maquetes de *xato* i *mosca* a l'interior del CIARGA

Maqueta del muntatge de *xatos* a la Margaridoia

Exterior del CIARGA i refugi del Serral

Visitar el CIARGA

Podeu visitar el CIARGA els dissabtes, diumenges, festius i ponts de 10 a 14 hores. També podeu concertar una visita entre setmana per a grups i/o escoles i instituts als telèfons: 627 000 129 – 938 982 514

o a través del correu:

visites.memorial@smmonjos.cat; informacio.memorial@smmonjos.cat

El preus són: Entrada general: 4 €; Entrada reduïda: 2 €

Els socis de l'IEP tenen dret a entrada reduïda

Més informació a:

http://www.memorial.smmonjos.cat/horarios_cat.html

SEGELLS I ENOTURISME

Quan des del Penedès es vol posar de relleu la seva singularitat territorial, sovint es recorre a la activitat vitivinícola com un tret característic que defineix tant la seva riquesa productiva com la peculiaritat emprenedora dels seus habitants.

Actualment els esforços dels diferents sectors relacionats amb el món vitivinícola malden per donar a conèixer les seves peculiaritats amb la vista posada en tot allò que defineix paisatge, viticultura, gastronomia i folklore.

El nexa que uneix tots aquests aspectes s'ha convingut a nomenar-lo enoturisme, i ja des d'un temps s'han anat creant diferents rutes que ofereixen al turisme aquelles peculiaritats que es donen en cada una d'elles les possibilitats de recorre-les en grups o bé sota la iniciativa particular.

En el col·leccionisme filatèlic hi ha qui ha deixat de banda les formes clàssiques del col·leccionisme tradicional i ha girat l'atenció cap a una especialitat concreta que, en els temps actuals se surt de dels sistemes especulatiu que tant han perjudicat l'afecció.

El tema de la viticultura té, sortosament, un àmbit de col·leccionistes reduït, i pot resultar interessant integrar-s'hi, si hom hi persisteix i es preocupa de trobar fonts de proveïment tan de segells com del material col·leccionable adient.

És interessant conèixer quins països productors emeten segells sobre viticultura, així com endinsar-nos en la seva història per veure les seves característiques.

A continuació presentem una emissió de moldàvia que es interessant conèixer.

Moldàvia és un dels països que compta amb més d'una emissió de segells dedicats a la seva viticultura.

L'any 2002 va posar en servei una sèrie de cinc segells i en cada un d'ells hi presentava una bella imatge dels aspectes que conformen les particularitats d'elaboració, cria i presentació del producte acabat.

L'emissió es va fer per commemorar el cinquanta aniversari del vi comercialitzat per Cricova.

Les bodegues i cellers d'aquesta empresa són, després de "Milesti Mici" les més grans que es coneixen. Tenen uns 120 kilòmetres de galeries excavades sota roca, amb una profunditat que oscil·la entre els seixanta i els vuitanta metres sota terra. La temperatura allí es manté entre els 12 i els 14 graus C. i la humitat és del 97 i 98%.

No cal dir que aquestes particularitats optimitzen al màxim les condicions per a una bona cria i conservació del producte.

Cricova té vinyes pròpies amb una superfície que arriba gairebé a les 300 hectàrees de còmput global, i la majoria es troben situades a la part central del país, a uns quinze kilòmetres al nord de Chisinau, capital de Moldàvia. També en té, però, més al sud, a la regió vinícola de Cahul.

Les bodegues i cellers tal com s'ha dit, es troben a uns quinze kilòmetres de la capital. Foren fundades el 1950, d'aquí ve que el 2002 en commemorar el cinquantenari de la seva fundació es promogués l'emissió d'aquesta sèrie de segells.

Segells

Per els filatelistes de la temàtica de la vinya i el vi, aquesta sèrie és interessant i il·lustrativa. Per començar, tenim dos segells de 40 cèntims (la unitat monetària és el Leu Moldau), Al primer ens il·lustra l'entrada al cellers, situada a peu de la roca muntanyosa que farà de sostre al llarg del recorregut.

En el segon hi podem veure un ampli carrer en la part més alta dels subterranis amb una renglera de botes a una de les dues bandes.

El tercer, d'1,50 leus, ens presenta una gran sala amb taula, copes i escopidores, per a les proves de tast del producte.

En el quart dels segells, de 2 leus, hi podem veure el que en argot particular dels vinaters elaboradors se'n diu la "biblioteca", en la qual s'hi guarden mostra d'ampolles del producte i anyades que és consideren excel·lents, obtingudes en la producció vitícola particular de la zona.

El cinquè segell, de 3'60 leus, presenta dos ampolles de vi i una vi escumós amb la corresponent vestimenta d'etiquetatge així com dues copes del producte.

L'emissió, com s'ha dit al principi, correspon al 2002 i la numeració que li dona el catàleg internacionalment més referenciat, Yvert & Tellier, és: 388-392.

Torre Ramona: SORPRENENT I MISTERIOSA

El Castell de Subirats des de les vinyes de Torre Ramona.

El diumenge 18 de setembre un grup d'una trentena de socis de l'Institut d'Estudis Penedesencs va visitar el poble medieval de Torre Ramona (Subirats) gràcies a les visites guiades que el segon diumenge de cada mes realitza el Patronat de Turisme de Subirats a tots els interessats en aquest petit nucli de l'Alt Penedès de només una cinquantena d'habitants. El Palau Gralla va obrir les seves portes per mostrar la seva història senyorial. Es va poder conèixer l'interior de la Confraria del Cava i el prestigi internacional dels confreres a la seva mateixa seu. L'església de Sant Joan Sesrovires i el cementiri parroquial, on reposen les víctimes d'un desgraciat accident produït a l'antic pas a nivell, durant els anys 20 del segle passat, va ser el primer misteri per descobrir... Es va poder pujar al campanar de l'església, on s'admira una vista panoràmica de 360 graus de tot el nucli envoltat de vinyes al peu del castell de Subirats. La visita va començar a les 11 hores des del portal de l'església i va tenir una durada de dues hores. El preu d'aquesta ruta guiada anomenada "Torre Ramona: sorprenent i misteriosa" és de 5 € per persona. Els menors de 12 anys tenen l'entrada gratuïta, i al final del recorregut s'ofereix una copa de cava per gentilesa de la Confraria del Cava.

Confraria del Cava de Sant Sadurni a Subirats.

Pati del Palau Gralla

El Palau Gralla a Torre Ramona.

Àbsis de l'Església de Sant Joan Sesrovires.

Porta de Torre Ramona (Subirats).

L'objectiu de l'itinerari és mostrar un dels nuclis medievals més desconeguts del nostre país i al mateix temps amb una història i patrimoni més interessant. L'església de Sant Joan Sesrovires, d'estil romànic i que es data del segle XII, ja existiria des de l'any 917, a la primera documentació escrita sobre Subirats. A l'interior del temple són visibles uns dibuixos i inscripcions, el significat del qual s'ha oblidat amb el pas del temps. El Palau Gralla es va construir durant el segle XVI en terrenys que en temps del rei Ferran el Catòlic van passar a possessió de la família Gralla, plena de personatges cabdals en la història de Catalunya. La seva construcció respon a la transformació dels castells en palaus, per tenir més comoditats, encara que també foren fortificats. Fins i tot es conserva en molt bon estat un túnel que arriba més enllà de l'església a uns 4,5 m respecte el nivell del sòl. La Confraria del Cava Sant Sadurní està integrada per 1.500 dames i cavallers confreres, entre els quals es distingeixen especialment els confreres d'honor que han estat investits al llarg de la història d'aquesta entitat, fundada el 1979 i amb seu al centre de Torre Ramona. Aquest edifici només és accessible en comptades ocasions, i de la mà d'un dels confreres podrem conèixer com promocionen el cava arreu del món i els racons d'uns espais tan antics com el palau i l'església, inclosa una exclusiva mina. Finalment, l'entorn d'on surten diversos camins que travessen les vinyes ens oferirà imatges que no es poden evitar ser retratades.

El primer dia d'aquesta activitat organitzada pel Patronat de Turisme de Subirats va ser el 14 de novembre de 2010, coincidint amb el Dia Europeu de l'Enoturisme, ja que Torre Ramona és un nucli envoltat de vinyes que cada juliol és escenari del Festival de Música a les Vinyes. A partir de llavors, la ruta es va programar de forma mensual el segon diumenge de cada mes. La proposta compta amb la col·laboració de la família Bori de Fortuny com a propietaris del Palau Gralla, la Confraria del Cava Sant Sadurní i la parròquia de Torre Ramona. Les places són limitades i es poden comprar a les oficines del Patronat de Turisme de Subirats i a la seva pàgina web d'internet

<http://www.turismesubirats.cat>

VÀRIA

L'ARXIU GELIDENC MARIA MORERA MARTÍ I PERE CARAFI PASCUAL

El març del 2009, el nostre consoci Enric Carafi i Morera inaugura aquest arxiu a la memòria dels seus pares, i que pretén, amb el temps, estar obert a tots els estudiosos de la història, l'arquitectura, l'art, els costums i d'altres disciplines, de Gelida i entorn, prèvia cita de consulta a cal Morera, carrer del Pi, 19, telèfon 93 779 04 37 o a l'adreça ecarafim@gmail.com, on ja s'han rebut un seguit de visites.

Aquest Arxiu Gelidenc és el fruit d'anys i panys de recollir, comprar o demanar mil i un documents referits principalment a Gelida: postals, fotografies, programes, documents antics, llibres, goigs, gravats, estampes, recordatoris... Possiblement pot presumir de tenir el màxim d'informació gràfica sobre la vila des de finals del segle XIX fins a l'actualitat: tots els llibres publicats a Gelida o sobre Gelida (amb edicions rares o introbables...), documents personals

o familiars de personatges gelidencs (metges Galès, músic i historiador Peracaula, germans Estruch de can Llopart de Baix, fuster Jaume Solsona i Guilera...) i d'entitats, documentació dels molins paperers La Gelidense i can Guarro, cartells de festa o esdeveniments locals, totes les auques publicades, les col·leccions completes o gairebé completes dels programes de Festa Major (1927 - 2011), les revistes *Guia*, *La voz de Gelida*, *Cantillepa*, *L'eixida...*, sense oblidar algunes revistes originals o fotocopiades del temps de la II República (*Rocasagna* i *Flama...*), i monografies diverses sobre el Penedès (especialment les publicacions de l'IEP), l'Anoia i el Baix Llobregat. L'arxiu té seccions d'art, història, arquitectura, arqueologia, literatura i fol·klore, un fons important de llibres antics, etc.

Hom preveu condensar tot aquest fons en un programa informàtic adreçat als possibles consultors o lectors d'aquest fons amarat d'esperit gelidenc i penedesenc, i que, en un futur, es voldria que fos de titularitat pública municipal com també les col·leccions artístiques que l'acompanyen.

Gelida, agost 2011.

Carlos Maldonado-Bourgoïn

CARRER DE DON PEDRO GRASES A LA CASTELLANA

Enriqueix el gentilici de Chacao un altre nom en vies i indrets del municipi que recorden personalitats i tradicions. El Padre Mohedano va ser el primer rector de la parròquia de San José de Chacao: va portar el cafè que va donar riquesa i anomenada a la regió mirandina fins a El Hatillo.

El cafè va ser un incentiu per a l'agricultura que va aglutinar famílies i col·lectius sencers, entre aquestes la família de Don Andrés Bello, que va tenir la finca d'El Helechal fins a la Fila de Mariches.

Un erudit i enamorat de la grandiosa obra de Bello ho va ressaltar en els seus treballs juntament amb l'escriptor Pedro Pablo Barnola, S.J. Aquest era Don Pedro Grases, i així anomenaran des d'ara dues illes del que abans era el carrer Los Chaguaramos, a La Castellana.

Cap als anys 1948-49, de retorn de la labor com a professor convidat a Harvard, Pedro Grases va construir la sòbria Quinta Vilafranca núm. 9, una de les primeres de la urbanització.

-Quina temeritat la d'anar, els Grases, a viure tan lluny! -deien els amics.

Durant més de seixanta anys el Mestre Grases va viure en aquest indret. L'entorn va anar canviant, però la casa del savi estava intacta, més aviat va haver de créixer per acollir la família tan nombrosa, que ell anomenava amb gràcia "un poble", junt a les seves col·leccions de llibres i de documents. Grases havia arribat el 1937, arran de la Guerra Civil espanyola, i allí va transcórrer tota una vida consagrada a l'estudi i al servei dels altres.

En el que avui és carrer Don Pedro Grases hi va haver la Secretaria de la Comisión de las Obras Completas de Andrés Bello, del 1948 al 1985, imperible consecució respecte a l'obra de l'humanista d'Amèrica nascut a Caracas.

La casa de Grases fou seu i llar per a tertúlies. Allí i des d'allí van veure la llum institucions, projectes, edicions de llibres; nasqueren coses bones per al país, com la Universitat Metropolitana, la biblioteca de la qual porta el nom de «Pedro Grases» per Decret Presidencial, en reconeixement a la seva dilatada labor docent de 40 anys i per la donació al país de la seva biblioteca, en el punt de mira d'importants llibrers del món fins llavors. No és casual que el carrer Don Pedro Grases sigui proper a l'Av. Eugenio Mendoza, l'empresari que va ser el seu amic i que el va tenir com a assessor dels seus projectes socials i culturals.

Per a Chacao va ser un goig tenir de veí un ciutadà amb les qualitats intel·lectuals, personals i cíviques de Pedro Grases, exemple per a generacions. La seva labor en el camp de

la cultura i la investigació humanística i documental és invaluable. Don Arturo Uslar Pietri va parlar de Grases com "uno de los mayores servidores intelectuales de Venezuela" i va qualificar de "faraónica" la seva monumental obra.

A casa dels Grases tingué lloc la sessió especial i extraordinària de l'Academia Venezolana de la Lengua Correspondiente de la Real Española, celebrada el 30 de juny del 2003, en la qual va ser lliurada al Maestro Pedro Grases una placa, amb emotives intervencions d'Óscar Sambrano Urdaneta, director, i Manuel Bermúdez, secretari, René de Sola, Luis Pastori...

Amb el carrer de Don Pedro Grases -inaugurat el passat 4 d'agost- queda rescatat a La Castellana un important indret per a memòria cultural i social del país, gràcies als que van donar suport a la iniciativa des del 2004 i a l'empenta de la Cámara Municipal de Chacao, a la Comisión de Planificación y Desarrollo Local, que presideix Elizabeth Díaz de Barnola, i a l'interès de la Fundación Cultural Chacao, presidida per Diana López, entre altres.

La casa dels Grases en els primers anys de construcció.

La placa que dona nom al carrer.

Josep M. Grau i Pujol

EMIGRACIÓ DEL CAMP DE TARRAGONA I CONCA DE BARBERÀ A VILANOVA I LA GELTRÚ EN EL PRIMER TERÇ DEL SEGLE XIX

Vilanova i la Geltrú el 1799 tenia 7.610 habitants¹ amb un creixement econòmic i demogràfic lligat amb el comerç americà, en especial l'exportació de vins i aiguardents produïts al litoral penedesenc, amb una forta implantació de comerciants, boters i patrons de vaixells². Aquesta internacionalització de l'economia afavorí els moviments migratoris, tant de sortida com d'entrada. Les fonts per al seu recompte són diverses, des dels llibres sacramentals fins als padrons municipals. Aquests darrers no es crearen fins al primer terç del segle XIX. A Vilanova el més antic amb la consignació de l'origen dels residents data de l'any 1824, i es conserva en el fons municipal de l'Arxiu Comarcal del Garraf.

Hem buidat les dades d'aquest padró referides als immigrants del Camp de Tarragona i la Conca de Barberà per a conèixer l'atracció exercida per aquesta vila en pobles de la costa i interior, les seves característiques i la seva cronologia.

Com en d'altres documents similars que hem estudiat, un dels problemes principals és la rigorositat de les dades, especialment en l'edat i anys d'arribada, la grafia dels cognoms i la manca de concreció en oficis. Malgrat tot, creiem que els resultats obtinguts són útils per a conèixer tendències de moviments poblacionals del territori.

En total anotem a 137 nouvinguts d'aquestes comarques. Els dos factors principals a destacar són la proximitat geogràfica i el volum demogràfic de les poblacions d'origen. En números absoluts sobresurten les viles marineres de Torredembarra i Tarragona, segueixen

Reus, Bràfim, Altafulla i Santa Coloma de Queralt, la resta es reparteix en petits pobles. El cas de Bràfim és puntual en tractar-se d'una única nissaga (els Garriga). De la capital de Corregiment arriben sobretot artesans, algun professional i comerciant; de Reus hi trobem preveres, boters i comerciants; de Torredembarra, oficis vinculats amb el mar (pescadors i mariners), el comerç i el servei domèstic. De la Baixa Segarra, amb Santa Coloma al capdavant, els oficis són principalment del sector primari (pagesos, jornalers i pastors) amb algun artesà. La Conca estricta l'encapçala Montblanc; de Valls, l'emigració és bàsicament femenina. De l'Alt Camp també hem d'esmentar al Pla de Santa Maria i Querol. Precisament de la Conca de Barberà tenim notícia que l'any 1852 es documenta a Vilanova la presència de veremadors de l'Espluga de Francolí, essent aquesta una migració temporal i estacional, que podria establir contactes per a migracions definitives³.

GEOGRAFIA DELS EMIGRANTS A VILANOVA I LA GELTRÚ

Camp de Tarragona

- Altafulla: 10
- L'Argentera: 1
- El Botarell: 1
- Bràfim: 10
- Cambrils: 2
- El Catllar: 2
- Constantí: 4
- Masricart (La Canonja): 1
- Montgut (Querol): 4
- El Pla de Santa Maria: 5
- La Pobla de Montornès: 2
- El Pont d'Armentera: 1
- Reus: 13
- La Riera de Gaià: 2
- Riudoms: 1
- Roda de Berà: 1
- La Secuita: 1
- Tamarit de Mar: 2
- Tarragona: 20

- Torredembarra: 25
- Vallmoll: 2
- Valls: 6
- Vilallonga del Camp: 1
- Vila-seca: 1

Total Camp de Tarragona: 118

Conca de Barberà (19)

Conca Estricta: 7

- L'Espluga de Francolí: 1
- Montblanc: 5
- Sarral: 1

Baixa Segarra: 12

- Aguiló: 1
- Santa Coloma de Queralt: 10
- Santa Perpètua de Gaià: 1

Total Camp de Tarragona i Conca: 137

Un altre element d'anàlisi és la cronologia de l'arribada dels forasters a Vilanova, encara que no tinguem dades en prop del 14 % dels casos.

Els períodes que hem establert van en funció de la cojuntura, sigui per l'afectació bèl·lica o per la renovació política del Trienni Constitucional, a més dels que afirmen arribar el mateix any de confecció del padró (prop d'un 20%), part dels quals podrien ser temporals.

La Guerra del Francès motivà una major mobilitat de la població civil que cercava refugi de les tropes invasores de Napoleó i Vilanova fou un centre que aplegà als que fugien de Barcelona i de Tarragona. Albert Virella calcula que el nombre de refugiats a la capital del Garraf fou d'unes 500 persones⁴, a més a causa del setge de Tarragona el maig de l'any 1811 des de l'hospital d'aquesta darrera ciutat es traslladen per via marítima als establiments sanitaris de Vilanova, Sitges i Mallorca 3.418 ferits, però també en sentit contrari es donà el cas de vilanovins que s'expatriaren a Mallorca altres indrets de Catalunya i fins i tot Amèrica⁵. Encara que sigui fragmentàriament hem localitzat un quadern on s'anotaren els refugiats del Camp de Tarragona residents al barri tercer de Vilanova el juny del 1812, bàsicament són de Tarragona, Reus i Torredembarra (veure annex 3).

El Trienni liberal també són uns anys conflictius, Ramon Arnavat Mata ha investigat aixecaments reialistes el 1822 al Camp de Tarragona i la Conca de Barberà, concretament cal esmentar el cas de set reialistes morts a Bràfim i els enfrontaments a Santa Coloma de Queralt⁶, precisament dues viles que aporten deu emigrants cadascuna a Vilanova en el padró de 1824. Aquest historiador documenta una desestructuració de l'artesanat o manufactura tradicional i una crisi vitivinícola, circumstàncies que expulsarien mà d'obra a la recerca de treball.

Anys d'arribada a Vilanova i la Geltrú dels emigrants del Camp de Tarragona i Conca de Barberà

- 1764-1799: 24 (17,5%)
- 1800-1807: 11(8,1 %)
- 1808-1814: 25 (18,2 %)
- 1815-1819: 12 (8,8 %)
- 1820-1823: 20 (14,6 %)
- 1824: 26 (19 %)
- No consta: 19 (13,8 %)

Total: 137 (100 %)

El mercat laboral on s'ocupen els nouvinguts també es significatiu de les possibilitats que oferia Vilanova, sobretot centrades en el sector terciari: el comerç, el transport i el servei domèstic (49,3%), segueix el sector secundari (30,4%) on abunden els artesans i en darrer lloc és pel primari amb la presència de vuit jornalers, dos pagesos, dos pastors i dos pescadors (20,3%).

És interessant constatar que la font explica que dos artesans tarragonins que vivien a Vilanova tenien una feina itinerant, un calderer que viatjava sovint a Capellades (Anoia) i un serraller que es desplaçava per pobles de la comarca, també cal recordar el cas dels aprenents que s'instal·larien a casa d'algun menestral per aprendre un ofici.

Distribució professionals dels emigrants del Camp de Tarragona i Conca de Barberà a Vilanova

Sector Primari (14)*Agricultura*

- Jornaler: 8
- Pagès: 2
- Pastor: 2

Pesca

- Pescador: 2

Sector Secundari (21)*Metall*

- Calderer: 1
- Claveter: 1
- Serraller 2

Fusta

- Boter: 6
- Fuster: 1

Tèxtil i esparteria

- Corder: 1
- Espardenyer: 1
- Sastre: 2

Pell

- Sabater: 1

Vidre

- Vidrier: 1

Construcció: 8

- Mestre de cases: 4

Sector Terciari (34)*Comerç*

- Comerciant: 9
- Comerciant de draps: 1
- Carnicer: 1
- Forner: 2

Transport

- Mariner: 5

Servei Domèstic

- Minyona: 10

Sanitat i higiene

- Cirurgia: 1
- Perruquer: 1

Classes Passives

- Hisendat: 1
- Prevere: 2
- Administrador del delme: 1

Total: 69

Per conèixer la posició social de les dones immigrades a Vilanova hem cercat els oficis dels esposos quan aquestes estaven casades, fos amb algun altre nouvingut o amb un vilanoví, de la mateixa manera que en el quadre anterior el sector majoritari és el terciari (69%), seguit del secundari (25 %) i en darrer terme el primari (6%).

Distribució professionals dels esposos de les emigrants del Camp de Tarragona i Conca de Barberà a Vilanova i la Geltrú

Sector Primari -1-

- Jornaler: 1

Sector Secundari -4-

- Boter: 1
- Ferrer: 1
- Mestre cases: 1
- Sabater: 1

Sector Terciari -11-

- Comerciant: 1
- Carnicer: 1
- Empleat de rendes: 1
- Forner: 2
- Hostaler: 1
- Mariner: 1
- Músic: 1

Total: 16

Prop d'una tercera part dels oficis dels emigrants del sector terciari són minyones, dones joves que servien en cases habitades per eclesiàstics, propietaris, notaris o comerciants, és a dir classes benestants que es podien permetre aquesta despesa a la vegada que tenir criada era a la vegada un símbol del seu estatus social.

Professions dels propietaris de les cases on servien les minyones originàries del Camp de Tarragona i Conca de Barberà a Vilanova i la Geltrú

Sector Secundari -1-

- Sabater: 1

Sector Terciari -7-

- Comerciant: 3
- Notari: 1
- Prevere: 1
- Propietari: 2

Total: 9

NOTES

1. Miquel Angel Martínez Rodríguez, "Estudio de una sociedad costera catalana de Antiguo Régimen: Vilanova i la Geltrú en el siglo XVIII", *Pedralbes* (Barcelona) 5 (1985), ps. 191. D'aquest mateix autor disposem de la monografia, *La població de Vilanova i la Geltrú en el segle XVIII (estudi demogràfic)*, Vilanova i la Geltrú, 1987.
2. Raimon Soler Becerro, "Vilanova i la Geltrú: Un procés d'industrialització (1830-1913)", *Miscel·lània Penedesenca* (Vilanova i la Geltrú), 25 (2000), ps. 457-488.
3. Albert Virella, "De quan Vilanova i la Geltrú era un empori de vi", *Miscel·lània Penedesenca* (Vilanova i la Geltrú), 1 (1978), p. 217.
4. Albert Virella, *Vilanova i la Geltrú durant la invasió francesa*, Vilanova i la Geltrú, 1998. p. 192.
5. Sobre l'emigració a Ultramar disposem del treball de Raimon Soler Becerro, *Emigrar per negociar. L'emigració a Amèrica des de la comarca del Garraf: El cas de Gregori Soler, 1771-1853*, Vilanova i la Geltrú, 2003.
6. "El Trienni Liberal a Vila-rodona i a l'Alt Camp", *La Resclosa* (Vila-rodona) 2 (1998), ps. 61-81.

ANNEX 1

Emigrants del Camp de Tarragona a Vilanova i la Geltrú segons el padró d'habitants de 1824

ABREVIATURES: s: solter/a; c: casat/da;ea: edat d'arribada a Vilanova (entre parèntesi l'any);?: cognom desconegut.

Altafulla

- Josepa, c. ea. 26 (1810)
- Maria?, ea. 60 (1824), casada amb un comerciant tarragoní.
- Tecla? c. 29 a. El seu marit era un comerciant reusenc.
- Marià Albages, pescador, c. 35 a. ea. 31 (1820).
- Maria Àngela, vídua Alegret, ea. 20 (1774).
- Josep Boireu, mariner, c. ea. 20 (1813)
- Sebastiana Giménez, ea. 19 (1824), casada amb un comerciant.

-Tecla, vídua de Llord, ea. 49 (1823).

-Josep Pasqual, ea. 25 (1824).

-Maria Sants, 24 a. minyona?, viu a casa d'un comerciant.

L'Argentera

-Josep Cruset, pagès, c. ea. 21 (1817). La seva muller era de l'Arboç del Penedès

El Botarell

-Josep Figueres,"espardagero", c. ea. 40 (1824), feia dos mesos de la seva arribada.

Bràfim

-Miquel Garriga, comerciant, c.ea. 15 (1809).

-Pere Garriga, comerciant, c. ea. 48 a. (1824).

-Josep Garriga, comerciant, s. 29 a. fill de l'anterior.

- Pere Garriga, s. 9 a. germà de l'anterior.

-Miquel, s. 8 a. germà de l'anterior.

-Josep, s. 6 a.germà de l'anterior.

-Francesc, s. 2 a. germà de l'anterior.

-Maria, s. 15 a. germana de l'anterior

-Teresa, s. 9 a.germana de l'anterior.

-Joan Requesens, jornaler, ea. 20 (1824).

Cambrils

-Maria Juncosa, minyona, ea. 21 (1819), servia a casa d'un comerciant.

-Serafina Lanyó, ea. 8 (1822).

El Catllar

-Maria?, minyona, 37 a.

-Teresa Mensa, minyona, s. 25 a. servia a casa d'un propietari.

Constantí

-Rosa?, ea. 58 (1824), casada amb un boter de Tamarit.

-Antoni Cerdà, 3 a. ea. (1823), el seu pare era un cirurgià de Falset.

-Francesc Grifoll, c. ea. 17 (1811).La seva muller era d'Altafulla.

-Francesc Maseres, serraller, ea. 31 (1819). Masricart (la Canonja)

-Tomàs Llop, jornaler, ea. 17 (1811), la seva esposa era de Vilanova.

Montagut (Querol)

- Maria, vídua de Llanusa, ea. 21 (1785).
- Jaume Cots, boter, c. ea. 17 (1814), la seva muller era de Mataró.
- Francesca Pelegrí, ea. 14 (1800), el seu marit era un comerciant de roba.
- Josep Tost, ea.9 (1800), fill de l'anterior.

El Pla de Santa Maria

- Isabel, vídua de Duc, ea. 36 (1820).
- Vicenç Ferrer, boter, ea. 11 (1764), casat amb una vilanovina.
- Benet Robinat, hisendat, s. ea. 36 (1810), conviu amb sa germana.
- Rosa Robinat, ea. 39 (1811), germana de l'anterior.
- Marià Robinat, c. 45 a. (1814). La seva esposa era de Vilanova.

La Pobla de Montornès

- Teresa, vídua de Baldrich, ea. 56 a. (1823).
- Jaume Sajol, forner, c. ea. 63 (1814). La seva muller era de Barcelona.

El Pont d'Armentera

- Maria, vídua de Tous, ea. 25 (1819).

Reus

- Joan Baget, sastre, c. ea. 27 (1797), casat amb una vilanovina.
- Reverent Bonaventura, prevere, s. 41 a. ea. 24 (1807).
- Reverent Francesc, prevere, s. ea. 23 (1786).
- Pere Badia, boter, ea. 26 (1810), la seva muller era de Vilanova.
- Teresa Baltasar, s. 9 a.
- Rosa Borràs, s. 5 a. El seu pare era un carnicer de Santa Coloma de Queralt.
- Francesc Coll Rodon, boter, c. ea. 26 (1810).
- Marià Escolà, boter, ea. 38 (1824).
- Ramon Ferrer, perruquer, v. ea. 36 (1810). Amb ell hi habiten dos fills nats a Barcelona.
- Josep Miró, comerciant, ea. 38 (1812).
- Josep Roig, jornaler, c. ea. 15 (1768).

- Raimunda Romeu, s. arribada el 1820.

- Miquel Vinyes, comerciant, c. ea. 29 (1824), la seva esposa era d'Altafulla.

La Riera de Gaià

- Maria? s. ea. 14 (1824).
- Esteve Robergas, traficant de draps, v. ea. 51 (1821).

Riudoms

- Joan-Baptista, s. ea. 4 (1812), habita a casa d'un botiguer.

Roda de Berà

- Tecla, vídua de Boada, ea. 25 (1814).

La Secuita

- Pau Ermengol, jornaler, c. ea. 22 (1806), la seva muller era de Vilanova.

Tamarit de Mar

- Marià Cocurull, mariner, c. ea. 40 (1804).
- Josep Llaurador, boter, c. ea. 66 (1824).

Tarragona

- Josep Alevo, fadrí cirurgià, ea. 19 (1824)
- Mateu Barba, comerciant ea. 60 (1824), la seva esposa era d'Altafulla.
- Andreu Batlle, mariner, ea. 18 (1810), en el moment de la confecció del padró era a l'Havana (Cuba).
- Tecla Berga, ea. 25 (1815), el seu home era un músic vilanoví.
- Albert Boronat, s. ea. 1 (1813). Habita amb la seva mare nascuda a Torredembarra.
- Francesca, vídua de Carbó, ea. 25 (1799).
- Francesca Carbó, minyona, ea. 13 (1804), servia a casa d'un comerciant.
- Joan Eloi, sabater, ea. 16 (1784), la seva muller era de Valls.
- Jaume Ferrer, fadrí d'un comerciant de roba, ea. 18 (1822).
- Antoni Fortuny, serraller, c. ea.22 (1821). "... la mayor parte [del] tiempo... en diversos pueblos".
- Pau Lladó, paleta, ea. 30 (1820), casat amb una dona de Torredembarra.

-Jaume Marrugat, s. 14 a. fill d'un hisendat de l'Arboç del Penedès.

-Maria Porta, ea. 2 (1820), filla d'un hostaler.

-Antoni Ribes, sastre, c. 45 a. la seva muller era de Vilanova.

-Pau Rodó, calderer, c. 41 a. S'esmenta que passa molt de temps a Capellades.

-Asunción Orosio, s. ea. 6 (1824), filla d'un comerciant de Jaca.

-Josep Santjoan, jornaler, c. ea. 32 (1824).

-Rosa? 25 a. muller de l'anterior.

-Magí Verga, ea. 39 (1810), casat amb una vilanovina.

-Martí Vidal, forner, c. ea. 25 (1794).

Torredembarra

-Liberata, s. 16 a. ea. 15 (1823), viu amb un comerciant de Vilanova.

-Maria? ea. 43 (1815), casada amb un mariner.

-Jaume Besora, paleta, ea. 20 (1784).

-M. Àngela, vídua de Boronat, ea. 10 (1794). Conviu amb un fill de 12 anys nat a Tarragona.

-Joan Canyelles, corder, c. 50 a.

-Teresa Canyelles, s. 16 a. era filla d'un mariner.

-Joan Ferrer, ea. 40 (1824), procurador del delme.

-Magdalena Figuerola, minyona, s. treballava a casa d'un prevere vilanoví, havia arribat el 1823.

-Magdalena Guansé, c. arribada el 1816, el seu home era un forner de Vilanova.

-Pere-Pau Martí, pescador, c. 56 a. s'afirma que vivia a Vilanova des de la seva infantesa. La seva esposa era de Vilanova.

-Vídua de Mas, minyona, ea. 39 (1823), treballava a casa d'un notari de marina.

-Joan Miracle, s. ea. 22 (1824).

-Josep Papiol, mariner, c. ea. 21 (1823)

-Maria Porta, arribada el 1813, casada amb

un paleta tarragoní.

-Joan Pujol, mariner, ea. 23 (1797).

-Josepa Roscada, s. 12 a. filla d'un mestre d'aixa de Barcelona.

-Manuel Sagunyoles, minyona, ea. 19 (1824), treballava a casa d'un comerciant.

-Maria Sales, s. 18 a. filla d'un mariner.

-Rafael Socies, comerciant, c. ea. 39 (1814)

-Rafael Socies, s. 22 a. fill de l'anterior.

-Feliu Socies, s. 19 a. germà de l'anterior.

-Rosalía, vídua de Santaliva, ea. 50 (1808).

-Francesca Torrents, casada amb un forner vilanoví, arribada el 1822.

-Roser vídua de Vallès, ea. 51 (1790), vivia a casa d'un prevere.

-Roser Virgili, minyona. s. ea. 34 (1824). Estava a casa d'un propietari de Vilanova.

Vallmoll

-Teresa Porta, ea. 4 (1820), filla d'un hostaler.

-Miquel Teixidor, jornaler, ea. 21 (1811), casat amb una vilanovina.

Valls

-Josepa?, s. ea. 19 (1821), era filla d'una propietària.

-Josepa, 35 a. casada amb un hostaler.

-Maria?, c. ea. 20 (1790).

-Josepa Cucurella, ea. 19 (1819).

-Victòria Martí, ea. 3 (1774), estava casada amb un sabater de Tarragona.

-Tomàs Riera, claveter, ea. 13 (1791), casat amb una vilanovina, tenen un fill de 18 anys nat a Barcelona.

Vilallonga del Camp

-Jaume Bofarull, paleta, c. 36 a. ea. 1 (1789), la seva esposa era de Vilanova.

Vilaseca

-Josep Bultó, fuster, c. ea. 1 (1809). La seva dona era de Vilanova.

ANNEX 2

Emigrants de la Conca de Barberà a Vilanova i la Geltrú segons el padró d'habitants de 1824

ABREVIATURES: s: solter/a; c: casat/da;ea: edat d'arribada a Vilanova (entre parèntesi l'any);?: cognom desconegut.

Conca estricta

L'Espluga de Francolí

- Antònia Turmó, ea. 34 (1805), casada amb un carnicer del Vendrell.

Montblanc

- Paula? ea. 29 (1817), casada amb un empleat de rendes de Calaf.
- Josepa Castelló, s. ea. 18 (1802).
- Pau Coll, comerciant de roba, c. ea.32 (1807), la seva esposa era de Barcelona.
- Francesc Ferrer, ea. 20 (1794), casat amb una vilanovina.
- Francesca Jofre ea. 21 (1809), casada amb un ferrer de Vilanova.

Sarral

- Sebastià Soler, comerciant, ea. 11 (1798), casat amb una vilanovina.

Baixa Segarra

Aguiló

- Joan Prat, pagès, c. ea. 23 (1816).
Santa Coloma de Queralt
- Magina, v. ea. 20 (1784).
- Josepa, vídua Arnavat, arribada a Vilanova el 1806.
- Magí Barba, pastor d'ovelles, ea. 24 (1784), casat a Vilanova.
- Josep Bofarull, jornalier, c. La seva dona era vilanovina.
- Joan Borràs, carnicer, c. ea. 5 (1799), té una filla nada a Reus.
- Dionís Comte, c. ea. 27 (1821), "vidriero de cacharros".La seva esposa era de Vilanova.
- Rosa Just, minyona, s. ea. 16 (1818), vivia a casa d'un sabater.

- Joan Piquer, pastor, c. ea. 5 (1784), la seva muller era de Vilanova.

- Magí Tomàs, paleta, ea. (1791).

- Josepa Vilanova, s. ea. 19 (1816).

Santa Perpètua de Gaià

- Josep Torrents, jornalier, ea. 40 (1804), casat a la Geltrú.

ANNEX 3

Refugiats del Camp de Tarragona al tercer barri de Vilanova i la Geltrú el juny de 1812 amb motiu de la Guerra del Francès

ABREVIATURES: s: solter/a; c: casat/da;ea: edat d'arribada a Vilanova (entre parèntesi l'any);?: cognom desconegut.

- Jaume Barado, ajudant de marina de Torredembarra, amb esposa i resta família.

- Francesc Fortuny,mariner de Tarragona amb la resta de família, "expatriats".

- Josep Homs, xocolater,amb esposa i filles.

- Josep Llaurador, sastre de Tarragona.

- Domènec Molló, mestre sastre de Tarragona, amb l'esposa i dos fills (4).

- Ignasi Pallejà, Francesc Pallejà,Agustí Pallejà amb Florentina, tots de Tarragona (4).

- Josep Salvador,Josep Salvador Clariana i Antoni Salvador Clariana, amb tres dones, tots de Reus (6).

Observacions: El número entre parèntesi correspon als membres de la unitat familiar, quan no consta no hi figura.

Font: Arxiu Comarcal del Garraf (ACG),Fons Municipal de Vilanova i la Geltrú, sign. 3953.

LLIBRES

Núria Sauch Cruz (Ed.)

LA GUERRA DEL FRANCÈS ALS TERRITORIS DE PARLA CATALANA

Ed. Afers. 2011

Extens volum de més de cinc-centes pàgines que aplega les conferències, ponències i comunicacions presentades a les jornades d'estudi celebrades al Bruc el 23, 24 i 25 de maig del 2008 en la commemoració del segon centenari de les batalles del Bruc, jornades organitzades per l'Ajuntament del Bruc i l'Institut Ramon Muntaner dels Centres d'Estudis de Parla Catalana. Com assenyala Núria Sauch, responsable de l'edició, en els mots introductoris, les jornades van suposar la trobada del major nombre d'especialistes en aquesta temàtica i el punt de partida d'una revisió dels plantejaments sobre un moment històric que al llarg del temps ha estat analitzat d'acord amb les línies historiogràfiques predominants en cada moment.

El volum s'enceta amb la lliçó inaugural de Josep Fontana sobre les guerres del Francès. Tot seguit s'acullen les ponències i comunicacions en els diversos àmbits, el primer dedicat a la dominació francesa amb un total de sis comunicacions entre les que hi ha la de Teresa Rovira Mateu i Silvia Luque Caballero sobre la guerra del Francès al Penedès amb noves fonts i documents inèdits dels anys 1908 a 1914. El segon àmbit és el dedicat a la resistència, amb una ponència i dotze comunicacions, entre les que hi ha la de Joan Solé Bordes amb dades inèdites sobre els esdeveniments de la guerra a Vilafranca. L'àmbit tercer es refereix a les conseqüències de la guerra i acull una ponència i vuit comunicacions, amb la relatora de Ramon Arrancat i Mata.

L'edició inclou encara un apartat de recapitulació i conclusions a càrrec de Manuel Lladonosa i Vall- Llebrera, així com els textos de les cinc conferències sobre "Guerra i municipis" que es van donar entre abril i novembre del 2008 organitzat per l'Ajuntament de Barcelona, la Fundació Ernest Lluch i l'Institut Ramon Muntaner, amb la col·laboració de vuit municipis. Entre aquestes conferències hi ha la de Ramon Arnabat sobre les conseqüències de la Guerra del Francès entre els anys 1814 i 1823.

J.M.L.

Elena Masó i Reig

LES DONES D'ESQUERRA, 1939-1979. MEMÒRIA I TESTIMONIS

Fundació Josep Irla. Barcelona 2011

Ens trobem davant una obra de contingut memorialístic que presenta un recull vivencial a l'entorn de trenta-tres dones, vist des del prisma comú d'una vinculació efectiva d'esquerres. L'autora, Elena Masó (1959), periodista i llicenciada en Història, és autora també d'una monografia: *Les terres del comú de Salt. Una perspectiva de l'evolució d'un poble* (1999), així com de diversos articles que analitzen *l'evolució dels grups en les polítiques locals i provincials a la Catalunya dels segles XIX i XX*.

Aquest llibre ha estat editat a l'aixopluc de la Fundació Josep Irla, polític republicà que ocupà la presidència de la Generalitat a l'exili després de l'afusellament de Lluís Companys, i recull no solament aspectes dels compromisos assumits per unes dones que van viure i van fer seu l'ideari de llibertat, pensament i acció, sinó també els d'aquelles altres que els assumiren des dels moviments clandestins, quan tingué lloc el període d'hivernada de llibertats democràtiques.

Algunes de les protagonistes trobaren en la ideologia d'Esquerra una manera de viure i d'entendre el feminisme. Altres hi descobriren formes de servei que les redimia de la subordinació de gènere en una societat masculista, i encara d'altres ho feren seguint una tradició familiar.

Des de la vessant bibliogràfica, el lector no hi trobarà cap expressió amanyagada d'heroïtats ni de partidismes. El propòsit de l'autora ha estat recuperar de l'oblit la memòria d'unes dones que van fer seus uns ideals de servei a la societat en un context humà i a l'entorn d'un component participatiu promogut això sí, des de les files i militància d'un republicanisme d'esquerres.

No s'ha d'oblidar que aquells eren temps d'efervescència en que l'esquerra va saber jugar la carta dels valors ciutadans, no ben entesos per alguns; valors que per molta de la gent benpensant tenien "pinta" d'endimoniats, tal com posa al descobert aquella expressió, mig simpàtica i mig anecdòtica, amb que l'Aurora Bertrana ho comentava quan es referia al que una beata havia dit d'ella a una ami-

ga: “quina llàstima, tan decent que semblava i ara s’ha fet d’Esquerra!”

El llibre comença amb una introducció que compren cinc eixos que acoten el guió de l’obra: les dones durant la República, les dones i la política en la perspectiva ideològica d’Esquerra, Derrota i supervivència, les noves lleis franquistes i el retorn a la minoria d’edat, i el paper de les dones en la represa d’Esquerra (1975-1979).

Els continguts s’exposen en set apartats, a manera de capítols que agrupen testimonis i records recuperats de les protagonistes, d’acord amb les afinitats comunes a cada cas. Seguin doncs aquesta pauta, hi trobem: 1–alcaldesses, regidores i conselleres. 2– Pena de mort. 3– Exilis. 4– La mordassa. 5– La repressió quotidiana. 6– La clandestinitat. 7– La represa democràtica.

Si hi cerquem relacions bibliogràfiques, no ens serà difícil trobar-hi objectius compartits amb l’ampli projecte que al Penedès coneixem com a “Tots els noms”. Aquest projecte, ja ho veieu, ha agafat “volada” més enllà del nostre territori.

El llibre té doncs les mateixes característiques i els mateixos objectius: recuperar la memòria d’un temps, ple d’il·lusions, ple de neguits i de projectes. També d’esforços, fracassos, èxits i derrotes, morts, exilis, retorns i repeses.

Celebrem per tan la publicació d’aquest treball que a través de la seva lectura ens permet ampliar més el coneixement sobre un passat ben recent.

Lluís Eroles Benabarre

Daniel Sancho París

EL COMERÇ DEL CENTRE VILA

Il·lustracions de Lluís Masachs Mestres
Ed. Andana 2011

En un opuscle d’una trentena de pàgines, en una edició prou acurada amb un conjunt ben agraït d’il·lustracions a color, el jove historiador Daniel Sancho ens proposa un recorregut per la història de Vilafranca, que és i ha estat sempre una història lligada al comerç, dels temps medievals, el mercat de Vilafranca i les fires, l’organització comercial de la vila en gremis i confraries, les fires setcentistes i vuitcentistes, l’arribada de la industrialització, per seguir amb els mercats municipals i el comerç de botiga i arribar així als nostres dies sota el criteri que el comerç dóna vida.

És evident que en un petit retrat de la Vilafranca botiguera com és aquest la referència de la

prosa costumista, irònica i excepcional en tots els sentits hi té un pes específic. És igualment clar que en el llibre que ara comentem potser la prosa de l’autor no és en excés literària però cal remarcar que ha portat a terme una important tasca de síntesi, amb notable rigor i mantenint sempre un a prosa planera fàcilment assequible a tota mena de lectors. En qualsevol cas és un tema que dóna per molt, Sancho ha volgut fugir –i possiblement ha fet bé– de l’anecdòtic pairalista, potser un altra dia serà possible una edició que ens faci un retrat íntim i desacomplexat, més literari que històric, de la Vilafranca del taulell.

L’edició, promoguda per l’associació de comerciants del Centre Vila i costejada amb el suport de nombrosos patrocinadors, entre ells els principals establiments comercials de la població, es va posar a la venda a totes aquestes botigues a un preu ben mòdic i amb destinació a un centre assistencial, no cal dir que la iniciativa va tenir una acollida ben destacada.

J.S.B.

Agustí Bartrà

CRIST DE 200.000 BRAÇOS

Lleonard Muntaner, editor. Palma de Mallorca, 2008

Agustí Bartrà (Barcelona 1908– Terrassa 1982) va ser un dels novells escriptors catalans cridats per incorporar-se a l’exèrcit republicà, i que en el tram final de la contesa va haver d’exiliar-se al país veí, igual que molts altres soldats de les lleves de darrera hora. A França va passar pels camps de Sant Cebrià, Argelers, i Agde on hi va conèixer la realitat punyent de la derrota i la desfeta moral i espiritual de molts companys abocats com ell a viure i conviure en la incertesa dels camps. En aquest període es van anar configurant les seves conviccions com a escriptor i sobretot com a poeta. Sortir-ne era per tan un objectiu, i sortir-ne amb la moral íntegra, tot un repte.

Crist de 200.000 braços, una de les seves obres, és una novel·la recreada en la vida als camps de refugiats i protagonitzada a l’entorn d’un grup de quatre companys, Tarrés, Puig, Roldós i Vives, en els quals s’hi interioritzen les vivències i pensament de cada un d’ells a través d’un tractament particular on s’hi posa de relleu les peculiaritats psicològiques de cada un.

En el fons, els protagonistes emergeixen de l’entorn real; en concret dels companys de la desventurada situació del camp; dit amb altres paraules

les, recreen criatures vives, personatges amanyagats per un alè de fantasia.

Així rere Pere Tarrés s'hi intueix un jove camperol sortit de la pagesia de la Plana de Vic; a en Pere Puig s'hi troba un comissari polític del mateix nom. Joan Roldós personifica un company, amb una salut extremadament delicada, que finiria els seus dies en un hospital francès el 10 de novembre de 1942, tot i que a l'obra aquest desenllaç té lloc en el clos de la mateixa xabola del camp. Per últim, Pere Vives, era el quart dels amics de Bartra amb qui l'uní una gran amistat i amb qui intercanvià una curta però interessant correspondència, des de diferents camps francesos per on va passar aquest darrer abans de caure presoner dels alemanys i ésser deportat a Mauthausen, on moriria assassinat amb una injecció de benzina al cor, el 30 d'octubre de 1941¹

Al llarg de la novel·la, dues figures posen una mica de color, humanitat i tendresa: l'afecte que dispensa, especialment en Roldós, un dels quatre amics, per Boira², un gos que havia perdut el seu amo quan es produí la retirada i que se'ls hi ajuntà en el camí de l'exili.

L'altre, correspon a "Caliban" un personatge més aviat solitari que es troba al camp, i amb aspecte d'estrafolari que, malgrat tot, posa una certa nota d'humor a una obra lírico-poètica, no pas exempta d'uns trets colpidors, llançats com a sagetes cap a la intimitat plaent del lector, a través d'una innocent però colpidora descripció tetralogia precedida amb el subtítol de "ciutat de derrota"³.

Agustí Bartrà començà a escriure l'obra el 1940, quan ja es trobava a la República Dominicana i fou enllestida a Mèxic dos anys després.

En la seva primera versió duia per títol "Xabola"⁴ i va guanyar el premi Fastenrath als Jocs Florals de Mèxic del 1942 (els segons que s'hi van celebrar). Aquesta obra aparegué publicada amb aquest títol l'any següent i anava precedida d'un pròleg de Josep Carner.

Quinze anys després l'editorial mexicana Novaro en va treure una altra en castellà: "Cristo de 200.000 brazos", amb un tiratge de 15.000 exemplars. L'editorial Plaza Janés, a la vegada, també en treia a la venda una altra.

La versió d'ara correspon a una altra impressa a Palma de Mallorca, l'any 2008 per Lleonard Muntaner, a partir de la que va treure Edicions Proa el 1974, de la qual conserva el pròleg de Francesc Vallverdú, afegint-hi alhora un epíleg del poeta Lluís Solà.

Lluís Eroles Benabarre

Plantalech / Sílvia Amigó Cuscó

VARIACIONS FLORALS

Vilafranca 2010

Amb motiu de l'exposició de Fèlix Plantalech a la galeria Palma Dotze el novembre del 2010 es va suscitar la iniciativa d'aquesta breu edició de notables dimensions físiques en una quarantena de pàgines que venen a ser com una joia menuda en la que sense explicacions justificades, l'obra plàstica de Plantalech es conjuga amb la poesia o prosa poètica de Sílvia Amigó.

Les pàgines d'aquesta petita meravella són instants d'una fugacitat variable, en alguna ocasió la lletra sembla voler incitar a la imatge, no pas explicar-la, aquí no hi ha res a dir, la creació és lliure, amb paraules o amb colors. La conjunció, però, convida al joc, altres vegades sembla que sigui la imatge (anàvem a escriure la música) la que justifica la lletra i en determinats moments les sensacions d'un i altre es troben en enamorada conjunció o s'enfronten en airada desavinença. Observar aquest joc sense voler-ne treure cap mena de conseqüència, gaudir del plaer doblat d'un i altre camí d'expressió, sentir la sensibilitat feta realitat sobre paper imprès. Tot ens convida en aquest exercici sense precedents a casa nostra

1 Una altra referència al Vives del *Crist de 200.000 braços*, la trobem dins la novel·la històrica de Joaquim Amat Piniella, *K.L. Reich* (1963), en el personatge de l'obra "Francesc", i també és possible identificar el Vives de l'obra bartriana amb aquell Vives evocat en unes memòries escrites per un altre company d'exili, Ferran Planes, a *El desgavell*, i publicades per Edicions Selecta, Barcelona, 1969.

2 Boira, igual que "Argós" en l'obra bartriana *Odisseu*, té, per part de l'autor, un tractament paral·lelament semblant al que pot dispensar-se a un ésser humà.

3 Ciutat de derrota, era el títol amb que Bartra començava el primer capítol de la novel·la suara esmentada en les primeres edicions..

4 el canvi de títol té origen en un fragment de la tercera elegia del poema *Ecce Homo* (1968), construïda des de l'experiència viscuda als camps de concentració, i expressada en els versets. *Crist de dos-cents mil braços, dolor nostre que ets a la sorra*.

al gaudi harmoniós o desimbolt, a la sensualitat de les arts enamorades.

J.M.L.

Stephen Hawking i Leonard Mlodinow

EL GRAN DISSENY

Traducció al català: David Jou

Segona edició, desembre 2010.

Columna Ed. Barcelona

L'obra és essencialment exponencial, i té una distribució que compren vuit capítols, més tres apartats addicionals: glossari, agraïments i índex.

Mentre als dos primers es posa èmfasi a l'entorn del fet humà amb algunes digressions sobre l'existència vista a través dels primers capbussaments filosòfics, aviat es deixen aquests plantejaments especulatius per a cercar noves dreceres i anar cap aquelles amb continguts més científics, introduint-nos pels camins de l'inici a la física moderna assaïjats als darrers segles, i que han portat a un canvi en la visió primerenca de l'univers, a través de les cent vuitanta-set pàgines que formen el gruix del llibre, descomptant-ne els apartats addicionals.

D'entrada s'ha d'advertir al lector que no esperi trobar-hi teories maximalistes.

El desglossament dels continguts que es fa a cada capítol no és determinant en quan a conclusions, senzillament s'exploren els camins visionats abans per aquella plèiade de filòsofs que visqueren a la regió de la Jònia, a través de les observacions dutes a terme i que arribaren a continguts formals, que caracteritzaren la seva escola.

La filosofia d'arrels cristianes va tenir com a exponent principal a Sant Tomàs d'Aquino (1225-1274), qui marcà al llarg dels anys que seguiren les línies del pensament ontològic en quan a la creació de l'univers, conduint el discurs cap el principi de la creació per Déu.

El llibre de Hawking-Mlodinow comença amb una frase concloent: "Existim durant un temps molt breu, i en aquest interval tan sols explorem una part diminuta de l'univers".

Això semblaria contradir l'esperit d'observació d'aquells primers mortals de la Jònia, a l'Àsia Menor, que s'esforçaven en observar i entendre les coses que veien. Eren filòsofs amb tots els atributs que se'ls hi podia demanar.

Al llibre es fa tanmateix una afirmació categòrica: *la filosofia ha mort*; i tot seguit n'exposa la raó: "No s'ha mantingut al corrent dels desenvolupaments

moderns de la ciència, en particular de la física. Els científics han esdevingut els portadors de la torxa del descobriment en la cerca de coneixement".

A cada capítol es van presentant els principis que conformen nous descobriments, descobriments que fan possible entendre algunes lleis naturals que regeixen el nostre univers i avançar encara més enllà, plantejant la possibilitat d'altres universos, i en cada un d'ells la probabilitat que continguin una història possible i particular, d'entre el cúmul infinit d'elles.

Sobre l'existència d'altres universos, els autors n'aventuren un càlcul matemàtic de 10^{500} (deu elevat a la cinc-centena potència). Si d'un cúmul tant gran volguéssim trobar les lleis predites per a cada univers en només una mil·lèsima de segon per a cada un d'ells, resultaria, segons ens diuen, que començant en el moment de produir-se el Big Bang, a hores d'ara solament hauríem arribat al còmput d'una vintena part de potències examinades.

Amb el recolzament de les exploracions i comprovació teòriques i amb ajuda de la matemàtica moderna, es conclou que l'origen de l'univers actual havia començat amb l'expansió d'un univers primer, per mitjà del Big Bang.

A partir d'aquest fet els físics no paren de formular-se preguntes curioses i incisives com:

–Quin és l'origen de les lleis que regeixen l'univers?

–L'existència de lleis permeten excepcions que poguessin ser interpretades com a miracles?

–Hi ha un sol conjunt de lleis, o n'hi més d'un?

El llibre gira entorn els avenços de la ciència –sobretot posant l'ull en aquells que poden formular-se a través de teories verificables–, cercant l'existència de lleis universals.

Cada teoria suposa un pas endavant, un nou descobriment, i encara que sembli que no guardi relació directa amb els anteriors, si que hi enllaça en la seva concepció i per tant, es conclou que en formen part.

D'aquí que l'avenir científic s'encamini cada vegada més cap a una gran teoria, Una teoria global que compliria amb tots i cada un dels preceptes de les lleis particulars de les altres teories.

Aquesta gran teoria, els autors han convingut designar-la com a teoria "M", o teoria final.

Per què "M", si a aquesta lletra ni tan sols s'hi recorria en la designació tradicional dels grans principis (alfa-omega)?

Potser perquè és difícil de definir abans d'ésser formulat, o perquè simplifica una complicada defi-

nició, o un reguitzell de conceptes!

En la impossibilitat, temporal, de trobar-hi una resposta que satisfaci l'expectativa creada, els autors la bategen com teoria "Mestra", teoria "Miracle", i encara com a teoria "Misteri".

Con sigui que aquestes apel·lacions es troben just a la meitat del llibre, cal prendre-s'ho com una nota més de l'humor anglès, que de tant en tant sura a les pàgines per a distreure al lector de l'ensopiment d'una lectura versada prodigiosament en l'exposició de les teories i descobriments de Newton, Feynman, Maxwell, Laplace, Einstein, i encara un bon nombre més de científics, amb els principals treballs fruit de llurs recerca, que il·lustren al neòfit i pacient lector amb les exposicions sobre els quarks, física quàntica, força nuclear forta i la força nuclear feble, teoria ondulatoria o els espais corbats, per apuntar només algunes de les experiències en que han reeixit els homes de ciència, a l'agafar la torxa del discurs científic del que es feia esment al parlar del relleu de la filosofia per la ciència.

Considero que el llibre no resulta fàcil de llegir i entendre en la seva amplitud. Que ningú però s'esveri pel rerafons que se'n pugui desprendre del seu contingut.

Es diu que el nostre univers, igual que els altres universos possibles van sorgir del no-res, en produir-se el Big Bang, amb la qual cosa conclou, en bona lògica, que això té prou validesa per a reemplaçar l'obra de la creació per Déu.

Donat aquests supòsits, penso que la nostra ment no està encara prou desenvolupada per entendre que del no-res pugui sortir-ne alguna cosa. Potser en els segles avenir, i si incidents ocasionats per alguna maltempada humana no condueix a la desaparició de l'espècie humana, podrem arribar a entendre aquesta incongruència que ara se'ns planteja. Avui per avui però, ens haurem de conformar i esforçar-nos només a entendre millor aquest "nostre" univers i les seves lleis, i no escalfar-nos massa les neurones especulant si hi ha un Déu (per no bandejar de bones a primeres el concepte) que va crear l'univers de forma manual o bé valent-se d'unes lleis ultrapossibilistes per desfermar un Big Bang amb el potencial i propietats inherents d'expansió i de vida en determinats planetes.

En aquesta espera, proposo tornar-ne a parlar quan arribi el moment.

Lluís Eroles Benabarre

Juan Piqueras Haba

DE LES PLAGUES AMERICANES AL COOPERATIVISME A ESPANYA 1850- 2007

Vinseum 2010

Edició del treball guanyador del I Premi Emili Giralt i Raventós- Cultures del Vi, convocat per Vinseum i dotat per l'Incavi, estudi ampli sobre els diversos aspectes organitzatius del món pagès obra d'un dels seus més destacats especialistes, professor del Departament de Geografia de la Universitat de València (un indret i una institució que ens porta igualment al record de l'enyorat mestre Emili Giralt).

L'autor es planteja d'entrada com el sector vitivinícola es va veure revolucionat per les plagues que vingueren d'Amèrica i com van ser aquestes les que van determinar la dinàmica del sector a partir del segle XIX. Així una primera part és dedicada a l'Oïdium tuckeri, com es va difondre per Europa i específicament per les principals zones de la península ibèrica i quines conseqüències o beneficis va suposar en un o altre indret. Una segona part és dedicada a la fil·loxera en el que l'autor anomena la mort i la resurrecció de la vinya, amb una anàlisi detallat del seu pas pels diversos indrets de l'Estat i específicament per Catalunya. Un tercer apartat correspon al tercer gran flagell: el mildiu amb una anàlisi més breu dels diversos aspectes del seu atac a Espanya.

Com que els grans mals demanen grans remeis, d'aquestes greus incidències que van ser les esmentades malures en derivaren un seguit d'iniciatives que van de les estacions in escoles de viticultura i enologia als cellers cooperatius. Aquest darrer constitueix un capítol ampli i ben interessant del llibre en el que dibuixa les línies generals del procés i el context en el que es va articular, les diverses etapes històriques, el paper de Catalunya com, a capdavantera del cooperativisme, el desenvolupament a les altres regions de l'Estat i una interessant recapitulació sobre els valors permanents del cooperativisme. El volum es complementa amb un ampli aparell bibliogràfic i un apèndix estadístic sobre l'evolució de la superfície de vinya a Espanya entre 1857 i 1926.

J.S.B.

Joan Bosch i Planas

LA CHACRA

Editorial San Marcos. Perú 2011.

Literalment robat per la força literària del paisatge, per la insondable dimensió tel·lúrica de l'entorn americà, el vilafranquí Joan Bosch i Planas ens ofereix un segon volum de narracions de temàtica andina, en castellà, després d'aquell "El patio del sol" que tan bona acollida va tenir en aquell espai americà. La magnitud de l'encís americà ha estat de tal magnitud que l'autor s'ha vist necessitat d'instruments narratius per posar sobre paper i articular mitjançant breus fils argumentats el que resulta ser una descripció encantada del paisatge del tròpic en els seus valors d'autenticitat primera, una cosa certament gens fàcil d'entendre o d'explicar entre aquells que, rellogats a la vella Europa, hem oblidat ja que aquí el primigeni es manté enterrat sota segle de cultura i civilització.

Aquesta tendència es manifesta en aquest volum en una passió cautelosa però evident, tel·lúrica sempre, que sembla voler parlar-nos d'unes capacitats potencials que sovint es desaprofiten. Sovint els seus personatges es veuen condicionats per forces superiors a la seva voluntat, al meravellós acte d'existir, d'aquí que en algun moment el pas dels dies tingui una certa dosi d'ironia: rera nosaltres en vindran uns altres i la terra continuarà condicionant l'existència de tots els éssers vius, qui sap si atrapats per l'encís de la lluna.

La prosa de Joan Bosch manté sempre el ritme pausat del narrador omniscient, del verb lent i harmoniós, amb un ritme que porta al lector com si fos un riu de paraules que porta als camps i les ciutats del nou continent. El vell narrador d'històries coneix el poder de les paraules, la força pausada i rítmica per encisar a un auditori de lectors que en sap de la joia de les cròniques que ens parlen de la intensitat de la vida i la terra perquè constitueixen fragments d'aquest mateix espai vital. Són històries carregades de sensibilitat, fragments de vida sense malícia, sovint amb protagonistes infantils, ànimes de puresa que senten més que qualsevol altra la natural vitalitat de la terra, el que també els pot permetre algun joc de complicitats sense malícia, acords tàcits que els permetran superar les dificultats d'una existència sovint miserable, encontres que la vida posa en alguns moments al nostre abans com si fossin obsequis de l'atzar, punts de coincidència que els permeten anar més enllà del nivell primari i superficial d'allò que és quotidià de la vida diària.

És aquest un llibre de lectura lenta, un volum que convida a la reflexió i a la pausa, a ser assaborit a l'espai, real o virtual, d'un viatge llarg. Un volum que no pretén descobrir-nos secrets absoluts ni reflexions obtuses, sinó que ens convida a observar-nos a nosaltres mateixos i a relacionar-nos amb la vida i amb la terra, amb les essències primàries del que ens és propi, del que condiciona la quotidiana meravella de la vida.

J.S.B.

FONS BIBLIOGRÀFIC

Aportació Ajuntament de Gavà

- TARRIDA I PUGÈS, Antoni. *La generació perduda. Els gavanencs i la guerra del 1936-39*. Ajuntament de Gavà. Gavà. 2010. 108 pàg.

Donatiu d'autor

- PUIGGRÒS I MODOLELL, Joan M. *El grup excursionista Germanor d'Esplugues i el seu temps 1928-1939*. Edició de l'autor. 2005. 414 pàg.
- BOSCH I PLANAS, Joan. *El patio del Sol*. Editorial Sant Marcos. Lima. 2010. 108 pàg.
- ROVIRA, Josep M. *Allà baix, al fons del jardí*. Edició de l'autor. Vilafranca del Penedès. 2010. 18 pàg.
- LLORAC I SANTIS, Salvador. *25 aniversari (1984-2009)*. Associació Catalana d'Enòlegs. Vilafranca del Penedès. 2010. 140 pàg.
- ALTADILL I GINER, Miquel. *Una societat centenària l'Orfeó Vilanoví*. Edició de l'autor. Vilanova i la Geltrú. 2010. 220 pàg.

Donatiu Ajuntament de Sant Cugat Sesgarrigues

- SANCHÓ, Daniel. *Sindicat Agrícola Cooperatiu de Sant Cugat Sesgarrigues*. Ajuntament de Sant Cugat Sesgarrigues. Sant Cugat Sesgarrigues. 2007. 128 pàg.

Donatiu del Sr. Vicenç Carbonell

- ALMAGRO, Martín. *Ampurias. Guía breve de las excavaciones y museo*. Casa Provincial de Caridad. Madrid. 1967. 84 pàg.
- *Reial Monestir de Santa Maria de Ripoll*. Centro de Iniciativas y Turismo de Ripoll y Comarca. Ripoll. 1968. 16 pàg.

Donatiu del Sr. Joan S. Sadurní

- *Col·lecció de Goigs*. Aplec de Sant Pau. Edició de l'autor. Vilafranca del Penedès. s/d. 10 làmines.
- *Recordatoris d'aplecs (1985-2010)*. Aplec de Sant Pau. Edició de l'autor. Vilafranca del Penedès. s/d. 32 pàg.

Donatiu Universidad Tecnológica de los Andes

- *Resumen Informativo 2007*. Universidad Tecnológica de los Andes. Perú. 2008. 158 pàg.
- *Memoria 2007*. Universidad Tecnológica de los Andes. Perú. 2008. 116 pàg.

Intercanvi Fundació Josep Irla

- ANTICH, Xavier. *El paper polític de la cultura és que fa de polis, fa comunitat, aglutina. Una conversa amb Josep Bargalló*. Eines núm. 13. Fundació Josep Irla. Fundació Irla. Barcelona. Tardor 2010. 152 pàg.
- GAITX MOLTÓ, Jordi. *Jospe Irla i Bosch. Memòries d'un president a l'exili*. Viena Edicions. Barcelona. 2010. 240 pàg.
- CARBONELL JORDI. *Entre l'amor i la lluita. Memòries*. Raval Edicions SLU, Proa. Barcelona. 2010. 270 pàg.

- DOMÈNECH I CASADEVALL, GEMMA I GIL I TORT, Rosa Maria. *Un nou model d'arquitectura al servei d'una idea de país*. Fundació Josep Irla. Barcelona. 2010. 152 pàg.

Donatiu "la Caixa"

- CANALS, Claudia. *El creixement de la Xina: de quines fonts beu el gegant asiàtic?*. Documents d'economia núm. 17. Fundació "la Caixa". Barcelona. 2010. 32 pàg.
- ASPACHS-BRACONS, Oriol; BULACH, Matthias; GUAL, Jordi i JÓDAR-ROSELL, Sandra. *Cap a una nova arquitectura financera*. Documents d'economia núm. 18. Fundació "la Caixa". Barcelona. 2010. 40 pàg.
- MARI-KLOSE, Pau; MAI-KLOSE, Marga; VAQUERA, Elizabeth i ARGESSEANU CUNNINGHAM, Solveig. *Infància i futur. Noves realitats, nous reptes*. Col·lecció Estudis Socials núm. 30. Fundació "la Caixa". Barcelona. 2010. 214 pàg.
- RUIZ, Àlex. *Globalització i decoupling. Cap a un món emergent desacoblant de les economies avançades?* documents d'economia núm. 19. Fundació "la Caixa". Barcelona. 2010. 32 pàg.

Intercanvi Universitat de Barcelona-Departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia

- *Pyrenae* núm. 41 vol. 2. Universitat de Barcelona-Departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia. Barcelona. 2010. 270 pàg.

Intercanvi Institut d'Estudis del Baix Empordà

- *Estudis del Baix Empordà*. Volum 29. Institut d'Estudis del Baix Empordà. Sant Feliu de Guíxols. 2010. 350 pàg.

Intercanvi Societat Catalana de Genealogia, Heràldica, Sigil·lografia, Vexil·lologia i Nobiliària

- *Paratge* 23. Societat Catalana de Genealogia. Sant Cugat del Vallès. 2010. 356 pàg.

Intercanvi Associació Cultural Baixa Segarra

- *Recull*, núm. 12. Associació Cultural Baixa Segarra. Santa Coloma de Queralt. 2010. 140 pàg.

Intercanvi Institut d'Estudis Gironins

- *Annals*, vol. LI-2010. Institut d'Estudis Gironins. Girona. 2010. 546 pàg.

Aportació Ajuntament de Sils

- *El viatge a l'infern*. Ajuntament de Sils. Sils. 2010. 64 pàg.

Intercanvi Diputació de Barcelona

- *Guinovart Obra gràfica de la planxa al paper*. Diputació de Barcelona-Àrea de Cultura. Barcelona. 2010. 48 pàg.
- SOLER INSA, Jordi. *La política de protecció d'espais naturals de la Diputació de Barcelona*. Col·lecció d'Estudis núm.8. Diputació de Barcelona. Barcelona. 2010 226 pàg.

- Centre de Recerca Ecològica i aplicacions Forestals. *Les pinedes de pi blanc. Manuals de gestió d'hàbitats*. Diputació de Barcelona-Fundació "la Caixa". Barcelona. 2010. 170 pàg.
- FIERRO MACÍ, Javier; PUJOL MASIP, Marta; CASTELLANO TRESSERRA, Anna i MAS CORNELLÀ, Isabel. *Església de Sant Pere de Serrallonga (Alpens)*. *Arqueologia i història*. Diputació de Barcelona-Àrea d'Infraestructures, Urbanisme i Habitatge . Barcelona. 2010. 70 pàg.

Intercanvi Fundació Bosch i Cardellach

- *Quaderns d'Arxiu*, núm. 108. Fundació Bosch i Cardellach. Sabadell. 2010. 46 pàg.

Intercanvi Arxiu Històric Comarcal de les Terres de l'Ebre

- *Recerca*, núm. 13. Consell Comarcal del Baix Ebre-Centre d'Estudis Històrics. Tortosa. 2009. 320 pàg.

Donatiu Associació d'Amics de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú

- *Butlletí de la Biblioteca Museu Balaguer*. Setens època. Associació d'Amics de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer. Vilanova i la Geltrú. 2010. 122 pàg.

Intercanvi Associació Cultural del Matarranya

- BOSQUE, Tomàs. *Melodia provençal. Poesia, música i prosa*. Associació Cultural del Matarranya. Calaceit. 2010. 196 pàg.
- SASOT, Màrio. *Cobles d'anar i tornar. Dotze anys del Concurs de Cobles Aragoneses en Llengua Catalana de l'Ajuntament de Saragossa*. Associació Cultural del Matarranya. Calaceit. 2010. 92 pàg.

Aportació Ajuntament de Vilanova i la Geltrú

- PUIG ROVIRA, Francesc X. *Josep Joan Llorens Domingo (1938-2008)*. Ajuntament de Vilanova i la Geltrú. Vilanova i la Geltrú. 2011. 46 pàg.

Intercanvi Centre d'Estudis d'Ulldecona

- *Rails*, núm. 26. Centre d'Estudis d'Ulldecona. Ulldecona. 2010. 187 pàg.

Donatiu Generalitat de Catalunya-Departament d'Interior

- MATA, Josep. *Pau Baqués, republicà i rabassaire*. Generalitat de Catalunya-Departament d'Interior. Barcelona. 2010. 144 pàg.

Donatiu Generalitat de Catalunya-Consell Assessor per al Desenvolupament Sostenible

- PIGEM, Jordi. *Revalorar el món. Els valors de la sostenibilitat*. Generalitat de Catalunya-Consell Assessor per al Desenvolupament Sostenible. Barcelona. 2010. 104 pàg.
- *Guia per descobrir i conservar la natura. Ecoturisme a Catalunya*. Generalitat de Catalunya-Consell Assessor per al Desenvolupament Sostenible. Barcelona. s/d. 36 pàg.

Intercanvi Centre d'Estudis Santfostencs-Amics de Cabanyes

- *"Campsentelles11"*. Centre d'Estudis Santfostencs-Amics de Cabanyes. Sant Fost de Campsentelles. 2008. 124 pàg.
- *Campsentelles12*. Centre d'Estudis Santfostencs-Amics de Cabanyes. Sant Fost de Campsentelles. 2009. 166 pàg.
- PÉREZ GÓMEZ, Xavier i Ferran. *Sant Fost, història d'un poble. Dels orígens a la Guerra Civil*. Ajuntament de Sant Fost de Campsentelles. Sant Fost de Campsentelles. 1990. 192 pàg.

Donatiu Museu del Ferrocarril de Vilanova i la Geltrú

- *20 anys de Museu del Ferrocarril* Museu del Ferrocarril. Vilanova i la Geltrú. 2010. 94 pàg.

Intercanvi Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada

- DEL RIO I CAMPMAJÓ, Lleonard. *L'hostal de la Gavina"* Secció Filològica *Emili Vallès* núm. 5. Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada. Igualada. 2001. 96 pàg.
- AROLAS I REGORDOSA, Jaume. *Teatre. Pretext: Salomé i L'arlequí i la nina de paper*. Secció Filològica *Emili Vallès*, núm. 2. Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada. Igualada. 1991. 104 pàg.
- DALMAU I JOVER, Antoni. *La Vila que s'esberla*. Secció Filològica *Emili Vallès*, núm. 4. Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada. Igualada. 2000. 84 pàg.

Intercanvi Institut d'Estudis Vallencs

- *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*, núm. 57. Institut d'Estudis Vallencs. Valls. 2010. 152 pàg.
- SELFA SASTRE, Moisés i VIVES CORBELLÀ, Pilar (coordinació). *75 anys d'escola pública Vallenca. 1934-2009. Del Grup Escolar a l'Escola Mare de Déu de la Candela*. Institut d'Estudis Vallencs. Valls. 2010. 236 pàg.

Donatiu Esbart Català de Dansaires

- DD.AA. *Homenatge a Aureli Capmany. Aportacions a la dansa catalana. Trobada d'inèdits, inpublicats i publicats*. Esbart Català de Dansaires. Barcelona. 2008. 96 pàg.
- VIÑOLAS INSA, Núria. *Sant Feliu de Codines, Tradicions i danses*. Esbart Català de Dansaires. Barcelona. 2001. 108 pàg.
- *Esbart Català de Dansaires 1908-2008 Cent anys d'història*. Esbart Català de Dansaires. Barcelona. 2010. 340 pàg. + DVD.

Intercanvi Societat Catalana d'Arqueologia

- *Memorial Josep Barberà i Farràs. Premi d'Arqueologia*. Societat Catalana d'Arqueologia. Barcelona. 2010. 166 pàg.

Intercanvi Institut Ramon Muntaner

- *Els jocs en la història. Espais de joc: patrimoni, turisme i festa*. Aeditors. El Perelló. 2010. 192 pàg.

Intercanvi Institut Català d'Arqueologia Clàssica

- CARRUESCO, Jesús (editor). *Topos-Chôra. L'espai a Grècia I: perspectives interdisciplinàries*. Institut Català d'Arqueologia Clàssica. Tarragona. 2010. 128 pàg.
- VAQUERIZO GIL, Desiderio. *Necrópolis urbanas en Baetica*. Institut Català d'Arqueologia Clàssica. Tarragona. 2010. 368 pàg.
- GOROSTIDI PI, Diana. *Ager Tarraconensis 3. Les inscripcions romanes*. Institut Català d'Arqueologia Clàssica. Tarragona. 2010. 230 pàg.
- PREVOSTI, Marta i Guitart i Duran, Josep (directors científics). *Ager Tarraconensis 1. Aspectes històrics i marc natural*. Institut Català d'Arqueologia Clàssica. Tarragona. 2010. 208 pàg.

Intercanvi Centre d'Estudis de la Natura del Barcelonès Nord

- *Quaderns de Natura i de l'home. Any 2006-2009*. Centre d'Estudis de la Natura del Barcelonès Nord. Santa Coloma de Gramenet. 2010. 64 pàg.

Intercanvi Universitat Autònoma de Barcelona-Departament d'Història Moderna i Contemporània

- *ManuScripts* núm. 28. Universitat Autònoma de Barcelona-Departament d'Història Moderna i Contemporània. Barcelona. 2010. 280 pàg.

Intercanvi Associació Cultural del Matarranya

- ORIOL, Carme; NAVARRO, Pere i SALES, Mònica. *Literatura oral a Faió, Favara, Maella i Nonasp*. Lo Trill núm. 13. Associació Cultural del Matarranya. Calaceit. 2010. 276 pàg. + CD. Rom.

Donatiu "la Caixa"

- ELIAS, Joan. *Immigració i mercat laboral: abans i després de la recessió* Documents d'economia núm. 20. Fundació "la Caixa". Barcelona. 2011. 36 pàg.
- DD.AA. *L'economia de la Comunitat de Madrid: diagnòstic estratègic*. Fundació "la Caixa". Barcelona. 2011. 128 pàg.
- MORENO FUENTES, Francisco Javier i BRUQUETAS CALLEJO, María. *Immigració i Estat del benestar a Espanya*. Col·lecció Estudis Socials núm. 31. Fundació "la Caixa". Barcelona. 2011. 200 pàg.

Intercanvi Centre de Lectura de Reus

- FERRÉ MASIP, Rafel. *Trescant per la vida. Memòries i records (1939-2010)*. Centre de Lectura. Reus. 2011. 188 pàg.

Intercanvi Centre d'Estudis d'Altafulla

- *Estudis Altafullencs*, núm. 35. Centre d'Estudis d'Altafulla. Altafulla. 2011. 116 pàg.

Intercanvi Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès

- IBIX. *Annals 2008-2009*. Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès. Ripoll. 2010. 566 pàg.

Aportació Ajuntament Vilanova i la Geltrú

- 1861-1936. *Noces de Platí de la Societat Coral L'Unió Vilanovesa de Vilanova i la Geltrú*. Edició facsimil. La Unió Vilanovina. Vilanova i la Geltrú. 2011. 146 pàg.
- GARCIA GUINDA, Carles. *Joaquim Budesca i Català. Retrat 38*. Ajuntament de Vilanova i la Geltrú. Vilanova i la Geltrú. 2011. 56 pàg.
- PUIG ROVIRA, Francesc X. *Josep Joan Llorens Domingo (1938-2008). Retrat 37*. Ajuntament de Vilanova i la Geltrú. Vilanova i la Geltrú. 2011. 46 pàg.

Intercanvi Centre d'Estudis Molletans-Ajuntament de Mollet del Vallès

- *Notes. Monogràfic: Els menhirs del Bax Vallès*, volum 26. Centre d'Estudis Molletans-Ajuntament de Mollet del Vallès. Mollet del Vallès. 2011. 208 pàg.

Intercanvi Fundació Josep Irla

- SOLÀ I DACHS, Lluís i CAPDEVILA, Jaume. *Andreu Dame-son. Geni de la caricatura*. Fundació Josep Irla i Duxelm. Barcelona. 2011. 180 pàg.
- RUBIRALTA, Fermí. *Miquel Badia vida i mort d'un líder separatista*. Fundació Josep Irla. Barcelona. 2011. 260 pàg.
- FIGUERES, Josep M. *Les cròniques de guerra de Lluís Capdevila*. Fundació Josep Irla. Barcelona. 2011. 190 pàg.
- DD.AA. *Jaume Font. La identificació de la ciutadania amb el seu municipi és un factor de cohesió social*. Una conversa amb Jordi Ausàs Eines 14. Fundació Josep Irla. Barcelona. 2011. 156 pàg.
- MASÓ I REIG, Elena. *Les dones d'esquerra. 1939-1979. Memòria i testimonis*. Fundació Josep Irla. Barcelona. 2011. 132 pàg.
- *La Crida. Història d'una resposta* CD.Rom. Zeba Produccions. Barcelona. 2010.

Intercanvi Diputació de Tarragona

- BELTRAN I CAVALLER, Joan S. *Vocabulari de Cruïlla. Els mots de les Terres de l'Ebre i del Maestrat en el context del català formal*, vol. 1 a-g. Onadaedicions. Com. Benicarló. 2010. 472 pàg.
- BELTRAN I CAVALLER, Joan S. *Vocabulari de Cruïlla. Els mots de les Terres de l'Ebre i del Maestrat en el context del català formal*, vol. 2 h-z. Onadaedicions. Com. Benicarló. 2010. 416 pàg.

Intercanvi Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta

- MORERA, Vicent i ORTOLÀ, Juanjo. *La Vall de Gallinera per camins de moriscos i mallorquins*. Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta. Pedreguer. 2011. 240 pàg.
- *L'Aiguadolç* núm. 37-38. Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta. Pedreguer. 2010. 200 pàg.
- *Aguaits* núm. 29. Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta. Pedreguer. 2010. 140 pàg.

Donatiu Caixa Penedès

- *Subirachs Pintures del 2004 al 2009*. Editorial Mediterrània. Barcelona. 2010. 28 pàg.

Intercanvi Institut Ramon Muntaner

- *Els jocs en la història. Cultura material i immaterial en el joc*. Aeditors. El Perelló. 2011. 256 pàg.
- *Els jocs en la història. Espais de jocs: patrimoni, turisme i festa*. Aedtiros. El Perelló. 2010. 192 pàg.
- FIGUERAS CAPDEVILA, Narcís; JIMÉNEZ FERNÁNDEZ, M. Carme i SANTESMASES OLLÉ, Josep (ed.). *Cultura i recerca local al segle XX dels erudits locals als Centres d'Estudis*. Institut Ramon Muntaner i Ateneu Popular de Calonge. Calonge. 2010. 166 pàg.
- VIVES CORBELLA, Pilar (coordinació). *Més d'un segle de fotografies escolars a Valls*. Institut d'Estudis Vallencs. Valls. 2010. 180 pàg.

Intercanvi Diputació de Barcelona

- VILA CARABASA, Josep Maria i Clua Mercadal, Maria. *Sant Sadurní de Rotgers (Borredà). Arqueologia i història*. Diputació de Barcelona. Barcelona. 2010.
- VILA CARABASA, Josep Maria. *Pont de Pedret (Cercs) Arqueologia i història*. Diputació de Barcelona. Barcelona. 2011. 58 pàg.
- CAIXAL, Àlvar; PANCORBO, Ainhoa; SUREDA, María José; TORRAS, Marc i GALERA, Andreu. *Castell de Godmar (Callús) Arqueologia i història*. Diputació de Barcelona. 2011. 160 pàg.

Intercanvi Diputació de Barcelona-Àrea d'Espais Naturals

- *Les pinedes de pinassa. Manuals de gestió d'hàbitats*. Diputació de Barcelona. Barcelona. 2011. 170 pàg.

Intercanvi Museu Nacional d'Art de Catalunya

- DOÑATE, Mercè; FONDEVILA, Mariàngels, MENDOZA, Cristina i QUÍLEZ i CORELLA, Francesc. *El Modernisme a les col·leccions del MNAC*. Museu Nacional d'Art de Catalunya. Barcelona. 2009. 224 pàg.

Intercanvi Institut Català d'Arqueologia Clàssica

- PALAHÍ i GRIMAL, Lluís i NOLLA i BRUFAU, Josep M. *Felix Turissa. La vil·la romana dels Ametllers i el seu fundus (Tossa de Mar, la Selva)*. Institut Català d'Arqueologia Clàssica. Tarragona. 2010. 356 pàg.

Intercanvi Centre d'Estudis Lacetans

- *El Solsonès. Natura i Cultura al bell mig de Catalunya*. CD.Rom. Sara ALARCÓN, Miriam MONTRAVETA, Fermín SORT i David GUIXÉ. Solsona. s/d.

Intercanvi Cercle d'Estudis Històrics i Socials "Guillem Oliver" del Camp de Tarragona

- GÜELL, Manuel. *La crisi de la Guerra del Francès (1808-1814) al Camp de Tarragona*. Cercle d'Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver. Tarragona. 2011. 258 pàg.

Donatiu el Cargol

- CORDOBA I MARTÍNEZ, Manel i de les Fonts, Terry. *Les fonts del Penedès i els seus voltants* 2a part. El Cargol Publicacions, S.L. Vilafranca del Penedès. 1999. 548 pàg. + llibret de suplement de poemes i escrits en castellà de 34 pàg.

Intercanvi Centre d'Estudis Ignasi Iglésias

- *Finestrelles 15*. Centre d'Estudis Ignasi Iglésias. Sant Andreu de Palomar. 2010. 170 pàg.

Donatiu Consell Comarcal del Garraf

- *Recerca al Castell de Ribes* Quaderns de Patrimoni del Garraf núm. 14. Consell Comarcal del Garraf. Vilanova i la Geltrú. 2011. 66 pàg.
- *El castell de Canyelles* Quaderns de Patrimoni del Garraf núm. 13. Consell Comarcal del Garraf. Vilanova i la Geltrú. 2009. 52 pàg.

Intercanvi Centre d'Estudis Sinibald de Mas

- CATALÀ MASSOT, Lluís; MIQUEL SOLÉ, Carme; MORLÀ GÓMEZ, David; NOLLA AGUILÀ, Joaquim i SUÑE MORALES, Jordi. *II República, Guerra Civil i Repressió Franquista a Torredembarra (1931-1945). Set estudis per el seu coneixement* Monografies 10. Centre d'Estudis Sinibald de Mas. Torredembarra. 2010. 304 pàg.
- *Recull de treballs-11*. Centre d'Estudis Sinibald de Mas. Torredembarra. 2010. 110 pàg.

Donatiu Societat Catalana de Genealogia

- *Paratge*, núm. 23. Societat Catalana de Genealogia. Sant Cugat del Vallès. 2010. 256 pàg.

Intercanvi Grup d'Estudis Cubellencs

- *Anuari 2010*. Grup d'Estudis Cubellencs-Amics del Castell. Cubelles. 2011. 112 pàg.

Intercanvi Museu Arxiu de Santa Maria-Institut Municipal d'Acció Cultural

- *XXVI Sessió d'Estudis Mataronins*. Museu Arxiu de Santa Maria-Institut Municipal d'Acció Cultural. Mataró. 2010. 266 pàg.

Intercanvi Amics de Besalú i el seu Comtat-Centre d'Estudis

- MARCHENA DOMÍNGUEZ, José; LÓPEZ CARRERA, Joan; RIU ROURA, Josep; PLANAS SERRA, Albert; FUMANAL PAGÈS, Miquel Àngel i FRIGOLA TORRENT, Joan. *La Guerra del Francès al Cantó de Besalú*. Amics de Besalú i el seu Comtat". Besalú. 2010. 178 pàg.

Intercanvi Institut d'Estudis Empordanesos

- *Annals*, volum 41. Institut d'Estudis Empordanesos. Figueres. 2011. 614 pàg.

Donatiu d'autor

- SANTACANA I MESTRE, Joan i MARTÍN PIÑOL, Carolina (coords.). *Manual de museografia interactiva*. Ediciones Trea, S.L. Gijón. 2010. 656 pàg.
- MACÀRIO, Romà. *Temps Rúfol a Normandia*. Edició de l'autor. Vilobí del Penedès. 2010. 384 pàg.

Aportació Ajuntament de Sant Pere de Ribes

- SALAZAR ORTIZ, Natàlia i SALES CARBONELL, Jordina. *El Castell de Ribes. Passat i present d'un monument mil·lenari*. Ajuntament de Sant Pere de Ribes. Sant Pere de Ribes. 2011. 66 pàg.

Donatiu Museu Etnològic del Montseny

- LADEBAN, Delphine (dibuixos) i BOIX, Jordina (text). *La Bruixa Guilleuma*. Museu Etnològic del Montseny. Arbúcies. 2010. 12 pàg.

Aportació Ajuntament d'Olivella

- DESCALZO YUSTE, Eduardo; CAMARÓS, Edgard i MUNERA SÁNCHEZ, Andrés. *Diari de Pau Raventós i Marcer, pagès d'Olivella (1814-1844)*. Ajuntament d'Olivella. Olivella. 2009. 110 pàg.

Donatiu Museu d'Arqueologia d'Olèrdola

- *I Trobada d'Estudiosos de Garraf*. Diputació de Barcelona-Servei de Parcs Naturals. Barcelona. 1992. 160 pàg.
- *II Trobada d'Estudiosos del Garraf*. Diputació de Barcelona-Servei de Parcs Naturals. Barcelona. 1998. 176 pàg.
- *III Trobada d'Estudiosos del Garraf*. Diputació de Barcelona-Servei de Parcs Naturals. Barcelona. 2000. 256 pàg.
- *IV Trobada d'Estudiosos del Garraf*. Diputació de Barcelona-Àrea d'Espais Naturals. Barcelona. 2004. 228 pàg.

Donatiu del Sr. Joan Bosch i Planas

- BOSCH I PLANAS, Joan. *La Chacra*. Editorial San Marcos. Perú 2011.

Juliol 2011

Caixa Penedès

Som **Caixa Penedès**, un equip de milers de professionals distribuïts en una àmplia xarxa d'oficines i amb un sol objectiu: donar-te solucions que s'adaptin a les teves necessitats.

Per a nosaltres, tu ets **Caixa Penedès**.

**SOM PERSONES
AL SERVEI
DE PERSONES.**

www.caixapenedes.com

Caixa Penedès

 BMN